

BÖRZSÖNY — DUNAKANYAR

Térségi Aktív Turisztikai Stratégia

TÉRSÉGI HELYZETFELMÉRÉS & ÉRTÉKEKELÉS

egyeztetési változat

2021. február

Megbízó:

Készítette:

Artikel Bt.

a MEGÉRTI Kft. bevonásával

Tartalomjegyzék

I.	HELYZETFELMÉRŐ TANULMÁNY	4
I.1	Bevezetés.....	5
I.2	A térség bemutatása az aktív turizmus szempontjából	7
I.2.1	A térség lehatárolása.....	7
I.2.2	Természetföldrajzi helyzet és területhasználat.....	9
I.2.3	Kulturális értékek.....	19
I.2.4	Elérhetőség értékelése	21
I.2.5	Szolgáltatásokról általában.....	24
I.3	Értékelés az egyes jármódokra való alkalmasság szempontjából	27
I.3.1	Gyalogos természetjárás	27
I.3.2	Kerékpáros turizmus.....	35
I.3.3	Víziturizmus	41
I.3.4	Lovas turizmus	44
I.3.5	Síturizmus	46
I.4	Szervezeti rendszer.....	47
I.4.1	Közigazgatási és állami szereplők	47
I.4.2	Vállalkozások és civil szervezetek.....	48
I.4.3	Meglévő együttműködések és fejlesztési stratégiák.....	49
I.5	Következtetések	52
I.5.1	SWOT-elemzés.....	52
I.5.2	A térség profilja	56
I.5.3	A turizmus jelenlegi és az aktív turisztika jelenlegi és potenciális célcsoportjai	57

MEGÉRTI
Magyar Energetikai Gazdaságtervező és
Értékelő Tanácsadó Iroda Kft.

**Aktív-és
Ökoturisztikai**
FEJLESZTÉSI KÖZPONT

I. HELYZETFELMÉRŐ TANULMÁNY

I.1 Bevezetés

A Magyar Turisztikai Ügynökség 2030-ig szóló turizmusfejlesztési stratégiájához illeszkedve az Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ vezetésével Nemzeti Aktív Turisztikai Stratégia készül. Ehhez kapcsolódva három mintaterületre térségi fejlesztési stratégia is kidolgozásra kerül: egyik a **Börzsöny-Dunakanyar Térségi Aktív Turisztikai Stratégia**. A széleskörű partnerségen alapuló stratégiaalkotás folyamata során elkészül a helyzetfeltárás, majd 2021 márciusában a célrendszert és a cselekvési tervet dolgozzuk ki.

Jelen helyzetfeltáró tanulmány fókuszai:

- a kiválasztott térség lehatárolása;
- a térség aktív turisztikai szempontú bemutatása;
- a térség részletes értékelése az aktív turizmus egyes jármódjai szempontjából (vonzerők, meglévő és potenciális útvonalak; szolgáltatások, információ-kommunikáció);
- egységes adatbázis létrehozása a térség aktív turisztikai kínálatáról és a kapcsolódó szolgáltatásokról;
- rövid, lényegre törő értékelés a térségi profil ismertetésével.

A térségi stratégiai tervezési eddig lezajlott lépései a következők voltak:

- 2020. november 3-án került megrendezésre az első térségi workshop, a pandémiás helyzetre tekintettel online térben. A műhelymunkában 36 térségi partner vett részt köztük polgármesterek, a térség erdészeti és nemzeti parki vezetői, turizmus szervezéssel foglalkozó társaságok, a terület fő turisztikai szolgáltatóinak képviselői, a térséget érintő jármódok szakmai- és civil partnerei. A helyzetfeltáró workshop célja az volt, hogy a partnerek megismerjék az aktív turisztikai stratégia alkotás célját és folyamatát, majd ehhez kapcsolódóan bemutassák a stratégia készítőinek és egymásnak a saját térségük, szakterületük fő turisztikai fókuszait és kérdéseit.
- a térségben fontos szereplőkkel személyes interjú készült
- az egyes jármódokhoz kapcsolódó szervezetek közvetlen megkeresése is megtörtént
- desk research keretében megtörtént
 - a táji, természeti, kulturális és egyéb attrakciók felmérése és értékelése
 - Turisztikai szolgáltatások felmérése és értékelése, egységes adatbázisba rendezése
 - Meglévő (kijelölt) aktív turisztikai útvonalak és potenciális útvonalak felmérése és értékelése egységes adatbázisba rendezése
- térinformatikai adatbázis készült az egyes jármódokhoz kapcsolódó útvonalakról, pihenőkről, a térségben lévő attrakciókról és szolgáltatásokról

A helyzetfeltáró folyamat másik lépése az aktív turisztikai adatbázis elkészítése, amelynek során a Börzsöny - Dunakanyar térségében releváns jármódokhoz kapcsolódva megtörtént a természeti- és épített attrakciók felmérése, értékelése, illetve a turisztikai szolgáltatói hálózat felmérésére is sor került. A folyamatban azonosított pontok adatbázisba és térképes megjelenítés formájában válnak elérhetővé.

A térségi stratégiai tervezési következő lépései:

- A helyzetfelmérési és értékelési munka főbb eredményei, megállapításai a partnerségi tervezésbe bevonásra kerülő kulcsszereplőkkel megvitatásra kerülnek.
- A helyi partnerekkel együttműködésben, velük közösen megfogalmazzuk az érintett térség aktív turisztikai **jövőképét és célrendszerét**, az ezekhez kapcsolódó számszerűsíthető célokat és intézkedéseket. Ezek megismertetésére 2020 márciusában kerül megrendezésre a 2. workshop.
- A célrendszerre alapozva a **részletes cselekvési terv** kidolgozása történik meg (határidőkkel, felelősökkel, hozzávetőleges költségekkel), amely kiterjed az útvonalakra, attrakciókra, szolgáltatásokra, promócióra és marketingre és meghatározza a főbb fejlesztési kritériumokat. A cselekvési terv kidolgozása helyi szereplőkkel együttműködésben történik. Ehhez kapcsolódóan rendezzük meg a 3. workshopot 2020 áprilisában.
- A cselekvési tervre alapozva konkrét **projekttervek** készülnek, amelyek tartalmazzák a tevékenységek és a megvalósítás leírását, kitérnek a lehetséges műszaki megoldásokra, marketing, szervezeti és pénzügyi elképzelésre.
- A stratégia és cselekvési terv alapján vázlatos **szervezeti és pénzügyi tervet** is kidolgozunk. A szervezeti terv javaslatot ad a stratégiában, cselekvési tervben és a projekttervekben javasolt célok, intézkedések és fejlesztések eredményes megvalósításának szervezeti hátterére, az egyes szereplők feladataira, a szereplők közötti együttműködésre és annak mechanizmusaira. A pénzügyi terv a fejlesztések mellett kiterjed a működtetés költségeire és azok finanszírozási forrásaira is.

I.2 A térség bemutatása az aktív turizmus szempontjából

I.2.1 A térség lehatárolása

A Börzsöny-Dunakanyar aktív turisztikai térségének lehatárolása természeti és táji adottságok, valamint az elérhetőségi tényezők alapján, a következő alapelvek mentén történt:

- az 429/2020. (IX. 14.) Korm. rendelet által meghatározott Budapest környéke turisztikai térség lehatárolásához, – annak északi részéhez – illeszkedik az aktív turisztikai fejlesztési térség¹ - ez a lehatárolás illeszkedik az 1550/2017. (VIII. 18.) Korm. határozatban lehatárolt Dunakanyar kiemelt turisztikai fejlesztési térség Duna balparti településeivel²;
- természetföldrajzi szempontból a térség része a Börzsöny, az Alsó-Ipoly völgye, a Nógrádi-medence, a Naszály tömbje és a Dunakanyar;
- a térség déli, nyugati és északi határát a Duna ill. az Ipoly folyók jelölik ki, keleti határát elsősorban a 2.sz. főút által érintett települések közigazgatási határa jelenti, ezen a Naszály térségében nyúlik át számottevően;
- a térség egyértelmű kapuvárosa Vác, a térség a Váctól északra fekvő területeket foglalja magában;
- az aktív turisztikai fejlesztési térség lehatárolása a települések közigazgatási határait figyelembe veszi.

Az ezen szempontok alapján definiált tervezési térség 2 megye (Pest és Nógrád) 39 településének közigazgatási területét érinti³.

A térség fő **belépési pontjai** a közösségi közlekedési gócpontok, mint Vác, Szob, Diósjenő és Nagymaros. A határátkelőket szintén tekinthetjük érkezési pontnak, noha a Börzsöny elsősorban a hazai célcsoportok számára célterület.

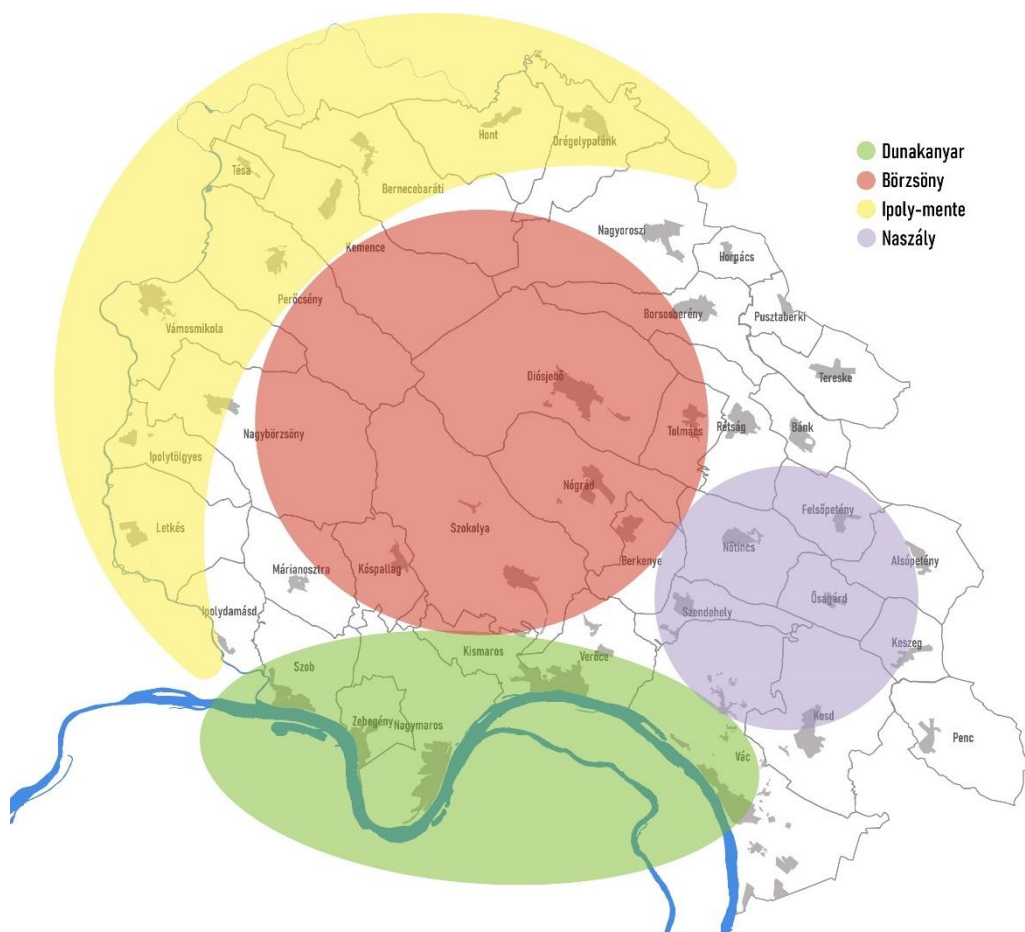
¹ 429/2020. (IX. 14.) Korm. rendelet a turisztikai marketing szempontjából jól beazonosítható 11 turisztikai térséget jelölt ki, köztük a Budapest környéke turisztikai térség. Ennek északi, Váctól északra fekvő részén a következő településeken belül az Alsópetény, Bánk, Berkenye, Bernecebaráti, Borsosberény, Diósjenő, Drégelypalánk, Felsőpetény, Hont, Horpács, Ipolydamásd, Ipolytölgyes, Kemence, Kismaros, Kosd, Kóspallag, Letkés, Márianosztra, Nagybörzsöny, Nagymaros, Nagyoroszi, Nógrád, Nőtincs, Ósagárd, Penc, Perőcsény, Pusztaberki, Rétság, Szendehely, Szob, Szokolya, Tereske, Tésa, Tolmács, Vác, Vámosmikola, Verőce, Zebegény.

² Alsópetény, Bánk, Berkenye, Bernecebaráti, Borsosberény, Diósjenő, Drégelypalánk, Felsőpetény, Hont, Horpács, Ipolydamásd, Ipolytölgyes, Kemence, Kismaros, Kosd, Kóspallag, Letkés, Márianosztra, Nagybörzsöny, Nagymaros, Nagyoroszi, Nógrád, Nőtincs, Ósagárd, Penc, Perőcsény, Pusztaberki, Rétság, Szendehely, Szob, Szokolya, Tereske, Tésa, Tolmács, Vác, Vámosmikola, Verőce, Zebegény

³ Alsópetény, Bánk, Berkenye, Bernecebaráti, Borsosberény, Diósjenő, Drégelypalánk, Felsőpetény, Hont, Horpács, Ipolydamásd, Ipolytölgyes, Kemence, Keszeg, Kismaros, Kosd, Kóspallag, Letkés, Márianosztra, Nagybörzsöny, Nagymaros, Nagyoroszi, Nógrád, Nőtincs, Ósagárd, Penc, Perőcsény, Pusztaberki, Rétság, Szendehely, Szob, Szokolya, Tereske, Tésa, Tolmács, Vác, Vámosmikola, Verőce és Zebegény közigazgatási területe tartozik a Börzsöny Aktív Turisztikai Térség tervezési területéhez.

Az aktív turisztikai térség két megyét és 4 járást (Szobi, Váci, Rétsági és 2 település révén a Balassagyarmati) lefedő 39 településének többsége községi jogállású, a városok (Vác, Szob, Rétság, Nagymaros) a peremterületeken találhatók. A térségben több mint 81 ezren laknak, az ezredforduló óta az összlakosságszám ugyan számottevően nem változott, de területileg jelentős eltérések tapasztalhatók: a Dunakanyar és a Börzsöny településein jellemzően népességyarapodás volt jellemző, míg az Ipoly-mente és a Naszály térségében népességcsökkenés ment végbe a vizsgált időszak alatt.

1.2.1. ábra: A tervezési terület lehatárolása

Turisztikai szempontból a térség markánsan elkülöníthető területi egységekre osztható, ahol az aktív turisztikai keresleti és kínálati elemek eltérő mixével találkozhatunk. Ezek a területi egységek a Dunakanyar, a Börzsöny, az Ipoly-mente, valamint a Naszály térsége.

I.2.2 Természetföldrajzi helyzet és területhasználat

A Börzsöny–Dunakanyar térség az itt előforduló változatos felszíni formáknak köszönhetően számos célcsoport számára nyújt aktív turisztikai kínálatot. Természeti, táji vonzerőt elsősorban a hegycsúcsok, a Duna és az Ipoly völgye, geológiai képződmények, erdők, patakok és egyéb természeti értékek alkotják. Területhasználat tekintetében az erdő a legmeghatározóbb elem. A Börzsöny központi része Magyarország egyik legérzékenyebb térsége.

A **Börzsöny** vulkanikus eredetű hegység, része a Kárpátok belső vulkáni övezetének. A hegy mintegy 600 km² kiterjedésű tömbjét délen a Duna „kanyarja”, nyugaton és északon az Ipoly, keleten a Nógrádi-medence és a Cserhát határolja. A hegységet éles hegygerincek, V alakú mély völgyek és hegyes csúcsok jellemzik, amelyek közül a Csóványos (938 méter, hazánk 3. legmagasabb csúcsa) a legmagasabb. A Csóványoson kívül Magyarország 100 legmagasabb hegycsúcsa közül további nyolc⁴ található a Börzsönyben. A mély völgyekben patakok sietnek az Ipoly és a Duna felé, amelyek közül a leghosszabb és a legnagyobb vízhozamú a Kémence-patak. A Börzsöny forrásainak száma 400 körüli.

A **Dunakanyar**, mint kultúrtáj az Esztergom és Budapest közötti Duna szakaszra terjed ki, szűkebben értelmezve a Duna Szob-Verőce közötti kanyarulatát foglalja magában. Részét képezik a Duna szigetei is, amelyek közül a legnagyobb a Szentendrei-sziget. Legmagasabb pontja a 484 méter magas Szent Mihály-hegy. Az egész területre a Nagymaros fölé magasodó Hegyes-tetőn álló Julianus barát kilátóból nyílik a legszebb kilátás.

A Börzsöny–Dunakanyar térség jellegzetes, kőbányászat által okozott tájsebéről ismert tájképi eleme, a valójában a Cserhát részének tekinthető **Naszály**, a Duna-balparti rögök legmagasabb hegye (652 méter). Az üledékes kőzetekből (elsősorban dachsteini mészkőből) álló Naszály számos helyen barlangokat rejt, melyek közül a legismertebbek és a leghosszabbak a Naszályi-víznyelőbarlang (hossza: 1700 m, mélysége 171 m), a Nincs kegyelem-aknabarlang (hossza: 224 méter, mélysége: 71 méter) és a Násznép-barlang (223 méter, mélysége: 7 méter).

A Börzsönyben geológiai okok miatt ezekhez hasonló méretű barlangok nem jellemzők. A Börzsöny ismertebb barlangjai közül többet az ember bővített ki, hogy tartózkodási céljainak megfelelően: a nagymarosi Remete-barlang többségét, illetve a Csóványos közelében a Haramia-lyukat.

⁴ Magos-fa (916 m), Varsa-tető (871 m), Nagy-Hideg-hegy (864 m), Hangyás bérc 2 csúcsa (863 m, ill. 854 m), Nagy-Inóc (826 m), Korom-bérc (825 m), Pogányvár (823 m).

I.2.2. ábra: A Börzsöny-Dunakanyar térség domborzati térképe

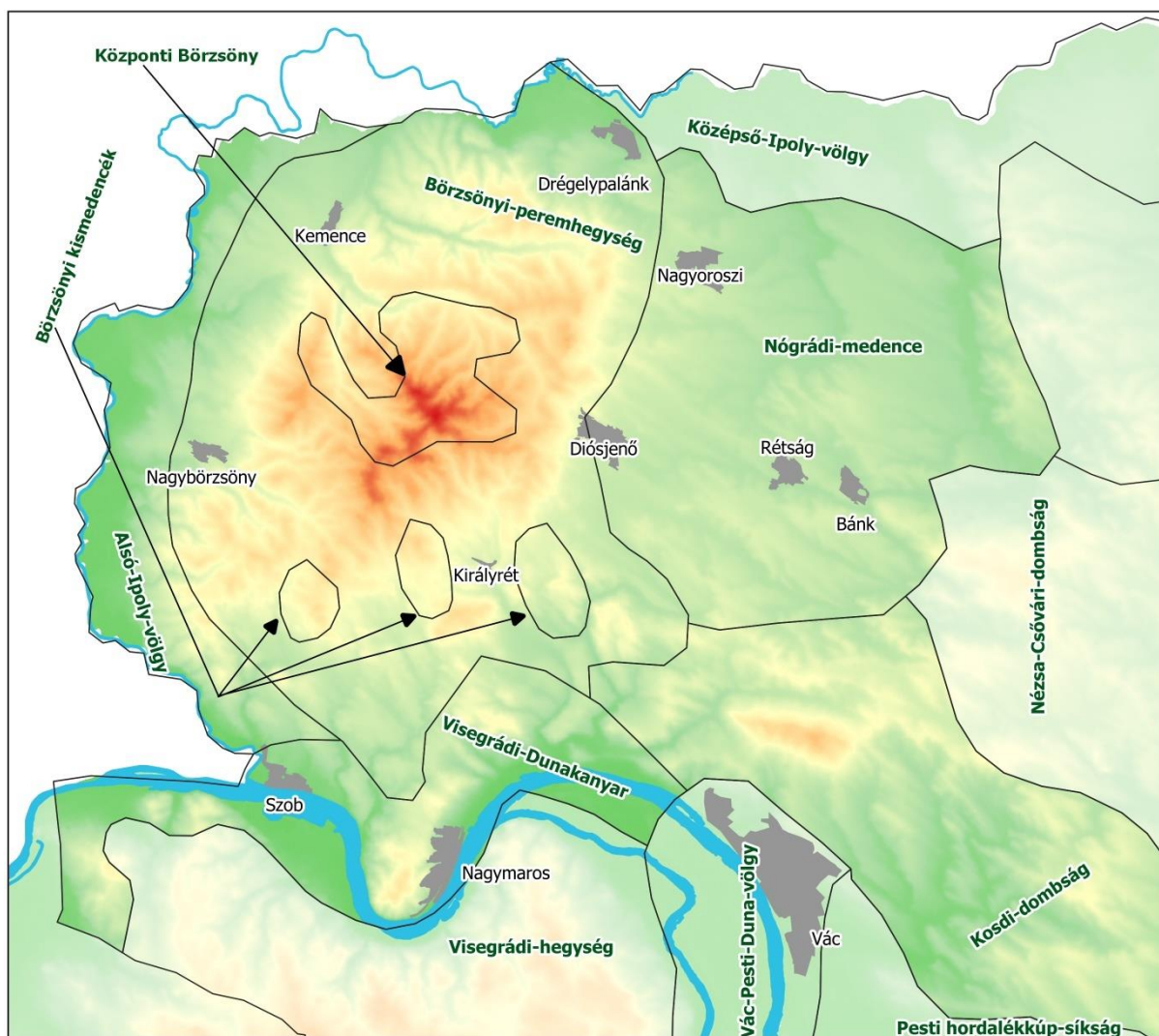
A Börzsöny középtáj, az Északi-középhegység nagytáj része, kistájai: a legérintetlenebb, a legmagasabb hegycsúcsokat magába foglaló **Központi-Börzsöny**, az ezt körülölelő, a középtáj szélei felé jellemzően alacsonyodó **Börzsönyi-peremhegység** és az utóbbiba beékelődő **Börzsönyi-kismedencék** (Márianosztrai-, Kóspallagi-, Szokolyai-medence).

A Börzsöny-Dunakanyar térség a Börzsöny középtáján kívül magában foglalja más középtájak további néhány kistáját is:

- az **Alsó-Ipoly-völgyet** (pontosabban a völgy bal parti, Magyarországhoz tartozó részét) teljes egészében (továbbá a Középső-Ipoly-völgy legnyugatibb településeinek területét)
- a **Visegrádi-Dunakanyar** Dunától északra fekvő részét
- a Börzsöny és a Cserhát között elhelyezkedő **Nógrádi-medence nagyobb, nyugati** részét
- a **Kosdi-dombság** kisebb, északnyugati részét (továbbá a Nézsa-Csővári-dombság északnyugati részén, Alsópetény területét)

1.2.3. ábra: A Börzsöny-Dunakanyar térség kistájai

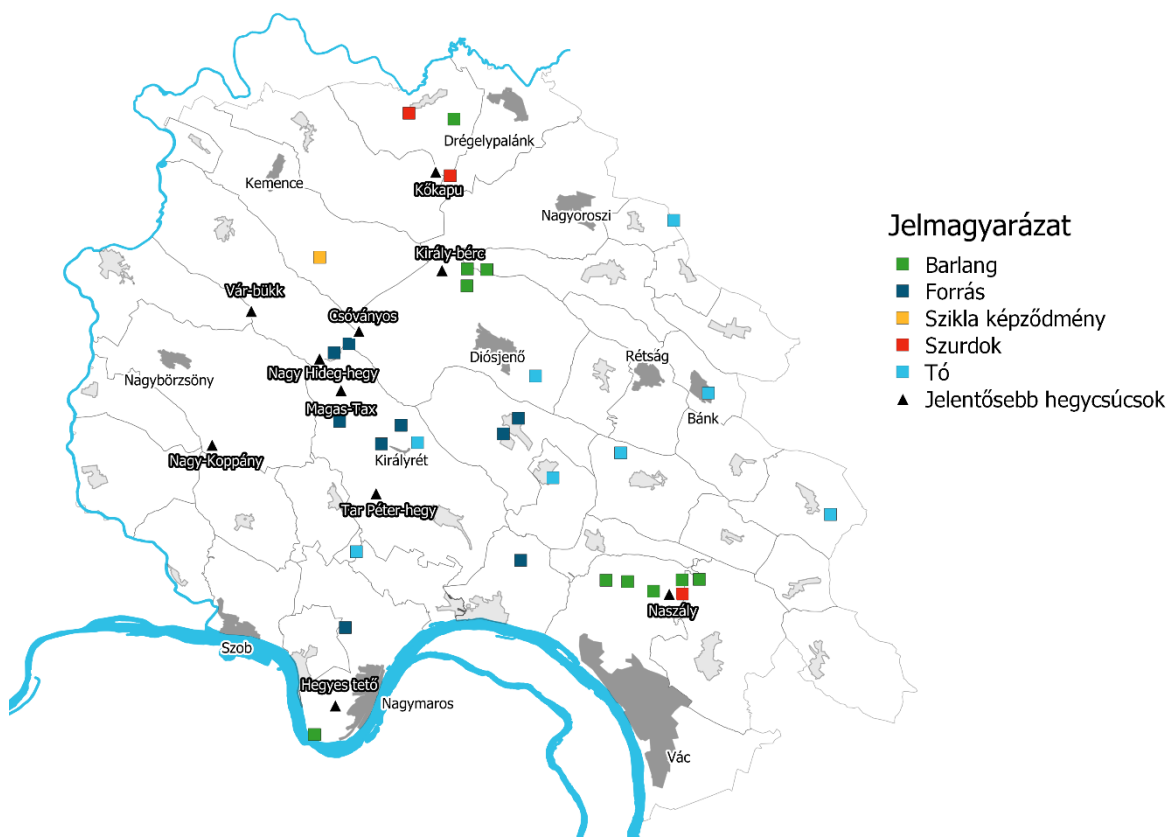
Az alábbi táblázat azoknak a kistájoknak az áttekintését tartalmazza, amelyeknek jelentős része a Börzsöny–Dunakanyar aktív turisztikai térség részét képezi.

I.2-1. táblázat: A Börzsöny-Dunakanyar térség kistájainak főbb jellemzői

Kataszteri kód Kistáj neve (Területe)	Domborzati és geomorfológiai jellemzők	Jellemző területhasználat, növényzet	Települési környezet	Egyéb említendő adottságok
6.2.11. Központi- Börzsöny (46 km ²)	• középhegységi terület • 325 és 938 m közötti tszf. magasság • ÉK-i és DNY-i részek meredekebbek • itt található a hegység legmagasabb csúcsai (Csóványos – 938 m, Magos-fa 916 m, Nagy-Hideg-hegy 864 m), gerincei • meredek lejtőknél kőfolyások, kőtengerek	• zárt erdőtömb (erdő 99,6%) • elterjedtek a bükkösök, kisebb kiterjedésűek a gyertyános-tölgyesek (völgytalpakban égeresek)	• állandó település nincs	• nagyszámú, erős vízhozam-ingadozással jellemezhető forrás (legmagasabban Rózsa-forrás ered: 870 m, vízhozam: 10 l/p; legbővizűbb: Hidegkúti-forrás: 700 m, vízhozam: 83 l/p) • heves árhullámok időszakosan száraz völgyekben hóolvadáskor és esőzések idején
6.2.12. Börzsönyi- kismedencék (21 km ²)	• dombsági arculat (folyóvizekkel felszabdaltak) • Szokolyai-medence (tagoltabb) • Márianosztrai- és Kóspallagi-medence kevésbé tagolt	• a területhasznosítás szempontjából az erdő (40%), a szántó (27%), valamint a rét, legelő (24%) a legmeghatározóbb • erdőtlen irtásréteken sokfelé legeltetnek • kisebb jelentőségű a szántóföldi növénytermesztés	• ritkán benépesült • mindhárom egymástól elkülönülő kismedencében 1-1 falu található (Márianosztra, Szokolya, Kóspallag)	• A Duna és az Ipoly balparti állandó vízi mellékpatakjai csapolják le a kismedencéket • Márianosztrai-medence Ny-i felét Damásdi (Bezina)-patak, K-i felét Bószobi-patak • Kóspallagi-medencét Malomvölgyi-patak • Szokolyai-medencét Török-patak • számos, mérsékelt állandó vízhozamú forrás (szezónálisan azonban bővízűek lehetnek, de ki is száradhatnak)
6.2.13. Börzsönyi- peremhegység (382 km ²)	• a Központi-Börzsöny körül gyűrűszerűen elhelyezkedő oldallejtők • a magasság a kistáj külső széle felé fokozatosan csökken • tagolt domborzat	• a területhasznosítás szempontjából az erdő (78%) és a szántó a legmeghatározóbb (11%)	• a kistáj betelepültsége alacsony, 5 település található itt (Zebegény, Nagybörzsöny, Perőcsény, Kémence, Bernecebaráti)	• a vulkáni tevékenységet követő hidrotermális ércesedés (erre települt a nagybörzsönyi bányászat a középkorban) • heglábfelszínek erősen erózióveszélyesek
6.8.11. Alsó-Ipoly- völgy (52 km ²)	• az Ipolynak az Ipolyszakállas-Tésa és a torkolata közötti 44 km-es szakasza és az ahhoz tartozó keskeny vízgyűjtő • teraszos folyóvölgy (folyó bal partja tartozik Magyarországhoz), hullámos, dombos felszín	• a területhasznosítás szempontjából a szántó (55%) és az erdő a legmeghatározóbb (25%) • megmaradt homoki tölgyesek leromlottak, elakácosodtak	• átlagosnál jóval sűrűbben betelepült, 5 település található itt (Tésa, Vámosmikola, Ipolytölgyes, Letkés, Ipolydamásd)	• Ipolynak egy kora tavaszi (hóolvadási) és egy őszi árvize van • árvízkor a völgytalp víz alá kerül a szűk ártér miatt • artézi kutak száma és vízhozama is kevés

Kataszteri kód Kistáj neve (Területe)	Domborzati és geomorfológiai jellemzők	Jellemző területhasználat, növényzet	Települési környezet	Egyéb említendő adottságok
6.1.11. Visegrádi- Dunakanyar (59 km ²)	• többnyire szimmetrikus, eróziós folyóvölgy (a Duna bal partja tartozik a fejlesztési térséghez) • tengerszint feletti magassága 107 és 220 méter között változik, árterek átlagos magassága 120 méter	• a területhasznosítás szempontjából a vízfelszín (27%), a szántó (23%) és a lakott terület (22%) a legmeghatározóbb • a növényzet állapotát meghatározó tényező a vízszint és annak ingadozása	• nagyon sűrű betelepültség, a fejlesztési térség települései közül itt található: Szob, Nagymaros, Kismaros, Verőce	• a Duna árvizei márciusban (hóolvadáskor) és júniusban (nyári esők), kisvizei ősszel és télen a leggyakoribbak • Duna felé lejtő felszíneken intenzív lejtőpusztulás, mozgásveszélyes felszínek
6.8.13. Nógrádi- medence (213 km ²)	• a felszín döntően középhegységi tagolt medencedombság • abszolút magassága 144 és 340 m között változik	• a területhasznosítás szempontjából a szántó (55%) és az erdő a legmeghatározóbb (24%) • főbb termesztett növények: búza, őszi árpa, kukorica, napraforgó, burgonya, vöröshere, lucerna	• átlagosnál jóval sűrűbben betelepült, a fejlesztési térség települései közül itt található: Nagyoroszi, Horpács, Borsosberény, Pusztaberki, Tereske, Bánk, Rétság, Diósjenő, Tolmács, Nógrád, Berkenye, Nőtincs, Felsőpetény	• a Börzsönyi központi vulkanizmushoz kapcsolódik a nógrádi Vár-hegy • jelentősebb talajerosztás a kistáj DNY-i részén • a vízfolyássűrűség viszonylag nagy, a legtöbb vízfolyást a Derék- és a Lókos-patak gyűjti össze és vezeti az Ipolyba • kisebb-nagyobb tavak (Jenői-tó 23,4 ha; Bánki-tó 7 ha; Tolmácsi-tó 7,5 ha)
6.3.11. Kosdi-dombság (226 km ²)	• 200-250 m tszf-i átlagmagasságú hegységperemi dombság • átmenet a Cserhát és Duna-völgy síksága között • a dombsági környezetben sasbérces típusú hegy található (Naszály) • a felszín DK-i irányba erősen lejt	• a területhasznosítás szempontjából az erdő (44%) és a szántó (36%) a legmeghatározóbb, de gyümölcsösök és szőlők is találhatók a területen	• az átlagosnál sűrűbben betelepült, a fejlesztési térség települései közül itt található: Szendehegy, Ósagárd, Keszeg, Penc, Kosd, Vác	• a kistáj 2/3-a felszínmozgásos, illetve mozgásveszélyes terület • az Északi-középhegység legszárazabb és legvízszegényebb területe

I.2.4. ábra: A Börzsöny-Dunakanyar térség legfontosabb természeti, táji attrakciói

A térség legjelentősebb **területhasználati** módja az **erdő**, amely az összes terület több mint felét teszi ki. A terület kezelését és a gazdálkodás feladatait döntő többségében az Ipoly Erdő Zrt.⁵, kisebb mértékben magán gazdálkodók végzik. Jelentősebb, összefüggő erdőterületek a térség magasabb - 300 m feletti - térszínein találhatóak. Az erdőterületek kb. háromnegyede védelem alatt áll és a Duna-Ipoly Nemzeti Park területén helyezkedik el. A Börzsöny erdeiben jelentős a vadgazdálkodás (vadászat) is, a legfontosabb vadfajok a gímszarvas, a vaddisznó és az őz.

⁵ Börzsönyi erdészetek: Kémencei Erdészet, Diósjenői Erdészet, Nagymarosi Erdészet, Királyréti Erdészet; Cserházi erdészetek: Váci Erdészet, Nyugat-Cserháti Erdészet

További jelentős területhasználati mód a **szántó**, amely a térség területhasználatának kb. 30%-át teszi ki. Különösen a Kosdi-dombság, az Alsó-Ipoly-völgy, valamint a Nógrádi-medence kistájain jelentős az aránya. Jellemző tájképi elemet alkotnak a **gyümölcsösök**, amelyek nagyobb kiterjedésű területei Bernecebarátiban, Perőcsényben, Ipolydamásdon és Szobon találhatók. (A peremterületek gazdálkodásában korábban meghatározó bogyósgyümölcsök – málna, ribizli – termesztése mára válságba került.) A **szőlő- és borkultúra** a térségben most már kevésbé jellemző, annak ellenére, hogy a Dunakanyarban már a XVI. században jelentős szőlőültetvények voltak -egyesek az itt állomásozó rómaiaktól számítják a szőlőkultúra megjelenését- s egykoron a Duna mindkét domboldalát végig szőlők borították. A XVIII. században betelepített svábok tovább erősítették a helyi borkultúrát, amelynek a XIX. század végén pusztító filoxérajárvány vetett véget. Összefüggő szőlőtermő vidékkel mára már csak elvétve találkozhatunk (elsősorban Szendehelyen), de pincesorok, régi pincék több településen is megtalálhatók (pl. Bernecebaráti, Kismaros, Nagymaros, Kémence, Kosd stb.)

A **települési területek** közül a Dunakanyarban igen nagy arányt képviselnek az egykori zártkertek, amelyek korábban elsősorban üdülési célokat szolgáltak. Napjainkban ezeket a területeket egyre inkább beépítik, a dunakanyari tájkép gyökeres átalakulását eredményezve.

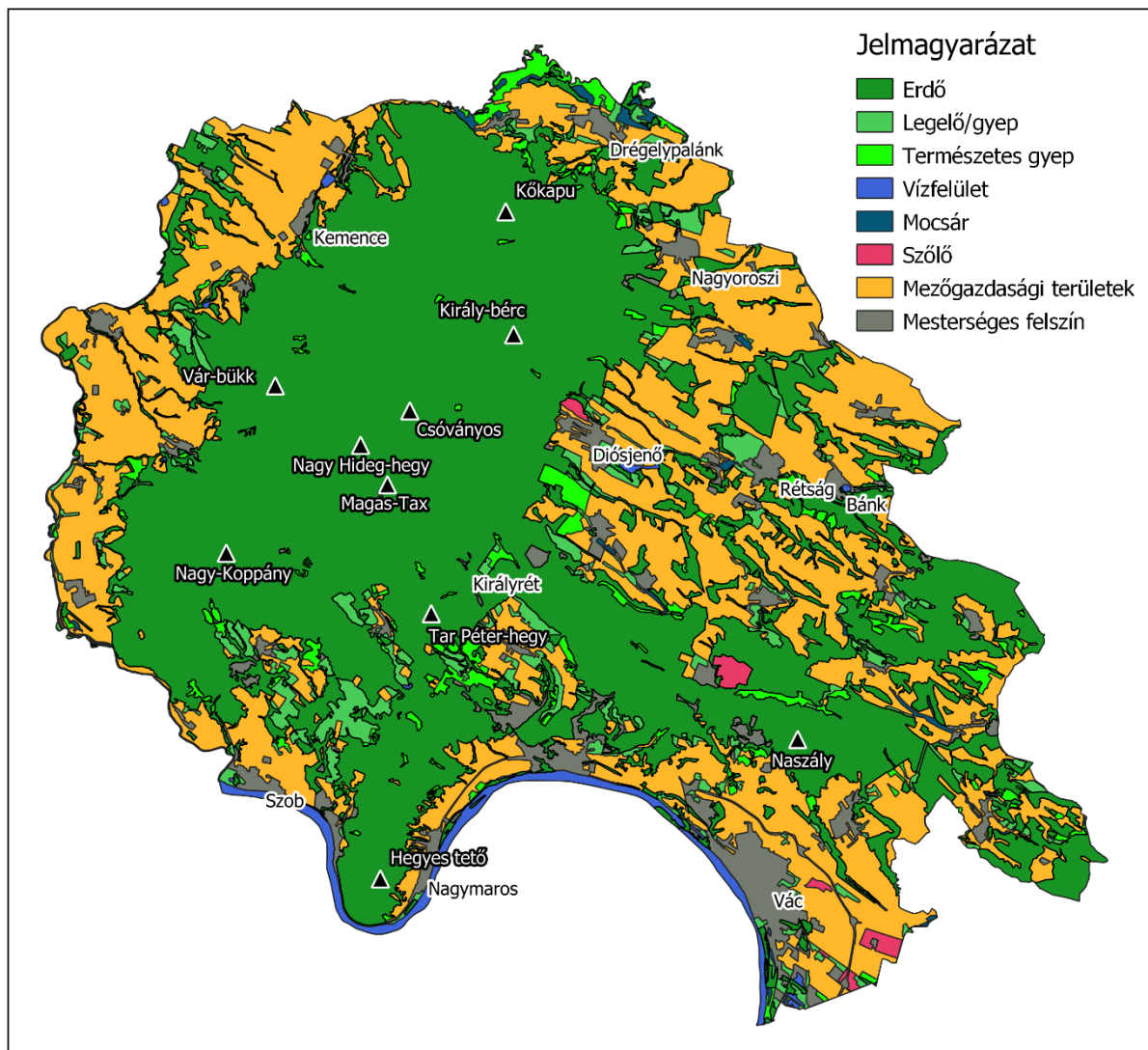
A Börzsöny-Dunakanyar térségében jelentős volt a **bányászat** is. Nagybörzsöny és Perőcsény határában a XIII. századtól a XVIII. századig aranyat, ezüstöt, ólmot bányásztak. Leginkább a Bányapusztai-, Királyréti-, Fagyosasszony-telér ismert. (Nagybörzsönyhöz fűződik a tellúr kémiai elem felfedezése.)

A Börzsönyben a kő is jelentős bányakincsnek számított: számos felhagyott (Inóc, Pap-hegy) és néhány még ma is működő (Szob és Márianosztra környéke, Királyrét: Bajdázó) kőbánya található itt. A hegységben főleg andezitet bányásznak, de Zebegényben például lajtamészkő kitermelés folyik. Szob és Márianosztra között helyezkedik el a vulkáni eredetű, lajtamészkővel borított Csák-hegy, amelynek oldalában hosszú idő óta kőbánya működik. Szobon található a kőbánya zúzdája és kőosztályozója. A bányászat egyik, turisztikai szempontból legfontosabb öröksége a térségben a kisvasút.

A Duna balparti rögeihez tartozó Naszályon 1684-ben kezdték bányászni a hegy főtömegét alkotó dolomitot és mészkövet, valamint a hárshégyi homokkövet. A homokkő kiváló építőanyag, mert fagyálló és jól megmunkálható. A Nagybánya vagy Cserkőbánya hosszú időn keresztül adott jó minőségű követ sok jelentős építkezéshez - például a váci székesegyház oszlopait is innen szállították. A bánya környékét számtalan kisebb "kráter" veszi körül, ahol sokkal régebbi tevékenység nyomai is felfedezhetők. Évszázadokon keresztül készültek e helyen malomkövek. A Naszály keleti oldalán lévő sok régi kis bányát a Duna-Dráva-Cement Kft. sejcei kőfejtője már egybenyitotta és óriási, többszintes bányát alakított ki, a nyugati oldalon pedig külszíni fejtés zajlik.

I.2.5. ábra: A Börzsöny-Dunakanyar térség területhasználati kategóriái

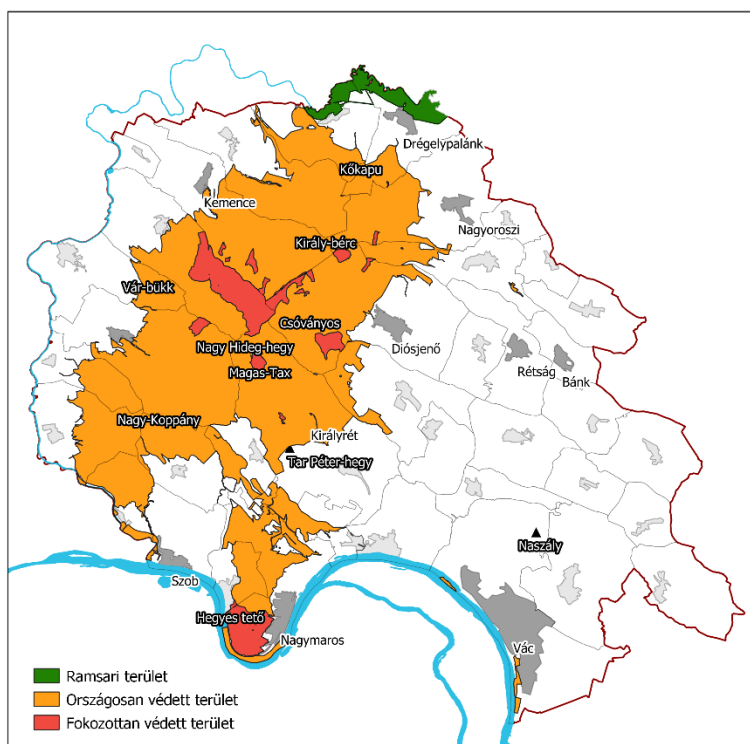
1.2.6. ábra: A tervezési területet érintő nemzeti park igazgatóságok működési területe

A tervezési terület két nemzeti park működési területén fekszik. A Börzsöny természeti értékeinek megóvására 1978-ban hozták létre a **Börzsönyi Tájvédelmi Körzetet**, amelynek a bővítése jelentette az egyik magját az 1997-ben alapított **Duna-Ipoly Nemzeti Parknak**. A Nemzeti Park célja a természeti és kultúrtörténeti értékek védelme mellett a környezetkímélő turizmus fejlesztése. A **Bükk Nemzeti Parkot** 1977-ben alapították. Az Igazgatóság látja el többek között Nógrád megye védett és fokozottan védett természeti értékeinek, természeti területeinek, Natura 2000 területeinek természetvédelmi fenntartási, valamint a nemzetközi természetvédelmi egyezményben előírt feladatait.

A területen található állami erdők kezelését az Ipoly Erdő Zrt. végzi, védett erdők esetében együttműködve a nemzeti parkokkal. A Duna-Ipoly Nemzeti Park területén belül **számontevő a fokozottan védett természeti területek kiterjedése, amely az aktív turizmus fejlesztésében is korlátot jelent**. A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 40 § (1) bekezdése szerint a fokozottan védett természeti területre csak a Nemzeti Park Igazgatóság engedélyével szabad belépni, kivéve a jelzett turistautakra és kerékpárutakra, valamint a közforgalmi utakra, amelyekre engedély nélkül lehet közlekedni, kirándulni, az utakról azonban nem szabad letérni.

1.2.7. ábra: Védett területek

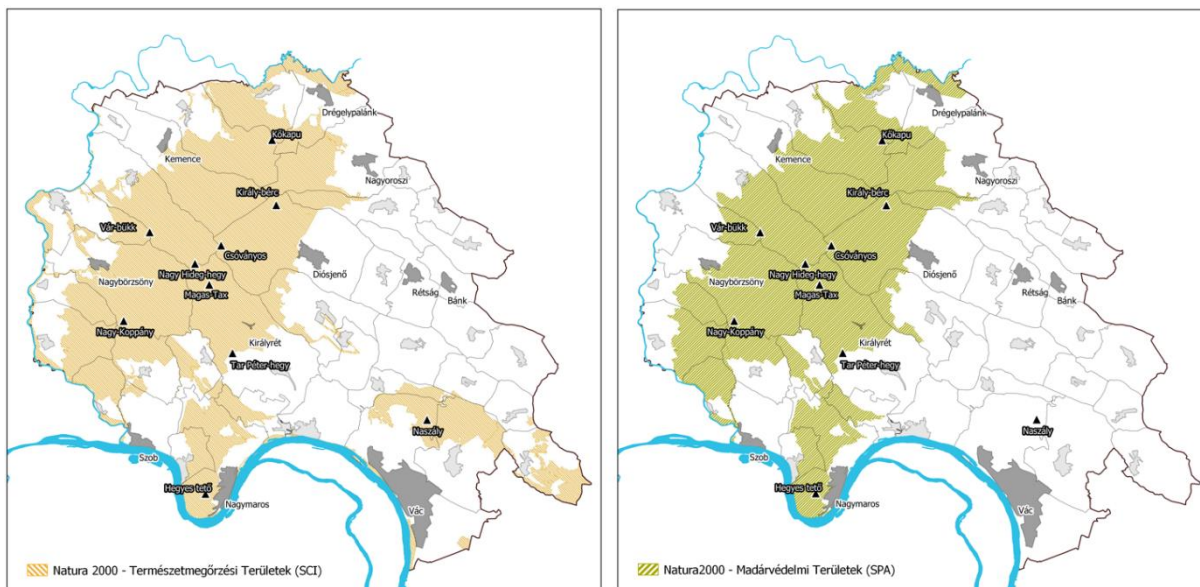

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezik az erdőrezervátummá nyilvánításról is. Az erdőrezervátumok a természetes vagy természetközeli állapotú erdei életközösség megővését, a természetes folyamatok szabad érvényesülését, továbbá a kutatások folytatását szolgáló erdőterületek. A Börzsönyben található a Pogány-Rózsás erdőrezervátum, melynek összterülete közel 400 hektár (ebből magterület: 91 hektár). Az erdőrezervátumban a kiemelkedő természetvédelmi érték megővését a magterület szolgálja, amely fokozottan védett természeti terület, és benne teljes használati korlátozás érvényesül. Az erdőrezervátumok fenntartása, céljainak érvényesülése érdekében meghatározó, hogy biztosítva legyen a magterületek teljes érintetlensége és zavartalansága, a látogatások fokozott tér- és időbeni korlátozása.

A Börzsöny (a Visegrádi-hegységgel együtt), a Nyugat-Cserhát és a Naszály, a Duna és ártere, illetve az Ipoly völgye része az Európai Unió ökológiai hálózatának, a Natura2000-nek. Az Ipoly völgyének egy része a vizes élőhelyek védelmét célzó Ramsari Egyezmény hatálya alatt is áll.

A Védett Területek Törzskönyve alapján helyi jelentőségű védett természeti területek a Börzsöny–Dunakanyar térségében: Bernecebarátiban a Templomdomb, illetve egy további 1 hektáros közterület; Vácon a Gyadai-rét, a Kálvária-domb és környéke, a Váci-liget, valamint a Táncsics Mihály Mezőgazdasági Szakközépiskola botanikus kertje; Márianosztrán a hagyásfás legelő, a Kálvária és hársfasor, illetve a Kálvária-mocsár, Nagymaroson a Nagyhencz-dűlői Nóga-gyűjteményeskert, a Naszály-hegy (Kosdon és Vácon), Verőcén a Duna-parti erdősávok és a Morgó-patak torkolatának környéke, Felsőpetényben az Almásy-kastélypark, Nőtincsen a Hönich-Szitovszky kastélypark, illetve a Nőtincsi-víztározó, Horpácson a Mikszáth Park, Nógrádon a Csurgó-forrás környezete. A térségben található természeti emlék továbbá egy facsoport Márianosztrán, valamint a váci Duna-parti sétányok fasorai, illetve vadgesztenyefasor.

I.2.8. ábra: Natura 2000 területek

I.2.3 Kulturális értékek

A Börzsöny-Dunakanyar térség bővelkedik kulturális értékekben, amelyek közül kiemelkednek a templomok és kegyhelyek, a várak és kastélyok, a múzeumok és kiállítóhelyek, valamint a különböző gazdálkodástörténeti emlékek. A kulturális értékek bőségéhez hozzájárul a térség egykori, illetve jelenlegi kulturális sokszínűsége. Az attrakciók az egyes szolgáltatók, települések honlapján túraajánlatok formájában már jelenleg is megjelennek, ugyanakkor programcsomagokba szervezésük, aktív turisztikai elemekkel való összekapcsolásuk további lehetőségeket rejt magában.

A térségben a **Világörökség Várományos Helyszínek** jegyzékén szerepelnek az egykori római birodalom határán lévő dunai limes emlékét őrző verőcei és szobi helyszínek, valamint a magyarországi tájházak hálózatának részeként a Bánki Szlovák Nemzetiségi Kiállítás. Ezek a helyszínek azonban csak a tágabb hálózat részeként tarthatnak számot esetlegesen nemzetközi figyelemre a világörökségi cím elnyerését követően, jelenleg inkább lokális jelentőségűek. A Bánki Szlovák Nemzetiségi Kiállítás (látogatószám 2019-ben: 128) mellett Kemence Helytörténeti Gyűjteménye, illetve Kismaros Sváb Muzeális Gyűjteménye (látogatószám 2019-ben: 174 fő) közérdekű muzeális gyűjteményként szerepel az országos Tájházi Adatbázisban. Az említett három különböző nemzetiséghez köthető **tájház** tanúskodik a Börzsöny-Dunakanyar térségében a magyar, a német és a szlovák eredetű lakosság hosszú múltra visszatekintő együttéléséről. A különböző nemzetiségek építészeti emlékeivel a térség más településen is találkozhatunk: Bernecebarátin, Szokolyán és Tésán palócházakkal; Zebegényben pedig szlovák és sváb parasztházakkal.

Az egykori nemzetiségi összetételtől nem független a térség **szakrális építészeti emlékeinek** felekezetekhez való kötődése. Az egyik legszebb Árpád-kori templomunk a nagybörzsőnyi Szent István király templom. Szintén a középkorig nyúlik vissza a nagybörzsőnyi Bányásztemplom, az alsópetényi, a bernecebaráti, a borsosberényi, a diósjenői, a nagymarosi, a kosdi, a nőtincsi és a tereskei római katolikus templom, a perőcsényi és a szokolyai református templom, a kemencei templomrom, valamint a térségben több helyen megtalálható az egyetlen magyar alapítású pálos szerzetesrend építészeti emlékeinek története. Kóspallagon a Toronyaljai Szent Mihály monostornak már csak a romjai láthatók, a Magyarok Nagyasszonya Bazilika Márianosztrán viszont jelenleg is népszerű zarándokhely (a templom melletti egykori kolostorépületben fegyház és börtön működik). Márianosztra mellett a térség híres Mária kegyhelye és búcsújáró helye a Három Szent Forrás Hont-Csitáron és a váci Hétkápolna kegytemplom (utóbbi a mellette található honvédemlékművel együtt történelmi emlékhely). A ciszterci szerzetesrend Boldogasszony Háza monostor Kismaroson működik. A XX. század híres építésének, Kós Károlynak az emlékét őrzi a nagymarosi református templom tornya és a zebegényi római katolikus templom. Több település (Márianosztra, Nagymaros, Nógrád, Zebegény, Vác) látványos fekvésű kálváriával, illetve kálváriakápolnával rendelkezik.

A Börzsönyben közel harminc, különböző történelmi korokban épített és maradványaikban valamilyen formában (sok esetben csak 50-60 centiméteres sáncmaradványok) ma is látható **föld- és kővár** található. A Börzsöny két leginkább ismert egykori erőssége Nógrád vára és Drégelyvár, utóbbi történelmi emlékhely is. A Drégelyvárral és térségével kapcsolatban szélesebb körű ismereteket az érdeklődők a Drégelypalánkon található Szondi Kiállítótér és Turisztikai Központban szerezhetnek. A térségben a várakon és várromokon kívül több **kastély, kúria és villa** is található jelenlegi hasznosítási módjuktól függően széles skálán változó állapotban: többségük nem látogatható, illetve magántulajdonban van (például zebegényi Dőry-kastély, Maróti villa). Rossz állapotú, illetve

alulhasznosított például a borsosberényi Makkos- vadászkastély, a felsőpetényi Almásy-kastély a bernecebaráti Huszár-kastély, a tései Foglár-kastély, a nőtincsi Gyurcsányi–Scitovszky Kúria. Az alsópetényi Prónay-kastély rendezvényhelyszínként (térítés ellenében a park és vezetéssel a kastély is látogatható hétköznapiokon), az Ipoly Erdő Zrt. tulajdonában álló nagyoroszi Wenckheim-vadászkastély vendégházként, a bernecebaráti Szokolyi kastély a budapesti XV. kerületi önkormányzat gyermeküdülőjeként üzemel. A diósjenői Sváb Sándor-féle szecessziós volt uradalmi kastélyban jelenleg Rehabilitációs Gondozó Intézet; a verőcei Migazzi-kastélyban a Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat otthona; a borsosberényi Tihanyi–Mocsáry-kúriában óvoda, a nagyoroszi Stahrenberg–Berchtold-kastélyban, a penci Evva-kastélyban, illetve a tereskei és a vámosmikolai Huszár-kastélyban iskola; a szobi Luczenbacher kastélyban pedig kollégium működik. A horpácsi Mikszáth-kúria a Mikszáth Kálmán Emlékmúzeumnak (látogatószám 2019-ben: 3302), a penci egykori Osztroelczky-kúria pedig a Jakus László Múzeumnak (látogatószám 2019-ben: 310 fő) ad helyet. Az önkormányzati tulajdonban lévő tolmácsi Szentiványi-kastély felújítása 2019-ben készült el európai uniós támogatással. 2020 óta Kittenberger Kálmán nagymarosi háza is az Ipoly Erdő tulajdonát képezi, a tervek szerint látogatóközponttá alakítják.

A Börzsöny–Dunakanyar térség fontos kulturális értékeit képezik a **gazdaságtörténeti emlékek** is. A Szén-patakon még ma is megfigyelhetők az egykori gát- és csatornarendszer nyomai, melyen a Dunáig úsztatták le a kitermelt faanyagot. A Börzsöny patakjaira települtek egykor a vízimalmok is, melyeknek gát- és épületromjai Borsosberényben, Kóspallag mellett, illetve a Malom-völgyben ma is láthatók. A nagybörzsönyi vízimalom múzeumként működik. Ma már elsősorban a turizmusban hasznosítják a börzsönyi kisvasutakat (Kismaros–Királyrét, Szob–Márianosztra–Nagyirtás–Nagybörzsöny, Kemence–Fekete völgy), eredetileg azonban faipari és bányai célokat szolgáltak, kizárólag teherforgalmat bonyolítottak. A Nagyirtás és Kisirtás közötti csúcsfordítót 2000-ben ipartörténeti műemlékké nyilvánították. A királyréti és a nagybörzsönyi kisvasúti végállomás mellett hajtánypálya, a kemencei végállomás mellett pedig a volt kovácműhelyben vasúttörténeti-erdészeti kiállítás, illetve a „rendező pályaudvaron” kisvasúti járműgyűjtemény van. A királyréti kisvasút felújítása 2020 tavaszán kezdődött, a kisvasút jelenleg nem közlekedik. Sok esetben már leginkább csak gazdaságtörténeti jelentősége van a több településen (Bernecebaráti, Diósjenő, Kismaros, Perőcsény) is megtalálható pincesoroknak.

A korábban említett **múzeum és kiállítóhelyek** mellett kiemelendő még a szobi Börzsöny Múzeum (látogatók száma 2019-ben 766), a zebegényi Hajózástörténeti Múzeum és Szőnyi István Emlékmúzeum (látogatók száma 2019-ben 5871), a felújítás alatt álló verőcei Rádiómúzeum és a Gorka Géza Kerámiámúzeum. Mányoki Ádám és Viski János festők emléksobája Szokolyán található. Az egykori nagybörzsönyi Ércbányászati Múzeum anyaga a nagybörzsönyi tájházban kapott helyett. A népi mestersegek kipróbálására a szokolyai Kacár tanya biztosít lehetőséget, Bánkon az Élő Kovácműhely Múzeum kereshető fel. Falumúzeum, illetve tájház a már említetteken kívül is több településen van (Borsosberény, Berkenye, Bernecebaráti, Felsőpetény, Kóspallag, Márianosztra, Nagymaros, Nagyoroszi, Ósagárd, Perőcsény, Szendehely, Vámosmikola, Verőce). A Duna-Ipoly Nemzeti Park a Királyréten található Hiúz Ház Erdei Iskola és Látogatóközpontban várja kiállítással az érdeklődőket.

A térségben több helyen láthatók különféle, többnyire szakrális tematikájú **szobrok, emlékművek**. A témájukat tekintve unikálisabb emlékművek és szobrok közül megemlíthető, hogy a jazzfesztiváljáról híres Bánkon három jazzművész (Louis Armstrong, Joe Murányi, Oscar Peterson) szobra, továbbá egy Halley-üstökös emlékmű, Alsópetényben Werbőczy-emlékmű, Diósjenőn Marcus Aurelius emlékműve, Kosdon Bányász-emlékmű látható.

Az épített környezet aktív turisztikai szempontból vonzó célpontjai a **kilátók** is: a Hegyestetőn a Julianus-kilátó (1939-ben épült), a Várhegy-kilátó (2020-ban adták át) Királyrét felett, a Csóványosi kilátó, a Prónay-kilátó (2017-ben adták át) Alsópetény és Romhány határában és a zebegényi Kós Károly-kilátó (ennek közelében található az országzászló és trianoni emlékmű, melynek története összekapcsolódik a kilátóéval).

I.2.4 Elérhetőség értékelése

A Börzsöny-Dunakanyar térség, különösen annak déli része közlekedésföldrajzilag kedvező helyzetben van – több közlekedési eszközzel (autó, vonat, autóbusz, hajó) közvetlenül Budapestről akár egy órán belül is elérhető, az ebből az irányból érkezők legfőbb belépési pontja Vác. Szlovákia felől a parassapusztai és a letkési határátkelőhelynél érhető el a térség. A Börzsöny autóval és autóbusszal is körbejárható a 2. sz., a 12. sz. főút és az 1201. sz. mellékút mentén, a közösségi közlekedés fő tengelyét azonban a 70-es számú vasúti fővonal képezi. A Börzsöny központi része a természeti értékek megőrzése érdekében közlekedési eszközök által kevésbé feltárt, részben ezeken a területeken működnek az elsősorban turisztikai jelentőségük miatt kiemelendő börzsönyi kisvasutak is.

A Börzsöny-Dunakanyar térségét az **M2 gyorsforgalmi út** Vácnál éri el, amely lehetővé teszi, hogy a térség egyik fő belépési pontja a fővárosból egy órán belül autóval megközelíthető legyen (az autópályát 2x2 sávossá bővítése az M0 autópályát és Vác között 2019-re fejeződött be). Elsőrendű főutak közül a **2. sz. főút** szintén Vácnál éri el a térséget, majd annak keleti felén áthaladva (Vác–Szendehely–Rétság–Borsosberény–Nagyoroszi–Drégelypalánk–Hont) a **parassapusztai határátkelőhelyet** Szlovákia felé. A másodrendű főutak közül a **12. sz. főút** a Duna-parti településeket fűzi fel (Verőce–Kismaros–Nagymaros–Zebegény–Szob), a **22. sz. főút** pedig a 2. sz. főútból Rétságnál leágazva biztosítja az összeköttetést Balassagyarmat és Salgótarján felé. A másodrendű főutak közül érdemes még megemlíteni a Duna jobb partján futó **11. sz. főutat**, amelyről a **Visegrád–Nagymaros** és a szezonálisan működő **Pilismarót–Szob komp** biztosítja az átkelést a Duna balparti települései felé. A térség autóval történő megközelítését segíti még a **Szentendrei-sziget és Vác** között működő kompjárat. Utóbbi két kompjárat jelentőségét adja továbbá, hogy az **Eurovelo 6 nemzetközi kerékpáros útvonal** Esztergom–Budapest szakasza mindkét kompátkelést tartalmazza. A térség nyugati felének legfőbb közlekedési tengelye a Szobot és a parassapusztai határátkelőhelyet összekötő **1201. sz. mellékút**, amelyről **Letkésnél** leágazva Ipolyszalka felé is van **határátkelési lehetőség**. 2020-ban kezdődött meg a 2000-ben elpusztult átkelő helyén **új híd építése Ipolydamásd és a szlovákiai Helemba között**.

A Börzsöny központi részein nem vezet keresztül közforgalmi út, ugyanakkor ezeken a területeken az Ipolyerdő Zrt. kezelésében vannak olyan erdészeti utak, amelyek csak megfelelő engedély birtokában használhatók (például Diósjenő–Kemence). A Börzsöny-Dunakanyar térség településeinek megközelítését az előbbieken felsorolt főbb utak és az azokról leágazó bekötőutak, illetve mellékutak segítik. A **parkolás** a térségben több helyen már fizetős (például Királyrét, Nagymaros, Vác – valamennyi esetben zónák kerültek kialakításra), ami ösztönzőleg hathat a térség közösségi közlekedéssel történő megközelítésére.

A Börzsöny-Dunakanyar térség **közösségi közlekedésében** kiemelkedő szerepe van a **vasútnak**. A **70-es számú** Budapest (Nyugati pályaudvar)–Vác–Szob Párkány kétvágányos, villamosított **fővonal** a Duna-parti településeket fűzi fel és a térség legfontosabb nagykapacitású, környezetbarát eszköze (napi 25 feletti járatszámmal). Az utazási idő Budapestről Szobig a járat típusától függően 48 és 76 perc közötti. Ezen a vonalon 2–16 **kerékpár szállítására** alkalmas vonatok közlekednek. A **75-ös számú** Vác–

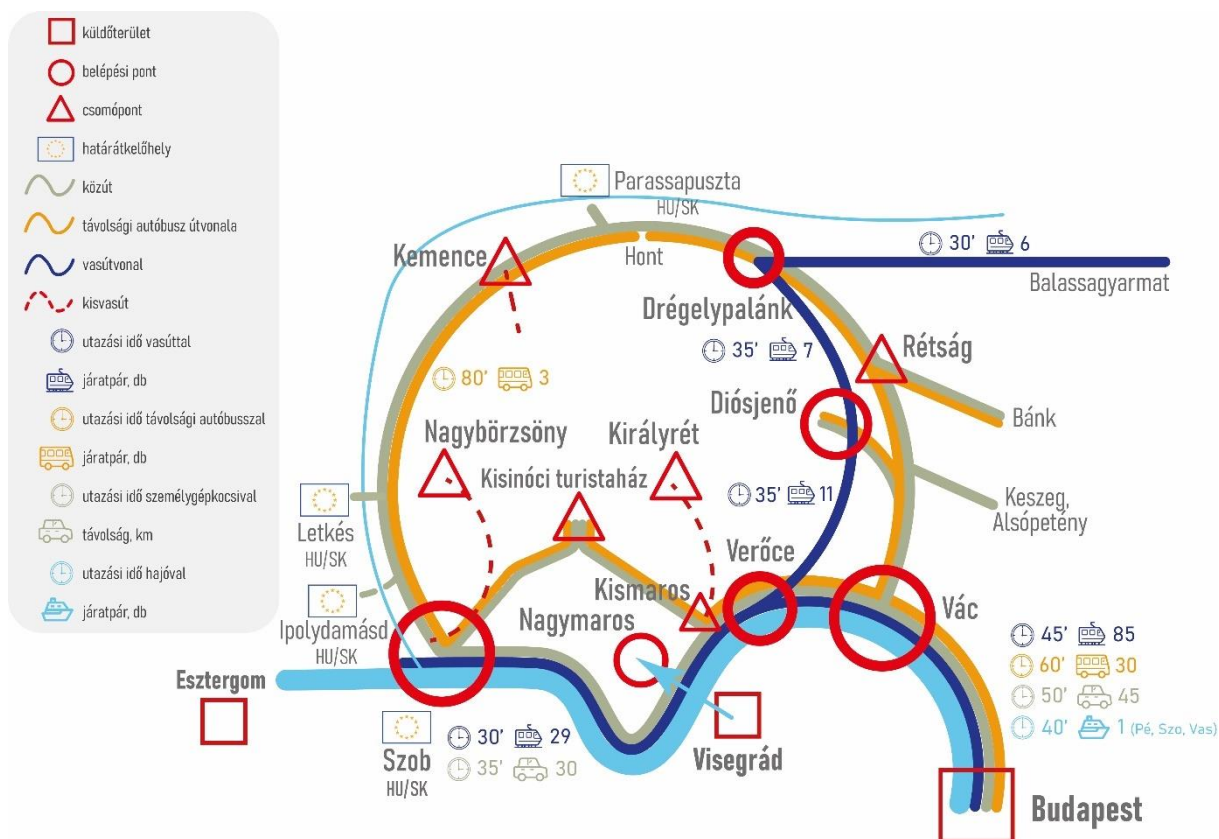
Nógrád–Diósjenő–Drégelypalánk (-Balassagyarmat) egyvágányos szárnyvonal a Börzsöny keleti lábánál húzódik végig (kevesebb mint napi 10 járáttal), ennek a korábban létező Diósjenő–Romhány leágazása 2007-ben megszűnt. Vác és Drégelypalánk között az utazási idő körülbelül 80 perc. Kiemelendők továbbá az elsősorban turisztikai céllal üzemelő **kisvasutak (Kismaros–Királyrét, Szob–Márianosztra–Nagyirtás–Nagybörzsöny, Kemence–Feketevölgy)**. A királyréti kisvasúton kocsinként legfeljebb 3 kerékpár szállítható, a Nagybörzsöny–Nagyirtás szakaszon pedig a vonatszemélyzet engedélyével szállítható kerékpár. A kerékpár szállítási igényt érdemes előzetesen egyeztetni a Szob–Nagyirtáspusztai vonalon, illetve nagyobb mennyiség esetén a királyréti vonalon is.

A vasúttal el nem érhető települések megközelítése a **Volánbusz autóbusszaival** lehetséges. A térség legfőbb autóbusszállomásai Vácon, Kismaroson, Szobon, Drégelypalánkon és Rétságon találhatók. A **332-es vonal** a Börzsönnyt északról kerülve Drégelypalánkon át, a **350-es vonal** pedig délről kerülve Kóspallagon és Márianosztrán át köti össze Vácot és Szobot. A Vácról induló vonalak közül a Börzsöny-Dunakanyar térség települései közül többet is felfűz a 328-as (Dejtárig), a 329-es (Rétságig), a 330-as (Felsőpetényig), a 331-es (Diósjenőig), a 333-as (Kosdig), a 334-es (Galgagutáig), a 335-ös (Szirákig), a 336-os (Rétságtól megy Vácig), a 337-es (Rétságig), a 338-as (Galgagyörkig), a 351-es (Szokolya–Királyrétig). A 352-es vonalon Kismarosról a kisvasút menetrendjét kiegészítve közlekednek buszok Királyrétig, továbbá a 353-as vonalon a Kisinóci turistaház is elérhető Kismarosról. A 354-es vonal Szobot Márianosztrával, a 355-ös Zebegényt Drégelypalánkkal, a 356-os vonal pedig Vámosmikolát és Tésát köti össze. Rétságot Balassagyarmattal több helyközi vonal is összeköti (3313, 3329, 3340, 3342, 3343, 3345, 3346). Ezen felül vannak még vonalak, amelyek szintén érintik a térség településeit (Romhány–Berkenye, Bánk–Tolmács, Horpács–Nagyoroszi, Becske–Rétság, Balassagyarmat–Bercel, Patak–Hont). Kiemelendő továbbá, hogy a Budapestről induló 312-es (Nézsáig), 1010-es (Salgótarjánig), 1011-es (Litkéig), 1012-es (Salgótarjánig), 1013-as (Balassagyarmatig) és 1014-es vonal (Hontig) távolsági autóbuszjáratai is érintik a Börzsöny-Dunakanyar térség keleti felének településeit.

A Dunakanyar térsége május és szeptember között hétfévente (péntek, szombat, vasárnap) a MAHART menetrendszerint Budapestről 9:30-kor induló **szárnyashajó járataival** is elérhető, melyek Vácon, Visegrádon és Esztergomban állnak meg és Esztergomból 17:00-kor indulnak visszafelé. Menetidejük Budapest és Esztergom között 90 perc. Ezen felül a MAHART **dunakanyari körjáratokat** is indít, amelyek közül a Visegrád–Nagymaros–Zebegény–Dömös–Nagymaros–Visegrád, az Esztergom–Szob–Zebegény–Szob–Esztergom, valamint a Vác–Verőce–Visegrád járat érinti a Duna bal parti településeit. A kedvezményes utazási ár (500 Ft/fő) miatt ez nagy népszerűségnek örvend. Ezeken a járatokon kerékpárok szállítása is lehetséges.

1.2.9. ábra: A Börzsöny-Dunakanyar térség főbb közlekedési kapcsolatai

I.2.5 Szolgáltatásokról általában

A Börzsöny-Dunakanyar térségében több mint 400 turisztikai szolgáltató működik. A térség a szolgáltatások tekintetében már most kiváló adottságokkal rendelkezik, többek között egy speciális aktív turisztikai célcsoport: az erdei iskolák, illetve táborok számára. A szolgáltatók (szálláshely, vendéglátás) nagyobb sűrűsödést a fejlesztési térség Duna-parti településeiben mutatnak (Vác, Verőce, Kismaros, Nagymaros, Zebegény, Szob), illetve további főbb „kirándulóközpontokban” (Nagybörzsöny, Kemence, Szokolya, Diósjenő, Szendehely). A Duna-parti településeken a Duna, illetve az Eurovelo 6 útvonal mentén találhatók nagyobb számban vízi turisztikai, illetve kerékpáros szolgáltatók, valamint a vendéglátó egységek közül a kínálatukat tekintve széles skálán mozgó büfék. Az egyelőre kisebb számban jelenlévő lovas turisztikai szolgáltatók főként a térség keleti-délkeleti részén összpontosulnak. Az egyes szolgáltatók közötti együttműködésre jó példa, ugyanakkor további fejlesztést igényel a Dunakanyar Turisztikai Kártya. A térség egyetlen Tourinform irodája Vácon működik.

A térség aktív turizmusának kiemelkedő szereplője az Ipoly Erdő Zrt.: kisvasutakat (kemencei, királyréti, Márianosztra–nagyirtási), kirándulóközpontokat (Katalinpuszta, Diósjenő), erdei iskolákat (Domszky Pál erdei iskola, Katalinpusztai erdei iskola), játszótereket (Királyrét, Horpács), **bringapontokat** (Nagymaros, Diósjenő) üzemeltet. Ezen felül a különböző célcsoportok igényeinek megfelelő szálláshelyeket tart fenn: **erdei vendégházakat** (Bánki, Királyháza Alsó és Felső, Tóvik, Wenckheim); a 2010-es évek közepén felújított Pénzásási, Kútbereki, Kisirtási **turistaházat** és a Zebegényi Erdei Sátortábort, valamint a Szénpataki **kulcsosházat**, továbbá a Márianosztra-Nagyirtáspuszta kisvasút mellett 2016-ban átadott Fogadóépületet és Szálláshelyet. A Kútbereki Turistaházat 2020-ban Magyarország TOP10 turistaháza közé választották. Az elmúlt évek jelentősebb szálláshelyfelújításai közül érdemes még kiemelni, hogy 2018-ban a verőcei Csattogó-völgyi Üdülőházakat, 2019-ben a Nagy-Hideg-hegyi Sí- és Túraközpontot, 2020-pedig a kemencei Aranytölgy Vendéglő, Panzió és Kempinget újították fel. 2021-ben kerül sor a Magas Taxi Turistaház és a Szénpataki kulcsosház felújítására. A különböző típusú szálláshelyek fenntartására és fejlesztésére kisebb léptékű jó példaként kiemelhető a Drégelyvár Szabadidőpark, ahol kezdetben csak nomád sátorozóhely volt, jelenleg pedig további négyféle szálláshely (Várvölgy, Lombkorona, Tóparti Szálláshely, Kis faházikó) várja a vendégeket.

Szolgáltatásként és attrakcióként egyaránt értékelhetők a Börzsöny-Dunakanyar térségben több helyen megtalálható **kalandparkok**, amelyek általában nagyobb kapacitású szálláshelyek közelében találhatók: Tó Kalandpark (Bánkon a Tó Hotel közelében), Törökmező Kalandpark (Nagymaroson a Törökmezői Turistaház mellett), Play Kalandpark (Diósjenőn a Play Panzió és vendégházak közelében), a Csattogó-völgyi Üdülőházak melletti kalandpark (Verőce), valamint a Camelot Club melletti kiépített, de jelenleg nem üzemelő kalandpark és állatsimogató.

Az előbbiekben említett **szálláshely-szolgáltatókon** kívül kiemelendők a hazai piacvezető szállásközvetítő, a Szállás.hu által megrendezett Év Szállása versenyen 2015-ben 1. helyezést elérő Natura Hill Zebegény (természetes apartman/vendégház kategóriában) és Tó Wellness Hotel Bánk*** (1-3 csillagos szálloda kategóriában). A Tó Wellness Hotelben található a nógrádi különlegességeket felszolgáló Swing&Jazz étterem, amely a bánki tó vízszínpadán évente megrendezésre kerülő Louis Armstrong Jazzfesztivált támogatja. Háromcsillagos **szállodaként** a bánki Tó Wellness Hotelén kívül a zebegényi Hubertus Hotel, valamint a váci Camelot Club Hotel; négycsillagos szállodaként pedig Kóspallagon a Szent Orbán Erdei Wellness Hotel, illetve az alsópetényi Prónay-kastély üzemel a

térségben (Alsópetényben emellett négy vendégház négynapraforgós minősítéssel rendelkezik). A térségben tehát nincs kellő mennyiségű 4-5*-os szálloda. A földrajzi közelség miatt érdemes megemlíteni, hogy Visegrádon és Esztergomban több három- és négycsillagos szálloda is üzemel, ahol az ilyen szolgáltatás iránt érdeklődő, a Duna bal partján programokat szervező vendégek is megszállhatnak, illetve az itteni szállodák programcsomagjaik összeállításakor figyelembe vehetik a túlparti kínálatot is. Ebben az esetben azonban a szállásdíjból és az egyéb, kapcsolódó szolgáltatásokból származó bevételek a térségen kívül realizálódnak.

A Börzsöny-Dunakanyar térségében a különböző szálláshelytípusok közül a **vendégház** a legelterjedtebb. A Duna-parti települések (Verőce, Kismaros, Nagymaros, Zebegény) mellett nagyobb számban találhatók Nagybörzsönyben, Kemencén, Diósjenőn és Szokolyán is. Szállásférőhelyek számát tekintve jelentősnek mondhatók a térség **kempingjei**, amelyekben a sátorhelyeken kívül általában más típusú szálláshelyek is megtalálhatók (például faházak, jurta, turistaszálló, panzió): Nádas kemping (Bánk), Börzsönyi Szabadidőpark, illetve Kisinóci Turistaház és Camping (Kóspallag) Szalamandra Kemping és Üdülőházak, illetve Aranytölgy Panzió és Kemping (Kemence), Diósjenői Kemping (Diósjenő), Solyom kemping (Nagymaros), Csattogó-völgyi üdülőházak (Verőce), Malomvölgyi Tábor és Kemping, illetve Ipolykapu Kemping (Szob), Drégelyvár Szabadidőpark (Drégelypalánk).

A kempingek mellett a turistaházak, ifjúsági táborok (Hont, Kemence, Bernecebaráti, Nagybörzsöny, Bánk, Kismaros) a nagyobb vendégházak, panziók kiváló lehetőséget biztosítanak **erdei iskolák, táborok** szervezésére. Számos szálláshely kínál erdei iskolai programcsomagokat. A különböző erdei iskolai programok szervezésében (például vezetett túrák), illetve biztosításában a térség kiemelkedő szereplője a Börzsönyi Hiúzok Outdoor Klub. A különböző táborok egy speciális típusát képezik a vándortáborok, melyek a Vándortábor Program keretében állami támogatásban is részesülnek. A többnapos, nyári börzsönyi erdei vándortábor során a diákok a diósjenői Erdei Szabadidőparkban, a Pénzásási Turistaháznál, a Kútbereki Turistaháznál és a Domszky Pál Nomád táborhelyen sátraznak. A kerékpáros vándortáborok közül a térséget a Cserhát–Börzsöny–Dunakanyar vándortábor érinti. A hét napos tábor során a térségben felkeresett szálláshelyek között szerepel a bánki Nádas kemping és a verőcei Csattogó-völgyi üdülőházak. A zárandoktáborok közül a Tata–Péliföldszentkereszt–Esztergom–Márianosztra és a Márianosztra–Szécsény–Mátraverebély–Szentkút érinti a Börzsöny–Dunakanyar térségét. A térségben a zárandokok szálláshelyként Márianosztrán a volt iskola épületét, a nógrádi Jó Pásztor Apartmanházat és a horpácsi Európa Pihenő központot veszik igénybe. Mária Út menti zárandokszállás a márianosztrai Zárandokház, a szobi Római Katolikus Plébánia, valamint a bernecebaráti Baráti Panzió. Az egyházi vonatkozású szálláshelyek közül érdemes még megemlíteni, hogy Vámosmikolán és Nagybörzsönyben a Katolikus Plébánián, valamint Vácon az Althann Vendégház és Konferenciaközpontban meg lehet szállni. A nagybörzsönyi Evangélikus Egyházközség pedig a Reménység Házát üzemelteti szálláshelyként a településen.

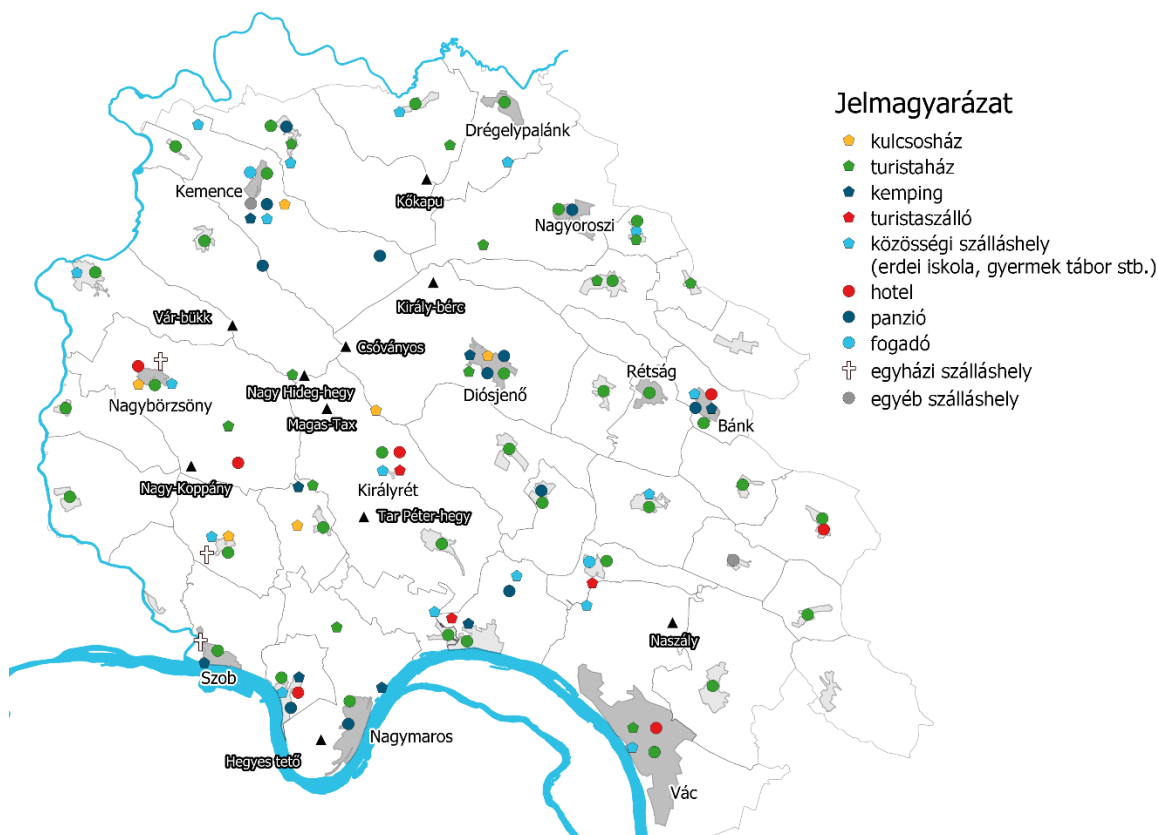
Jármódspecifikus szolgáltatások közül a legtöbb szálláshely a kerékpárkölcsonzés, illetve tárolás (esetenként szervizelés, például Csattogó-völgyi Üdülőházak, Aranytölgy Vendéglő Panzió és Kemping) lehetőségét biztosítja. Vízparti, illetve ahhoz közeli szálláshelyek esetén elvétve előfordul vízi eszközök biztosítása is (például vámosmikolai Vadregény Vendégház, bánki Tó Wellness Hotel, nagymarosi Solyomsziget Vendégház). Vízitúrák szervezése szempontjából érdemes megemlíteni, hogy az Ipoly mentén a kikötőpontok kiépítetlenek, a településekkel nincsenek kellően összekötve, bizonyos szakaszokon az esetleges táborozáshoz a Duna–Ipoly Nemzeti Parktól szükséges engedélyt kérni. Szabadstrand Zebegényben, Nagymaroson és Verőcén működik, továbbá szabadvízi, de fizetős strand a Bánki Tó-Strand. A térségben épített („medencés”) strand a kemencei Nagyvölgy Strand, valamint a váci Strandfürdő és Uszoda. Lovasturisztikai kínálat (túra- és tereplovaglás) jellemzően a **lovardákhoz, lovastanyákhoz** tartozó szálláshelyek rendelkeznek (például a nőtincsi Seholsziget

Élménypark, a szokoliai Királyrét Hotel, a Mathias Lovasudvar Kemencén, a szobi Malomkert Ökoturisztikai Központ, a nagymarosi Királykúti Lovasporta), illetve megemlíthető a horpácsi Aranyalma Vendégház, ahol egy melléképületben vállalják lovak elszállásolását is.

Jármódspecifikus szolgáltatók továbbá a Duna-parti településeken (Verőce, Nagymaros, Zebegény, Szob) a vízi túrák szervezésével, vízi eszközök bérbeadásával és szállításával foglalkozó vállalatok, amelyek gyakran kerékpárkölszönzőként is működnek. Kerékpáros szervízpontok közül a már említettekén túl a nagymarosi MOL Bringapont létezik. Lovasturisztikai szolgáltatók közül a Sólomszem Lovarda négy-, a Viski és a Szent György Lovasudvar Szokolyán, valamint a verőcei Barna Party Lovarda három-, a váci Kisfakó Lovasiskola kétpatkós minősítéssel rendelkezik. A gyalogos turizmus jelentőségére utal, hogy Nagymaroson túrabakancsok eladásával és javításával foglalkozó üzlet is működik.

A **vendéglátóhelyek** összességében a szálláshelyekhez hasonló eloszlást mutatnak a térségében (ami a helyi lakosság eloszlásával is összefügg), a nagyobb szálláshelyek jellemzően saját étteremmel is rendelkeznek. Az éttermek mellett elsősorban Duna-parti településeken magas a különböző büfék száma. A különböző tájjellegű (nógrádi, illetve vad) ételek több étterem kínálatában is megtalálhatók. A helyi gasztronómiai termékek kínálata különösen sokszínű Nagyörzsönyben (lásd például a börzsönyi lepényeket készítő kemencéket vagy a lekvárokat és szörpöket árusító Lek-Vár-Lak). Többek között helyi gasztronómiai termékek kaphatók a szombatonként tartott nagymarosi termelői piacon is, illetve a helyi termékek értékesítését segíti a szobi székhelyű Börzsönyi Ínyenc Kosár is.

1.2.10. ábra: A térség legfontosabb aktív turisztikai szálláshelyei

I.3 Értékelés az egyes jármódokra való alkalmasság szempontjából

A térségben az aktív turizmushoz tartozó jármódok közül **meghatározó a gyalogos, a kerékpáros, a vízi, kisebb potenciál lehet a lovas és a síturizmus fejlesztésében.** A következőkben jármódonként összefoglaljuk az adottságokat, értékeljük a jelenlegi helyzetet, s kitérünk a fejlesztési szükségletekre is. Az összefoglaló megállapításokat az I. 5. fejezet tartalmazza.

A folyók és a kerékpáros túraútvonalak térbeli közelsége lehetőséget nyújt arra, hogy a vízi és kerékpáros tevékenységek összekapcsolódjanak, s a jármódok kombinálása, összekapcsolása támogassa, hogy az idelátogatók minél hosszabb időt tudjanak a térségben tölteni.

I.3.1 Gyalogos természetjárás

A Börzsöny-Dunakanyar térsége a gyalogos természetjárás egyik fontos hazai desztinációja. Meglévő turistaúthálózata, évszázados túrakultúrája, s az ehhez kiépített infrastruktúra elsősorban a budapesti és a fővárosi agglomeráció lakosságát vonzza, de bizonyos látnivalói, attrakciói, útvonalai országosan is kiemelkedőek. Gyalogos turizmus szempontjából főleg a Börzsöny, kisebb részt a Naszály emelhető ki. A Dunakanyarban a kerékpáros és vízi jármódok mellett leginkább a városnéző, körséta jellegű túrák hangsúlyosak, míg az Ipoly térségében a víziturizmus dominál.

I.3.1.1 Vonzerők

A térség a gyalogos turisták számára táji, természeti és mesterséges attrakciók tekintetében bőséges kínálatot nyújt. A legjelentősebb vonzerőket a Dunakanyar, a hegycsúcsok - különösen a **Magyarország legérzékenyebb hegyvidékének számító Magas-Börzsöny** -, a jó panorámát nyújtó természetes és mesterséges kilátók, az erdők, az őskori sáncok, a drégelypalánki és nógrádi várromok, a kisvasutak, a Bánki-tó, a zarándokturisták körében a térség számtalan szakrális építészeti emléke és kegyhelye jelentik, míg a kalandot keresőknek többek között a kalandparkok nyújtanak kikapcsolódási lehetőséget.

Az **átlag kiránduló** számára a legtöbb mesterséges attrakció gyalogosan és/vagy kisvasúttal, a Duna túloldalaról révvel vagy komppal könnyen megközelíthető, hiszen ezek vagy a települések belterületén (pl. templomok, tájházak, múzeumok és kiállítóhelyek, pincesorok) vagy jól karbantartott, megfelelően kitáblázott, könnyű terepviszonyokkal jellemezhető turistautak mentén (pl. kilátók, várromok) helyezkednek el. **Az attrakciók programcsomagba szervezésében, túraútvonalakra való felfűzésében és kiejárlásában bizonyos települési önkormányzatok, egyes szolgáltatók előremutató munkát végeznek, de ezek még csak pontszerű, lokális kezdeményezésnek tekinthetők, s javarészt csak fél-egy napos itt-tartózkodást generálnak.** A COVID az elmúlt évben ugyanakkor ráirányította a figyelmet a hazai gyalogos desztinációkra, így az ebben rejlő potenciálok kiaknázása a jelen és a jövő feladata.

A **kihívást kereső túrázók** elsősorban a táji és természeti értékeket részesítik előnyben, illetve a nehezebben megközelíthető kilátókat, várromokat, barlangokat is előszeretettel látogatják. Különösen a Magas-Börzsöny nehezen járható, éles kőtaréjokkal díszített hegygerincei, V alakú völgyei, kőfolyásai miatt ez a terület turisztikai szempontból viszonylag érintetlen. A Naszály ugyan kiesik a Dunakanyarba vagy Börzsönybe látogató turisták fő sodrából, de a nagy szintemelkedések és a meredek terepviszonyok miatt a gyakorlottabb túrázók számára ajánlott. Számtalan kisebb-nagyobb barlangja, szép kilátópontjai és a hegy északi lábánál kialakított, rendkívül népszerű kirándulóközpont miatt is érdemes megismerni.

Külön említést érdemelnek a **terepfutók**, akik a teljesítménytúrák mellett a változatos terepviszonyokkal ellátott hegyoldalakat keresik. Számukra az élményt maga az útvonal, a környezet nyújtja, a közben elhelyezkedő vonzerőkre kevésbé érzékenyek.

Különleges célcsoport a **nordic walking** túrázó. A Börzsönybe és a Naszályra is szerveznek ilyen túrákat (elsősorban fővárosi vagy főváros közeli túraegyesületek, oktatók), de számuk egyelőre nem meghatározó.

Egyre szélesebb azon **gyalogtúrázók** köre, akik **kutyával** vágnak neki hosszabb-rövidebb távoknak. Ebben az esetben kiemelten fontos a felelős kutyatartás erdei szabályainak és normáinak betartása⁶.

Speciális célcsoportot jelentenek a **mozgásukban akadályozottak**. Ők elsősorban a települések beépített környezetében elhelyezkedő, jellegükből adódóan mesterséges attrakciókat részesítik előnyben, viszont kisebb távok erejéig a táji, természeti vonzerőket is látogatják. Számukra kulcsfontosságú a parkolók, valamint kisebb részben az akadálymentes közösségi közlekedés közelsége, így a településektől távolabb eső attrakciókat csak korlátozott számban látogathatják.

Szintén speciális célcsoportot jelentenek a **fotós** túrázók, a **geocaching**-et művelők, de az általuk keresett attrakciók alig különböznek az átlagos kirándulótól. (A geocachinggel kapcsolatban ugyanakkor számos természetvédelmi probléma merül fel, pl. a geoláda fokozottan védett természeti területen, nem út mentén történő elhelyezése, a publikált/ajánlott útvonalak természetvédelmi szempontból megkérdőjelezhető megközelíthetősége stb.)

Az aktív turisztikai termékeken belül sikeresnek mondhatók a **kalandturisztikai parkok**, amely mind a családok, mind az egészségtudatos, aktivitás-központú fiatalok számára vonzó.

1.3.1.2 Meglévő és potenciális útvonalak

A Börzsöny-Dunakanyar térsége közel 700 km **jelzett turistaút-hálózattal** rendelkezik. Az első turistautakat a Magyar Turista Egyesület létesítette, s az 1931-ben megjelent Börzsöny turistatérkép és útikalauz már számos, ma is létező útvonalat közölt. Az 1950-es évekre kialakult a térség turistaútjainak, jelzéseinek főbb rendszere, amely azóta folyamatosan gyarapodott, illetve kisebb-nagyobb módosításokon esett át. A Börzsöny-Dunakanyar turistaútjelzései illeszkednek az országos jelzésrendszerhez és alkalmazkodnak a topográfiai adottságokhoz.⁷

A Börzsöny-Dunakanyar térségét az **Országos Kéktúra** két szakasza⁸ érinti: Nagymarostól, a Visegrádi révtől indulva Hegyes-tető – Török-mező – Kóspallag – Kisinóczy turistaház – Nagy-Hideg-hegy – Csóványos – Foltán-kereszt – Nógrád – Nagy-Kő-hegy – Magyarút – Szendehely – Naszály – Ősagárd – Felsőpetény – Alsópetény útvonalon összesen 84 km hosszan szeli át a térséget. A kék jelzésű turistaúton halad az 1980-ban kialakított ún. **Börzsőnyi Kék**, amely Szobról indulva a Börzsöny kevésbé látogatott északi és nyugati részeit keresi fel. A piros jelzésű turistautak - a Nagymarosról Hontig tartó **Honti Piros**, a Verőce - Bernecebaráti – Horpács között futó **Palóc Piros** – jellemzően észak-dél irányban szelik át változatos, helyenként országosan is páratlanul szép, sziklás hegygerincösvényeken (Nagy-Mána, ill. Holló-kő térségében) a Börzsönnyt. A Naszály felé Verőcéről indulva keleti irányban a **Pest**

⁶ A Pilisi Parkerdő Zrt. civil- és szakmai szervezetekkel közösen kilenc, a kutyasétáltatással kapcsolatos alapvető erdei viselkedési elvet fogalmazott meg. Részletesebben ld: <https://parkerdo.hu/parkerdo/tudnivalok/kutyaval-erkezem/>

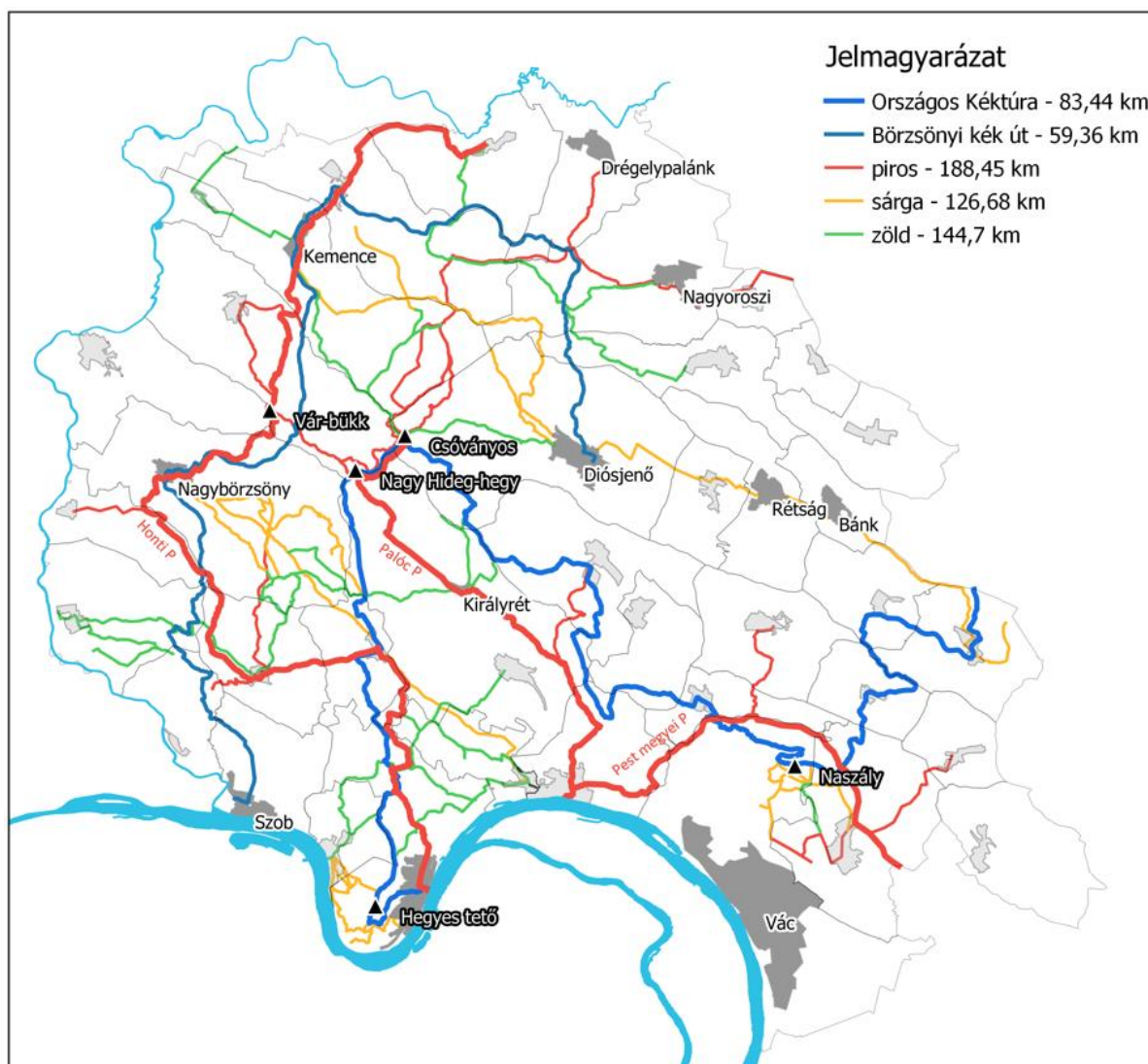
⁷ A Börzsöny specialitása a Diósjenőrről Királyrétre a Magas-Börzsönyön átvezető piros és kék X jelzésű sífutó út.

⁸ 17. szakasz: Nagymaros – Nógrád, illetve 18. szakasz: Nógrád - Becske

Megyei Piros elnevezésű turistaút vezet. A sárga és a zöld jelzésű utak megközelítőleg kelet-nyugati irányúak.

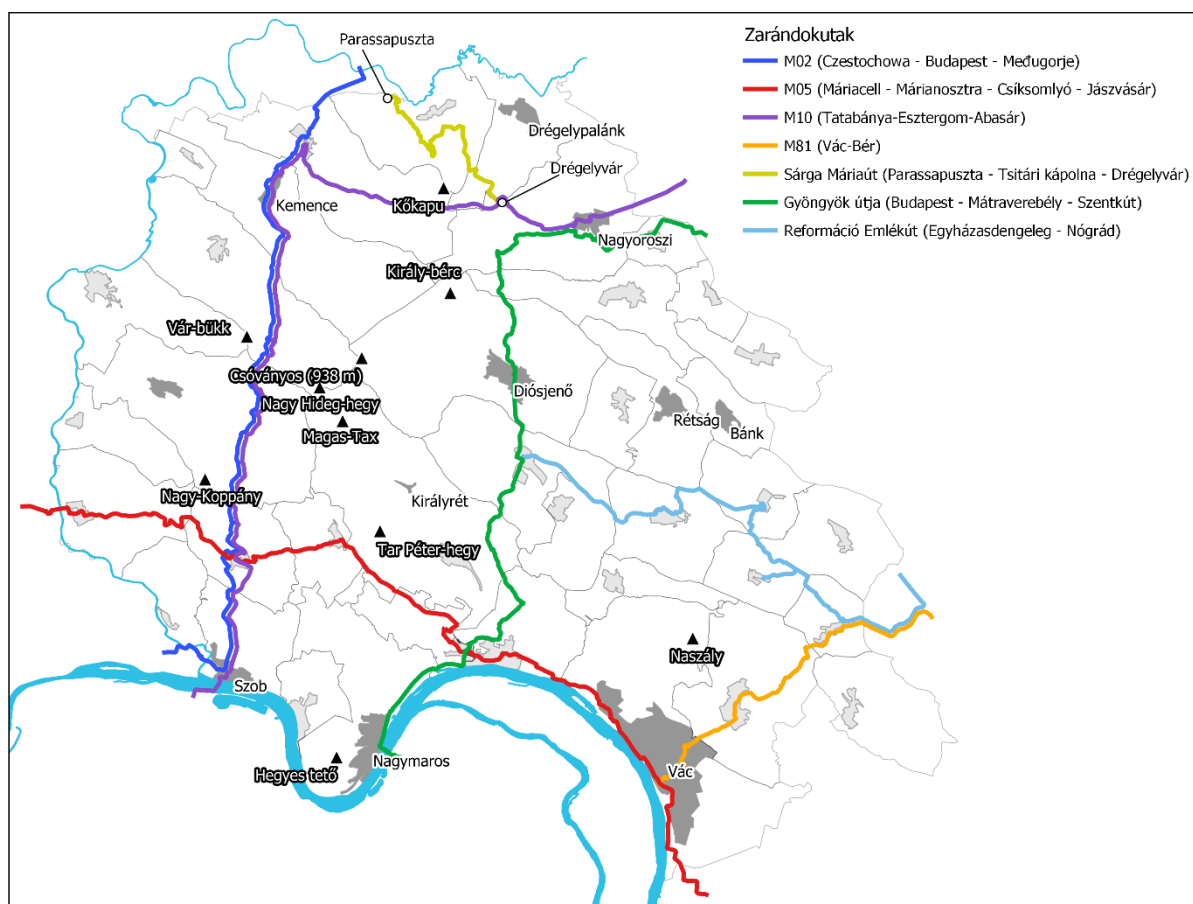
A turistautak főbb csomópontjai a kisvasutak mentén (Nagyirtás, Kisirtáspuszta, Királyrét), a főbb belépési pontoknál (Nagymaros-Zebegény, Vác), a jelentősebb hegycsúcsok térségében (pl. Nagy-Hideg-hegy, Csóványos, Magosfa, Várhegy, Naszály) alakultak ki.

1.3.1. ábra: A Börzsöny-Dunakanyar jelzett turistaútjai színek szerinti bontásban

A **jelzett turistautak infrastruktúrájára** épülve számos túraútvonal tárja fel a Börzsöny és Naszály vidékét, amelyek vagy önálló jelzéssel, vagy több jelzés kombinációján futnak. Ezek közül a legjelentősebb a térség szakrális emlékeit csokorba gyűjtő **Mária út**. Az észak-déli tengely az M02 (kék) jelzésű út, amely Bernecebarátinál lép be a térségbe és egészen Ipolydamásdig tárja fel a Börzsöny egyházi emlékeit. A kelet-nyugati tengelyt délen az M05 (piros) elnevezésű, Letkés és Vác között futó út alkotja, míg északon Bernecebarát és Nagyoroszi között az M10 (lila) jelzésű út vezet. A Naszály térségét a Vácra induló M81 (narancssárga) jelzésű út járja be. A térséget a **Gyöngyök útja** (sárga kör jelzéssel) zárandokút is átszeli. A Mária utat egészíti ki a Egyházasdengelegtől Nógrádig tartó **Reformáció Emlékútja**, amely Mikszáth Kálmán Palóccországnak természeti és épített értékeit fűzi fel.

1.3.2. ábra: A Börzsöny-Dunakanyar jelzett szakrális útjai

A térség északi-északkeleti és keleti sávjában futó **zöldutak** olyan többfunkciós útvonalak, amelyeket a gyalog, lovon, kerékpáron, illetve más motortmentes módon közlekedő vagy túrázó emberek számára hoztak létre. Ezek az utak a turistatérképeken, kitáblázásokon Z jelzéssel szerepelnek.

A Börzsöny-Dunakanyar turistajelzései illeszkednek az országos jelzésrendszerhez. A **jelölőrendszer állapota** összességében megfelelő, bár vannak olyan térségek, ahol erősen elhanyagoltak. A hiányosságokat a Magyar Természetjáró Szövetség, illetve velük együttműködésben a Börzsöny Természetbarát és Hegymászó Egyesület (BTHE) folyamatosan számolja fel, valamint a meglévő jelzésrendszer karbantartásáról is gondoskodik.

A túraútvonalak **nehézségi foka** a könnyűtől a nehézig a teljes spektrumot lefedi, a hegyvidéki gyalogtúrák többsége azonban a közepes - középnehéz kategóriába sorolható. A könnyebbek jellemzően a Dunakanyar térségében vagy kisebb körtúra formájában jelennek meg, tanösvényeken át vezetnek, esetleg a hegycsúcsokról lefelé vezető, ereszkedő útvonalakon haladnak. A nehézségi fok a túraleírások alapján értékelhető, helyszínen erről nem kap információt a túrázó, ugyanakkor a „digitális elérhetőség” miatt ez nem is feltétlenül szükséges.

Az aktív, azon belül is a gyalogos turizmust az időjárás igen erősen befolyásolja, így a **preferált időszakokat** is elsősorban a jó kirándulási időhöz köthető (hosszú) hétvégék, illetve különösen a Dunakanyar térségében a nyári időszak jelenti. Zsúfoltság leginkább a rövidebb és népszerű túraútvonalak, kisvasutak mentén s a Dunakanyarban tapasztalható (pl. Királyrét, Kisinóc, Csóványos, Nagy-Hideg-hegy, Bánki-tó). A zsúfoltság enyhítésére jó megoldás lehet a több belépőpontról induló körtúrák szervezése, hiszen ez egyrészt lehetővé teszi a tömeg cél szerinti mozgását és a

turistaáradat elosztását, valamint a hosszabb-rövidebb körtúrákra felfűzött attrakciók az élményszerűséget is fokozzák (a körséta út-jelzés szerepel az MTSZ jelzései között).

Nagyobb számban Budapesten és a fővárosi agglomerációban, de kisebb mértékben a térségben működő túraegyesületek, természetjáró szervezetek és túravezetők **túrákat** is **szerveznek**. Ezek azonban esetiek, nem hálózatosak, s leginkább egy napos itt-tartózkodást tesznek lehetővé, azaz a vendégéjszakák számában jelentős növekedést nem eredményez.

A Börzsöny-Dunakanyar térségében is működnek **jelvénytyszerző túramozgalmak**, amelyek rendszerbe foglalt lehetőséget adnak a tervszerű, folyamatos természetjáró tevékenységre. Ezek közül talán a legismertebb a **Börzsönyi várak és középkori sáncok** elnevezésű, amelynek résztvevői az őskori és középkori földsáncok végigjárásával a hajdani vulkán kráterének szélén körbehaladva a Börzsöny legmagasabb csúcsaira juthatnak fel. A Börzsöny Természetbarát és Hegymászó Egyesület hívta életre az Emlékhelyek a Börzsönyben I. és II., valamint a Kálváriák a Börzsönyben elnevezésű túramozgalmakat. A Kinizsi Természetbarát Egyesület Encián Szakosztálya által szervezett **Encián emlékek** névre hallgató mozgalom több állomása is érinti a Börzsöny térségét. A Naszályban ilyen jellegű kezdeményezések nincsenek.

1.3.3. ábra: A Börzsönyi várak és középkori sáncok jelvénytyszerző túramozgalom állomásai

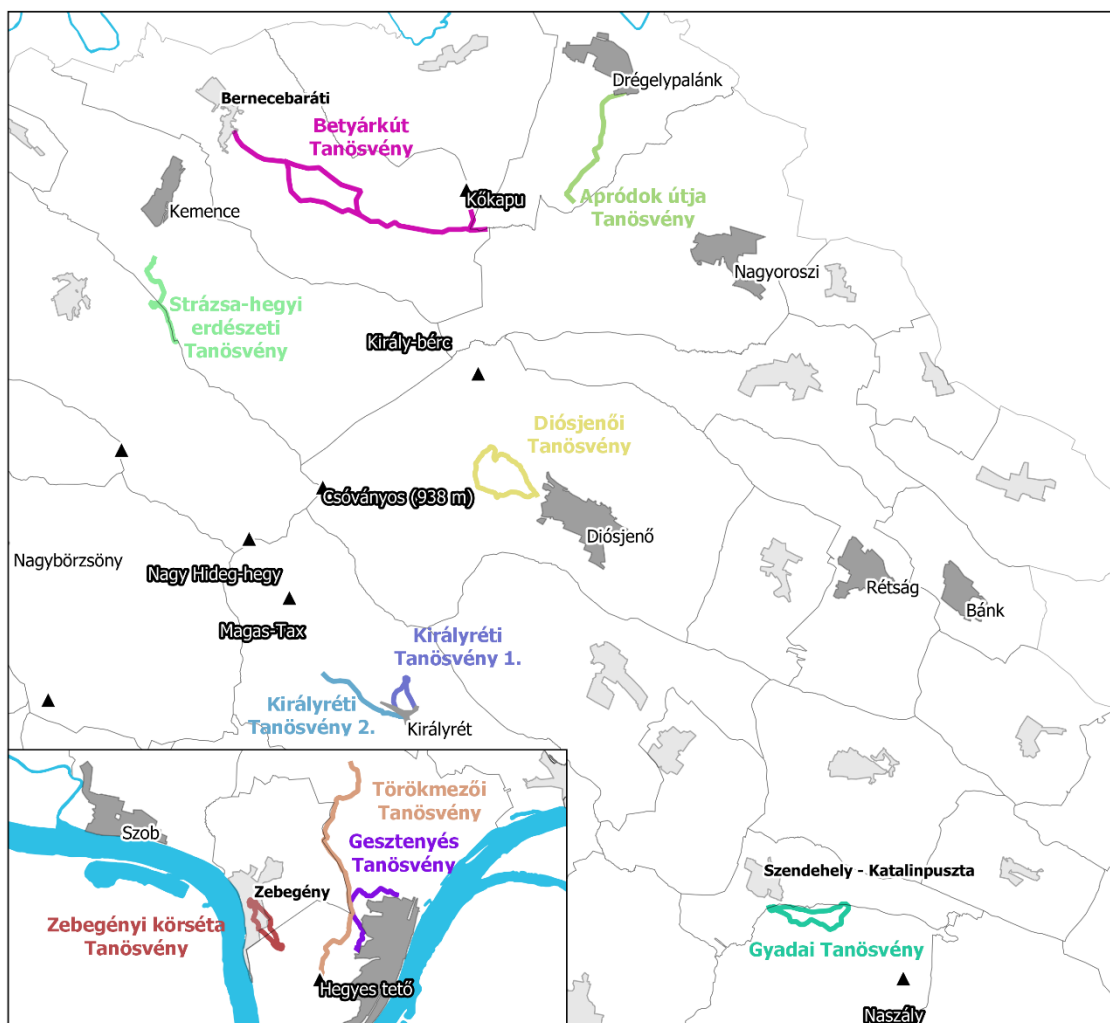

Tematikus túrák a térségben kevésbé meghatározók, bár kezdeményezések már vannak. A Continental Travel (Budapest) szarvasbőgéssel egybekötött túrát, a Magósfő Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány csillagászati túrákat, míg a Madármentő Egyesület madártani túrákat szervez. Az Ipoly Erdő Zrt. erdőtúrákat, valamint évszakonként különböző tematika mentén koordinál gyalogos túrákat.

Említést érdemelnek az ún. **instant túrák**, geogo túrák, amelyek a teljesítménytúrákhoz hasonlíthatók, azaz meghatározott útvonalon, meghatározott szintidőn belül kell teljesíteni. Lényeges különbség, hogy a túrák nem rendezvényként kerülnek meghirdetésre, így egyénileg bármikor teljesíthetők. Ilyen túra a **börzsönyi Kör** (152 km), az **Ökofutás** (Hiúz-kör: 75 km; Denevér-kör: 30 km), a Goove trails – **Kamor-kör** (15, ill. 34 km), a **Kutyás-kör** (9 km), a **6 vulkán útja** (29 km), valamint az **ELTE BEAC túrák**. Az egyes túrákról az instanturak.hu, illetve a geogo.hu oldalon lehet tájékozódni.

A Börzsöny-Dunakanyar térségében jelenleg 11, nagyobb területi egységen áthaladó **tanösvény** található, amelyek nagy része újonnan létesült, a régebbiek megújítása, kitáblázása, az információs táblák, jelzések karbantartása az utóbbi években folyamatos volt. A tanösvények többsége a Börzsöny erdei élővilágát mutatja be. Tematikájában, témájában kuriózumnak számít az **Ovis tanösvény**, valamint az utolsó nógrádi betyár, Sisa Pista életét bemutató **Bernecebaráti tanösvény**. A tanösvények táblái többnyire elegendő információt nyújtanak az erdei barangoláshoz, hosszúk, szóhasználatuk, illusztrációjuk pedig a célcsoport jellemzőihez, igényeihez illeszkedik, ugyanakkor élményszerűségüket illetően már eltérő a kép. Egyes tanösvényekhez vezető füzet is tartozik, melyek érdekes és játékos feladataikkal kiváló oktatóeszközök.

1.3.4. ábra: Tanösvények

Pihenők, megállók, piknikpontok a főbb turisztikai útvonalak mentén épültek ki. A jelentősebb belépési pontok, desztinációk közelében erős koncentrációt tapasztalhatunk. Vác, a Dunakanyar és Királyrét, a kisvasutak főbb megállóinak térsége bővelkedik ilyen létesítményekben. Speciális megállóként értelmezhetőek a Mária út mentén található útmenti keresztek, amelyek a zárandokturizmus mellett a gyalogos kirándulóknak is pihenőpontként szolgálhatnak. A Börzsöny-Dunakanyarban található *források, mint vízvételi helyszínek* szintén megállópontként értelmezhetőek (gyakran legalább pad, asztal is található mellettük), ugyanakkor az Ipoly partmenti és a Naszály térségének erdős, hegyvidéki részein a vízvételi lehetőség a források bizonytalan vízmennyisége miatt korlátozott⁹. Az elmúlt években a települések belterületén működő közutak közül többet is lezártak, így a vízvételi lehetőség a boltok, vendéglátóhelyek, valamint a temetők kútjainak kivételével korlátozott. A gyalogos túrázást népszerűsítő és/vagy tudatosító kampányok során kiemelt figyelmet kell fordítani az ivóvíz fontosságára, annak környezetkímélő, minimális hulladékkal járó biztosítására (pl. palackozott ásványvíz helyett a kulacs preferálása). A környezettudatosság tekintetében az utóbbi években sok előrelépés történt, a túrázók egy része igyekszik minél kevesebb szemetet „termelni”, illetve a keletkezett hulladékot nem hátrahagyni. A bakancsos turizmus azonban még mindig túl nagy hulladékterhelést eredményez.

I.3.1.3 Szolgáltatások

A Börzsöny-Dunakanyar térségében a szálláshelyek széles spektruma rendelkezésre áll, nagyobb sűrűsödés a fejlesztési térség Duna-parti településein (Vác, Verőce, Kismaros, Nagymaros, Zebegény, Szob), illetve a további főbb „kirándulóközpontokban” (Nagybörzsöny, Kemence, Szokolya, Diósjenő, Szendehely) tapasztalható.

Túravezetést leginkább a nagyobb szállodák, a frekvenciátobb túraútvonalak mentén elhelyezkedő szálláshelyek ajánlanak. A wellness-turizmus céljából Visegrádra érkező turisták a hajókirándulások és a rövidebb dunakanyari sétautak, városnézések mellett a pár órás – fél napos túrákat preferálják, ugyanakkor számukra a megfelelő információval való ellátottság (túra hossza, nehézségi foka, terepviszonyok, tájékozódás, szükséges ruházat, időjárás stb.) alapvető fontossággal bír: csak akkor vesznek részt egy-egy szervezett túrán, ha az információ teljesszűrés, lehetőség szerint még az utazás előtt elérhető és megfelelő élményígéretekkel társul. Számukra a túrázás a fő motivációjuk mellett (pihenés, wellness) kiegészítő elem, így az attraktivitás, egyediség, élményszerűség hangsúlyozása a programcsomagok szervezésénél és kialakításánál is kiemelkedő fontosságú.

A gyalogos túrázók számára a különböző szálláshelyek felszereltsége (pl. vízellátottság, étkezési lehetőségek), a szálláshelyeken a közösségi terek megléte (pl. nyáron vagy jó időben terasz, tűzrakó hely, télen pedig zárt, fűtött helyiség), a kisgyermekkel túrázók körében az eszközellátottság (pl. etetőszék) fontos tényező. Az olcsóbb turistaházakra egyre nagyobb igény jelentkezik, különösen a nagyobb társaságokat elszállásolni képes létesítményekre.

Vendéglátóhelyek tekintetében a Börzsöny-Dunakanyar térsége összességében jól ellátott, területi megoszlásuk, koncentrációjuk nagyjából megegyezik a szálláshelyekével. Az éttermek, büfék, boltok nyitvatartási ideje – különösen a frekvenciátobb túraútvonalak mentén – többé-kevésbé igazodik a túrázók igényeihez. Hiányosság a kisebb, turisztikailag kevésbé jelentős térségek esetében tapasztalható. Negatívum, hogy a vendéglátóhelyek, éttermek nem minden esetben fogadják szívesen a túra végeztével „koszosan” betérő vendégeket, valamint a kártyás fizetési lehetőség is korlátozott (ugyanakkor a COVID miatt is várható az érintésmentes fizetési lehetőségek gyorsabb terjedése).

⁹ A túrázók a kozkutak.hu alkalmazás segítségével is tájékozódhatnak a vízvételi lehetőségekről.

A Börzsöny-Dunakanyar térségében az országos **vándortábor** kezdeményezés keretében egyhetes táborokat is szerveznek felső tagozatos és középiskolás diákok számára. A gyalogos erdei vándortábor¹⁰ Diósjenőről indul és a Kármor, Drégelyvár, Kémence érintésével Bernecebarátnál ér véget. A térséget érintő zárandoktábor¹¹ a márianosztrai Magyarok Nagyasszonya bazilikától a Börzsöny és a Cserhát gyönyörű tájain át Nógrád, Horpács, Szügy és Szécsény érintésével vezet egészen Mátraverebély-Szentkútig. A túrák nehézségi foka a közepes – középnehéz kategóriába sorolható.

I.3.1.4 Információ, események

A Börzsöny-Dunakanyar, mint aktív gyalogos turisztikai desztináció, elsősorban a budapesti és a fővárosi agglomeráció lakosságát vonzza, de bizonyos látnivalói, attrakciói országosan is kiemelkedőek. A Börzsöny (Szarvas 2019, Cartographia 2020) és Cserhát **turistatérképek** (Cartographia 2019) és a Cartographia turistakalauzok (2021), valamint egyéb tematikus kiadványok tartalmazzák a jelzett gyalogos útvonalakat, valamint ezekhez kapcsolódóan túraajánlatok is részletesen megjelennek bennük.

A térség weboldala, a borzsony.hu számos információval szolgál többek között a látnivalókról, természeti és kultúrtörténeti értékekről, különböző szolgáltatásokról, tanösvényekről. A túraleírások menüpont alatt lehet röviden informálódni a fontosabb túraútvonalakról (OKT, Börzsönyi Kék, Piros Túra Mária út), ugyanakkor útvonaltervező alkalmazás és/vagy részletesebb túrakereső nem érhető el. Ez utóbbi hiányosságot az MTSZ applikációja, a **termeszetjaro.hu**, valamint a tekeregj.hu, illetve további szolgáltatók (pl. mountex.hu) oldalai pótolják, ahol régióra és/vagy kategóriára, valamint túrahosszra és nehézségi fokozatra szűrve is lehet a túraútvonalak között válogatni. A túraleírások mellett lehetőség van az útvonal letöltésére (gpx formátumban), valamint az adott térképszelvény kinyomtatására is.

A Börzsöny-Dunakanyar térségében számos **teljesítménytúrát** rendeznek, ezek népszerűsége azonban elmarad a mátrai, gerecsei, vagy a Kinizsi Százas rendezvények mögött. A legnagyobb múltra visszatekintő ilyen jellegű rendezvények a Julianus 50, a Börzsöny Maraton, a Lokomotív 424 túra, a Börzsöny Vándortúra, a Ködös Börzsöny, a Dél-Börzsöny Kilátások, valamint a cserhádi Kőről kőre. A teljesítménytúrákról a **teljesitmenyturazoktarsasaga.hu** weboldalon lehet tájékozódni. A résztvevők számáról pontos adatok nem állnak rendelkezésre, de országos tendencia, hogy a teljesítménytúrák egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek – a 2020-as, pandémiával sújtott évtől eltekintve. A teljesítménytúrázók szinte kivétel nélkül személygépkocsival érkeznek a helyszínre, így a versenyek időszakában megnövekedett gépjárműforgalommal kell számolni. Ha a világjárvány előtti tendencia folytatódik, akkor hosszabb távon a résztvevők létszámának emelkedése prognosztizálható, amely a versenyek zökkenőmentes lebonyolítását is veszélyeztetheti (pl. parkolási problémák, hosszúra nyúlt regisztráció, tömeg, zsúfoltság főleg a rövidebb, népszerűbb távokon).

¹⁰ <https://www.erdeivandor.hu/utvonalak/erdei-vandortabor-a-borzsonyben>

¹¹ <https://zarandoktabor.hu/utvonal/3/marianosztra-matraverebely-szentkut>, illetve utolsó állomásként <https://zarandoktabor.hu/utvonal/2/tata-marianosztra>

I.3.2 Kerékpáros turizmus

A Börzsöny-Dunakanyar térsége már ma is tekinthető kerékpárosturisztikai desztinációnak, melyet az Eurovelo 6 kiépítettsége, a fővároshoz való térbeli közelség és a vasúti elérhetőség is lehetővé tesz. Ugyanakkor aránylag kevés az aktív kerékpáros turista a térségben, noha számtalan olyan útvonal tárja fel, amely a családok, fiatalok számára is vonzó lehet, nemcsak egynapos túrákra, hanem akár többnapos programként is. Jelenleg azonban az infrastrukturális és szolgáltatási szint még hiányos, térségi kerékpárutak és kerékpáros útvonalak kiépítettsége még kezdeti fázisban van. A térség egyelőre inkább regionális vonzással rendelkezik, noha az Eurovelo útvonal és néhány esemény révén már országos és nemzetközi vonatkozásban is javul az ismertsége és imázsa. A kerékpáros turizmus fejlesztését a térségi települések nagy része kiemelten fontosnak ítéli meg.

I.3.2.1 Vonzerők

A Börzsöny-Dunakanyar térségének természeti adottságai kiválóak a kerékpáros turizmus szempontjából, hiszen változatos, látványos táji értékekkel rendelkezik, amelyek egymáshoz viszonylagos közelségben vannak, hosszabb kerékpáros túrával, vagy fél-egynapos csillagtúrákkal felfűzhetők, élményt kínálva az országúti és az erdei kerékpáros útvonalakat kedvelők számára is. A kerékpáros túrák feltételei így széles körben, akár családok számára is adottak, de ehhez további fejlesztések szükségesek.

A kerékpáros turisták közül vannak olyan célcsoportok, amelyek számára maga az út a vonzerő, mások viszont vagy kifejezetten bizonyos attrakciókat keresnek fel, vagy túrájuk során ejtik útba azokat. A térségben az utóbbi célcsoportok esetében más vonzerők érdekesebbek a kiépített kerékpárforgalmi létesítményeket, esetleg alacsony forgalmú utakat használók számára, s mások az erdei kerékpáros útvonalakat használók számára. Előbbi esetben a vizek (Duna, Ipoly, Bánki-tó), a hegylábi tájkép (hegyek, panoráma), a településeken belüli látványosságok (épített emlékek) a fő vonzerő a kerékpárosok számára. Az erdei kerékpáros útvonalakat használók számára a geomorfológiai érdekességek, a források, zúgók, kilátást biztosító tisztások, erdei házak stb. jelentkeznek fő attrakcióként. Maguk a börzsönyi utak, szerpentinekkel, meredekségükkel, vadregényességükkel a hegyikerékpárosok számára önmagukban is vonzerőt és kihívást jelentenek (a minőségi problémák ellenére is).

I.3.2.2 Meglévő és potenciális útvonalak

Noha az elmúlt időszakban történtek előremutató lépések, de összességében a térségben a kerékpáros útvonalak megfelelő minőségű és sűrűségű kiépítettsége nem történt meg, a jelenlegi kerékpár forgalom számára alkalmas utak a térségben nem alkotnak hálózatot. Az erdészeti utak nem alkotnak hálózatot, így erdei kerékpárosútvonalak csak közutak bevonásával alakíthatók ki. Ugyanakkor az erdészeti feltáró hálózatnak csak néhány elemét alkotják a kényelmes vonalvezetésű, biztonságos kerékpározást biztosító burkolt utak, vagy földutak. A meredek, zúzottkő burkolatú utak és az épített közelítő nyomok hálózata biztonságos kerékpározásra nem alkalmas, a turistautak pedig általában olyan ösvények, amelyek kizárólag gyalogosan járhatók.

A legnagyobb erősség a kiépített Eurovelo útvonal és a jellemzően igen alacsony forgalmú közúthálózat léte, valamint a jelzett MTB hálózat növekedése. Ugyanakkor igen komoly gyengeség a komoly minőségi problémákkal jellemezhető úthálózat és a hálózati hiányok sokasága. Mindamelllett a Börzsönyben igen jelentős a nem kiépített/felfestett, de térképi útvonalak, track-ek által népszerű kerékpáros útvonalak léte.

A Börzsöny-Dunakanyar térség kerékpáros útvonalait a következő területi csoportosításban tekintjük át:

1. **Dunakanyar:** Szob és Vác között, egészen Budapestig a Duna vonala mentén halad a jó minőségben¹² kiépített, 70 km hosszú, jól kitáblázott, helyenként pihenőpontokkal is ellátott, Szob és Vác között megszakítás¹³ nélküli Eurovelo 6 („Felső-Dunamente kerékpárút”), mely jelentős kerékpáros forgalommal is rendelkezik (legszebb szakasza a Nagymaros-Zebegény közötti „Beatrix királyné kerékpárút”). Innen indulnak ajánlott ill. felfestett útvonalak észak felé az Ipoly mentén, Szokolya felé ill. Márianosztra és Köves-mezőn keresztül Kóspallag felé. Kiépített kerékpárutak nem ágaznak le az Eurovelo útvonalról, a Szobi rév túloldalán sincsenek még kiépítve a hálózati elemek. Ugyanakkor a nemzetközi vendégforgalom számára a Duna jobb partján vezetett Eurovelo 6 képez nagyobb vonzerőt, így annak jövőbeli megépítése a balparti útvonal forgalmára is hatással lesz¹⁴.
2. **Ipoly-völgye:** az OTRT által kijelölt, Ipoly menti kerékpáros útvonal ajánlott útvonalként, minden kerékpáros és turistatérképen szerepel, de kerékpárforgalmi létesítmények még nincsenek, az Ipolydamásd – Letkés kerékpárút építés alatt áll. Parassapuszta és Drégelypalánk között (a Hont belterületi szakasz kivételével) a nagy forgalmú 2. sz. főút mellett kiépített kerékpárút is található (itt még a későbbiekben is elképzelhető kerékpárútépítés). Vámosmikola és Bernecebaráti között mindkét közúton jelölt az útvonal: az országos útvonal Tésán, a térségi kerékpárútvonal Kemencén keresztül halad ill. Drégelypalánk és a szlovákiai Ipolyhídvég között is van tervezett térségi kerékpárútvonal. -Hamarosan megkezdik az Ipolydamásd-Balassagyarmat-Szécsény (55km) kerékpáros útvonal tanulmánytervének elkészítését is.
3. **Börzsöny:** kiépített kerékpárutak nincsenek, a Börzsöny belső tömbjében még közutak sincsenek, így elsősorban az Ipolyerdő Zrt. általa kijelölt erdészeti magánutakon javasolt a kerékpározás. Jellemzően ezeken lettek felfestve a kerékpáros MTB útvonalak kb. 100 km hosszban (ebből 40 km aszfaltozott erdei út, 40 km aszfaltozott vagy makadám erdei úthálózat, 20 km biztonságos kerékpározásra alkalmas kiserkező közút). A megyei rendezési terveken térségi kerékpárútvonalként jelzett a Kémence-Diósjenő, a Nagymaros-Kóspallag-Királyrét-Diósjenő. Erdei kerékpározásra ma elsősorban a Börzsöny északnyugat-délkelet irányú nagy völgyeiben épített utak a legmegfelelőbbek (Bernecebaráti-Nagyoroszi, Kémence-Diósjenő, Nagybörzsöny-Kóspallag), valamint a nagymarosi Panoráma út (7km). A Kék MTB DNY-ÉK irányban átszeli a Börzsönnyt (Zebegény-Királyrét-Diósjenő-Nagyoroszi, 45 km), a piros útvonalak Kémence és Diósjenő (20km) ill. Szob-Csurgópuszta (9km) és a Csurgópuszta - Zebegény félkörön, a zöld útvonalak a Bernecebaráti-Nagy-völgy-Nagyoroszi (20km) útvonalon vannak felfestve. Fontos fejlesztés valósult meg néhány éve Királyrét és Nógrád közötti kerékpáros útvonal kialakításával. A közeljövőben indul a Diósjenő-Pénzásás és a Kismaros – Verőce – Királyrét útvonal tervezése. Mindezek mellett vannak még kerékpározható utak, ösvények, melyeket a turistatérképek is jeleznek ill. ajánlott túraútvonalak is behálózhatnak¹⁵. Az erdei kerékpáros úthálózat minőségi problémákkal rendelkezik, jelentős javításra szorul

¹² egyes szakaszain ugyanakkor vannak fejlesztésre, karbantartásra szoruló részek, melyet a Magyar Közút Zrt. folyamatosan javít, amennyiben van megfelelő forrása hozzá

¹³ A hamarosan átadásra kerülő Budapest-Dunakeszi szakasz révén a fővárostól összefüggő hálózaton érhető el Vác ill. Szob

¹⁴ jelenleg a jobbparti projektek megvalósítása rövid távon bizonytalanná vált különböző okok miatt

¹⁵ a kerekparos.com Börzsöny-térképen a Kisirtápuszta-Érsek-tisztás-Nagyirtápuszta-Farkas-völgy és a Cseresznyafa-parkoló-tax-Nagy-hideg-hegy-Diósjenő útvonal (síút), valamint a Kémence-Győrfimajor útvonal is szerepel

(kátyúzás, szakaszos burkolás, stabilizálás, kopóréteg-fejlesztés), valamint az Eurovelo hálózathoz való kapcsolódás is fontos. Az egyes útvonalak különböző célcsoportok számára ajánlottak: kisebb állóképességgel is teljesíthető a Diósjenő – Kémence útvonal, különösen Kémence irányából, valamint a Panoráma út, a 12106. számú kóspallagi bekötőút felől megközelítve. A Nagyoroszi-Bernecebaráti útvonalnak a földutak igénybevételét elviselő kerékpárral érdemes nekivágni. A kifejezetten sportos vonalvezetésű Kóspallag – Nagyörzsöny útvonal gyakorlott kerékpárosoknak ajánlott.

4. **Nógrádi-medence és Naszály térsége:** Noha a térség domborzati adottságai kedvezőek, a kerékpáros infrastruktúra csak kis szakaszokon épült ki, igaz, alacsony forgalmú utak jellemzőek a térségben. Ugyanakkor a megyei rendezési terv jelentős regionális hálózatot határoz meg: térségi kerékpárútvonalként jelzett a Diósjenő-Borsosberény-Horpács-(Patak-Dejtár-Ipoly-menti országos kerékpárútvonal), a Diósjenő-Nógrád-Nőtincs-Ősagárd-Keszeg-(Nézsza), valamint a kettőt összekötő Nőtincs-Rétság-Tereske-(Érsekvadkert-Patak) ill. az utóbbiról leágazó Bánkot is érintő, a Galga völgyéig vezető útvonal.

Ma a térség legfontosabb útvonala a Királyrét-Nógrád-Nőtincs-Keszeg-Alsópetény-Bánk útvonal-szakasz, mely kerékpározásra ajánlott országos útvonali elemként jelenik meg a merretekerjek.hu oldalon, s alapját jelentheti egy kialakítandó országos kerékpáros túraútvonalnak. Ezenkívül a Verőce-Katalinpuszta útvonal említhető, ahol a 2. sz. főút mellett kisebb szakaszokon kerékpárút is épült (ez viszont nem térségi hálózati elem). Ugyancsak kerékpárút fut a Nőtincsi-tó keleti partján. Felmerült a Romhány-Diósjenő közötti régi felhagyott vasútvonal mentén kerékpáros útvonal kialakítása, valamint Nyugat-Nógrádban térségi, több települést összekötő kerékpárút megépítése. A Naszály térségében nincsenek kerékpáros útvonalak.

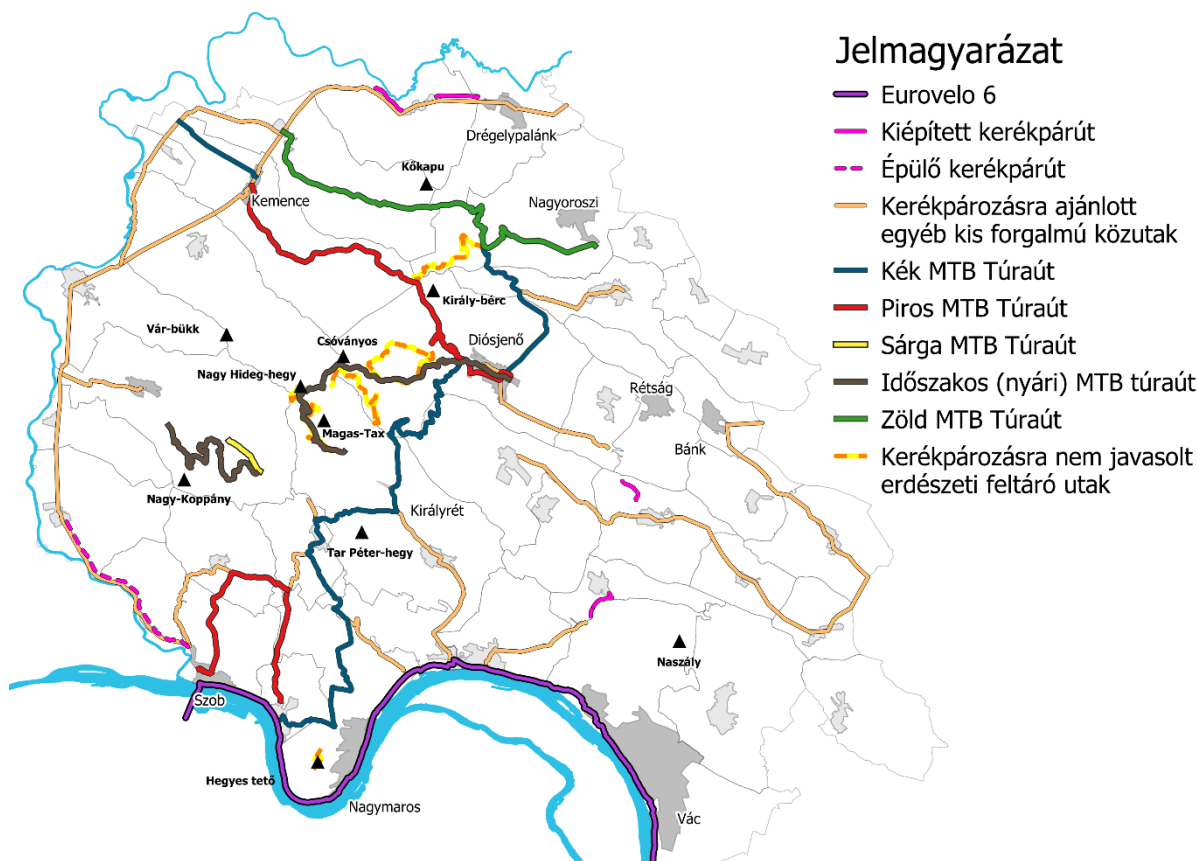
Speciális útvonalat jelent 2006 óta a **Duna-Ipoly Zöldút**, mely Budapest és Parassapuszta között halad, a Duna és az Ipoly folyók mentén. Fő tengelyét a Budapest-Vác-Szob kerékpárút és az Ipoly-menti kerékpáros útvonal Pest megyei szakasza jelenti. A Magosfa Alapítvány koordinálja a zöldúthoz kapcsolódó útvonalak kijelölését, információs táblák kihelyezését, pihenők kialakítását (a zöldút honlapja ma már nem elérhető). Ugyancsak 2006-ban hozta létre a Sugárkankalin Turisztikai Egyesület a 60 km-es „**Örökségeink Útján Zöldutat**” kilenc szomszédos nógrádi települést összekötve (Borsosberény, Drégelypalánk, Hont, Horpács, Nagyoroszi és Pusztaberki a térség része), ahol túrákat is vezetnek. A Zöldutak Módszertani Egyesület székhelye Alsópetényben van. Innen indul a Nyugat-Cserhát zöldút, de az a fejlesztési térségen kívül halad.

A következő időszak feladata, hogy javítsa a térség biztonságos kerékpározhatóságát, jobb minőségű, sűrűbb kerékpáros útvonalhálózatot kialakítva. A meglévő, illetve új kerékpáros hálózati elemek fejlesztésével, összekötésével növelhető az EuroVelo 6 kerékpárút vonzereje is. A meglévő adottságokat kihasználva fontos az Ipoly Erdő Zrt. jelenleg is kerékpározásra kijelölt üzemi útszakaszainak minőségi fejlesztése, egyes közutak biztonságos kerékpározásra alkalmassá tétele, valamint a kül- és belterületi önkormányzati kezelésű utak kerékpárosbaráttá tétele akár új kerékpárforgalmi létesítmény kialakításával. Mivel a kerékpáros turisták kimondottan fontosnak tartják az útvonalak megfelelő kitáblázását, így a kerékpáros útvonalhálózat sűrűségének növelése mellett e területen is fontos lenne előrelépni.

A Dunakanyar kiemelt turisztikai fejlesztési térség meghatározásáról, valamint a térségben megvalósítandó egyes fejlesztésekről szóló 1550/2017. (VIII. 18.) Korm. határozat a jogszabály nevesítette a Börzsöny kerékpárút-hálózatának fejlesztését 1,5 Mrd Ft támogatási igénnyel (a projekt megvalósíthatósági tanulmánya ennél nagyobb forrásigénnyel számolt, 85 km-es kerékpáros útvonal hálózat fejlesztése mellett táblázással, mérőberendezésekkel, kölcsönözhető kerékpárbeszerzéssel is).

A tervek szerint legalább 55-75 km kerékpáros útvonalfejlesztés valósulhat meg. A meglévő erdei úthálózatra és a kisvasutakra épülő, biztonságos, több célcsoport által használható útvonal hálózat révén a térség egy-két napos élményorientált bejárása tehető lehetővé.

I.3.5. ábra: A Börzsöny-Dunakanyar térség kerékpáros útvonalai

I.3.2.3 Szolgáltatások

A térségben jelenleg nincs kerékpáros centrum (turisztikai látogatóközpont), amely a célcsoport különböző igényeit (kölcsonzés, e-töltés, vendéglátás, szervizpont, öltöző, zuhanyzó, információ, túraútvonal ajánlatok) egy helyen kielégíti, s belépési pontot is jelent a térségbe, ugyanakkor a Dunakanyarban a 12. sz. főút mellett ennek kialakítására már megfogalmazódtak ötletek.

A Budapest-Dunakeszi közötti EuroVelo kerékpárút átadásával jelentősen növekedhet a fővárosból kerékpárral érkezők száma is. Fontos belépési pontot jelentenek a vasútállomások, fontos lenne a főváros felől érkező kerékpárosok egyre nagyobb arányát a vasútra terelni. Az emeletes vonatok komoly tárolókapacitása is ösztönözheti ezt. A Vác-Balassagyarmat vonalon is belépési pontok lehetnek a vasútállomások (pl. Diósjenő, Nógrád, Nagyoroszi). Ugyanakkor a térségbe való kerékpáros belépésre a Dömös – Nagymaros és a Pilismarót – Zebegény kompok is kiváló lehetőséget jelentenek. A kisvasúti kocsik egy részén is megoldható a kerékpárszállítás, így az erdei vasutak a kerékpáros túrázással is kombinálhatók.

A **kerékpárparkolás** esetében vannak szűk keresztmetszetek, a tapasztalatok szerint a vasútállomásoknál sok helyen tele vannak a kerékpártárolók. Ugyanígy az akadálymentesítés területén is vannak elmaradások.

Zebegényben van egy kerékpáros büfé, Nagymaroson pedig a helyi erdészethnél egy biciklibolt, és - kölcsönző. Jelenleg kevés helyen van **kerékpárkölcsonzési** lehetőség: Zebegényben, a Nagymarosi

Bringaponton és a Diósjenői Erdei Szabadidőparkban¹⁶, utóbbi kettő az Ipolyerdő, de a bérelhető flotta max. 10 db-os mindegyik helyen. A váci Magosfa Alapítvány is foglalkozik kerékpárkölcsonzással (30 kerékpár). Az Ipolyerdő felmérése szerint a kirándulók kb. 4 %-a jár kerékpárral, s a megkérdezettek 10%-a vállalkozik kerékpáros túrákra is. A kerékpárkölcsonzók jelenleg nem szerveződnek hálózatba, így a kiinduló és érkező pontnak ugyanannak kell lenni, az A-ból B-be haladás nem lehetséges kölcsönzött kerékpárral. Olyan szolgáltatás sincs, mely több napos túra esetén csomagszállítást biztosít. A Dunakanyarban található, honlappal is rendelkező, kerékpárkölcsonzással is foglalkozó szolgáltatók jellemzően szervizelési lehetőséget is biztosítanak. Egy térségi kölcsönzési rendszer létrehozásának lehetőségét vizsgálni kell (hagyományos és e-kerékpár). Ennek szervezeti formája jelenleg kétséges, a meglévő szolgáltatók ösztönzésével, érdekeltté tételével azonban létrehozható úgy, hogy ehhez ne kelljen túl nagy központi hub-ot megvalósítani.

E-bike bérlési lehetőség csak Budapesten, illetve 2020 nyara óta Pilismaróton elérhető a térségbe látogató turisták számára. Az e-bike-kal történő egész napos túrák több nappal is meg tudják hosszabbítani az Dunakanyarban eltöltött napok számát, így összehangolt e-bike kölcsönző rendszer kialakításával a térségben jelentősen növekedhetne a látogatószám is.

A térségben 33 **szálláshely** vallja magát és rendelkezik kerékpárosbarát szolgáltatásokkal. A kerékpárosbarát szálláshelyek zárható, fedett kerékpártárolóval rendelkeznek, ideális esetben ruhamosási-, és szárítási lehetőséget biztosítanak, kerékpárszerelésre, esetleg kerékpárkölcsonzásra is van lehetőség. Ilyenek alig vannak a térségben, s ezek nincsenek hálózatba szervezve, egymásról is kevés az információjuk. A Dunakanyar térségében több vendéglátóhelyen is törekszenek a kifejezett kerékpáros kiszolgálásra és kínálatra is.

Kerékpáros pihenőhelyek a térségben alig vannak, a hálózati fejlesztések ezek bővítését is igényli majd.

Bringaparkok jelenleg nincsenek a térségben, noha több szervezet részéről számos terv megfogalmazódott pumpapálya (pl. Szendehelyen), single track (pl. Szendehely-Verőce-Magyarkút között) kialakításáról, ezekről jelenleg is folynak egyeztetések az Ipoly Erdő Zrt.-vel.

A térségben **szervezett kerékpártúrákat** is tartanak, de ezekről igen nehéz információt találni, mert csak a szervezők oldalain jelennek meg. A váci Magosfa Alapítvány a Beatrix királynő kerékpárúton (Dunakanyar), az Ipoly-völgyében és a Dél-Börzsöny térségében vezet hegyi tereptúrákat. A balassagyarmati Ipoly Túra Egyesület Ipoly Aktív Túrarendszere az Ipoly közel 200 km-es vonalára szervezi túráit, melyek közül a térséget több is érinti (a Szob-Balassagyarmat közötti Ipoly alsószakasz túra és körtúra, a Balassagyarmat - Márianosztra – Balassagyarmat zárandok körtúra stb.). A Kárpátok Vándorai Természetjáró Egyesület több mint 10 éve rendszeresen megrendezi a K3 Kalandtúráit a Börzsönyben¹⁷ Egyéb szervezett kerékpártúrákat budapesti szervezetek biztosítanak.

Instant kerékpártúrák is vannak a Börzsönyben: a geogo.hu-n a Trianon 100 Börzsönyi Kerékpáros Körtúra.

A Börzsöny jelenleg is helyszíne egy **bringás vándortábornak**. A 210 km hosszú Cserhát - Börzsöny - Dunakanyar vándortábor¹⁸ Somoskőújfalutól Ipolytarnócon, Hollókőn, Bánkon, Verőcén és Szobon

¹⁶ A két kölcsönző pont az Ipolyerdő Zrt. kezeli, emellett 4 új kölcsönzőpontot terveznek létrehozni (a meglévő 20 db kerékpárból álló kínálatot 20 db elektromos rásegítésű és 200 db normál hegyi kerékpár beszerzésével bővítve): Királyréti erdei vasút kismarosi végállomás, Királyréti Kirándulóközpont, Kemencei kisvasút kemencei végállomás, Magas Tax turistacentrum.

¹⁷ <https://tturak.hu/hikeOccasion/2149/details>

¹⁸ <https://www.bringasvador.hu/programok-turak/cserhat-borzsony-dunakanyar>

keresztül Esztergomig vezet (két szálláshely kapcsolódik a térséghez: Bánk, Nádas kemping és a verőcei Csattogó-völgyi üdülőházak), a tábor 4-6. napján Bánk, Nőtincs, Nógrád, Királyrét és Verőce főbb nevezetességeit keresik fel.

1.3.2.4 Információ, események

A térségre vonatkozó **turistatérképek** (Szarvas 2019, Cartographia 2020) és a Cartographia turistakalauz (2021) tartalmazzák a kerékpárutakat, jelzett kerékpáros útvonalakat, minden jelenleg létező (kiépített és jelzett) útvonal megjelenik. A Dunakanyar térségére évtizedek óta léteznek kerékpáros térképek, a legfrissebbek a Cartographia kiadásában kerékpáros térképek is készültek, melyek számos kerékpáros túraútvonalat is ajánlanak.^{19 20} Vác kerékpárosbarát város kiadványa a térségre vonatkozóan 8 túrát ajánl, különböző nehézségi szintek szerint.²¹

Az **online információk** mennyisége bőséges, több honlap is rendelkezésre áll (openstreetmap.hu, merreterekkerjek.hu, kenyi.hu, flowcycle.hu, terkepem.hu, holkerekparozzak.hu, bikemap.net²²), ezek többsége jellemzően a kerékpárutakat és az erdei kerékpáros útvonalakat is tartalmazzák, némely a parkolókat, látnivalókat, szolgáltatásokat is ill. kerékpáros köröket is ajánl. Azaz **a tájékozódást segítő információforrások az egyéni túrázók analóg és digitális formában is jó minőségben rendelkezésre állnak** a térség egészére.

A térség kerékpáros image-ét meghatározzák és javítják az egyre ismertebb és népszerűbb, **attrakciót jelentő események**. A Börzsöny évtizedek óta népszerű a kerékpáros versenyek, rendezvények terén.²³ 2019 óta kerül megrendezésre a 90 km-es Börzsöny Ring kerékpáros-teljesítménytúra és a Börzsöny Ásza országúti kerékpáros hegyi időfutam verseny.

¹⁹ A Cartographia Dunakanyar kerékpáros térkép és útikalauz, (2014) 1:50 000 méretarányú, 108 oldalas térkép 25 (GPX-ként is letölthető) túraajánlattal, melyek közül a térséget a következők érintik: 11. túra: A Duna bal partján; 12. túra: A Börzsöny déli lejtőin; 13. túra: Az Ipoly völgyében; 14. túra: A Nógrádi vár; 15. túra: Két patak völgyén át. Hegyikerékpáros túrák: 21. túra: A Kelet-Börzsönyben; 22. túra Dél-Börzsönyben I.; 23. túra Dél-Börzsöny II.; 24. túra: A Hosszú-völgyi patak mentén; 25. túra: Szendehelyi kirándulás.

²⁰ A Cartographia aktív térképe (2017) 1:100 000 méretarányú, 15 kerékpártúrát ajánl: 4. Dunakanyar kör; 9. Váci kör; 10. Cserhát kör; 11. Dél-Börzsöny kör; 12. Nagybörzsönyi kör; 13. Királyréti kör; 14. Bánki kör; 15. Észak-Börzsöny–Ipolyság kör

²¹ könnyű túrák: Vác–Sejce–Fenyves-hegyi Kilátó–Verőce–Vác, 50 km; Vác–Kismaros–Királyrét–Kismaros–Vác 42,8 km; közepes túrák: Vác–Verőce–Kismaros–Törökmező–Zebegény–Nagymaros–Kismaros–Verőce–Vác 49,3 km; Naszály-hegy kerülése, 30 km; Vác–Rád–Penc–Keszeg–Nézsza–Csővári-Vár–Nézsza–Keszeg–Penc–Rád–Vác, 42,8 km; nehéz túrák: Vác–Nagy-hideg-hegy–Vác, 67 km; Vác–Verőce–Szokolya–Nógrádi-vár–Diósjenő–Tolmács–Borsosberény–Drégely-vára–Királykút–Királyrét–Szokolya–Kismaros–Verőce–Vác, 105 km; Vác–Verőce–Kismaros–Nagymaros–Zebegény–Szob–Zebegény–Nagymaros–Kismaros–Verőce–Vác 64 km; http://www.turizmusvac.hu/doc/VAC_kerekparosturak_szoro_OK.pdf

²² a terkepem.hu csak a kerékpárforgalmi létesítményeket és parkolókat tartalmazza; a holkerekparozzak.hu túraajavaslatoakat tartalmaz; a bikemap útvonaltrack-eket és azok főbb jellemzőit (hossz, szintemelkedés stb.) mutatja

²³ Korábban népszerű rendezvények: Börzsöny Maraton Terepverseny; Börzsöny Kör 100 km-es országúti túra; Nagytúrás 50; Dunaparti 25

I.3.3 Víziturizmus

A víziturizmus kapcsán a térség a Duna és az Ipoly révén érintett. A Duna „klasszikus vízitúra-útvonalnak számít, bár a Szentendrei-Dunaág a kisebb forgalom és a kedvezőbb hajózhatósága miatt erős konkurenciának számít. A kikötők, szálláshelyek és kapcsolódó szolgáltatások a Dunakanyarban megfelelően kiépültek. Az Ipoly jelenleg még kevésbé ismert és népszerű vízitúra helyszín, ugyanakkor hajózhatóság szempontjából is több nehezítő körülménnyel kell megküzdeni. A folyó két partján a szolgáltatások még nem épültek ki, viszont a határmentiségéből adódóan a jövőbeni fejlesztések révén a szlovák turisták is megcélozhatók.

I.3.3.1 Vonzerők

A vízitúrák esetében az elsődleges vonzerőt maga a folyó, az általa „szolgáltatott” természeti környezet jelenti.

A **Duna** vízi turisztikai jelentősége nagy, a klasszikus vízitúrák társadalom ehhez a folyóhoz köthetően alakult ki. A rendszerváltás előtt számtalan csónakház tarkította a partját, amelyek nagy részét sajnos mára elbontották. Napjainkban a túrázás inkább a mellékágakon és ágrendszerekben zajlik, de néhány jelentős túrát még mindig találhatunk. (pl. TID, Nemzetközi Dunatúra).

A Dunát Szobnál magas hegyek ölelik körül - jobbra a Visegrádi-hegység, balra a Börzsöny csúcsai között préseli át magát a folyam, az ország leglátványosabb geológiai képződményét, a Dunakanyart létrehozva. A szobi Dunaparton kemping található, valamint ez a település a végállomása a Budapest-Vác-Szob vasútvonalnak, illetve innen indul a Szob – Nagybörzsöny kisvasút is. Zebegényben található hazánk egyetlen hajómúzeuma, valamint számtalan gyalogtúra útvonal keresztezi a települést. Innen lehet könnyen feljutni a Remete barlangba, amely a vízről is csodás látványt nyújt. Nagymarosnál a Visegrádi Fellegvár panorámája egyedülálló, valamint itt található a Dunakanyar legjobban kiépített, legtöbb szolgáltatást nyújtó partja is. Említést érdemel a 2017-ben nyílt Nomád Bár, a Dunakanyar egyetlen dunaparti mezítlábas romkocsmája. Kismaros a Királyréti kisvasút végállomása. A Dunakanyar egyik legikonikusabb települését, Verőcét könnyű megismerni a jellegzetes, Ybl Miklós tervezte dunaparti támfalakról, amelyek különleges és ódon hangulatot biztosítanak a vízről érkezők számára. Verőce határában állnak a római őrtorony maradványai, majd nem sokkal lejjebb a Camelot étterem impozáns épülete. Vác felé továbbhaladva található a környék egyetlen valódi bal parti szigete, a Kompkötő-sziget (1684 fkm.). A sziget bal parti mellékága hosszú évek óta egy keresztgáttal volt elvágván, így gyakorlatilag két öblöt alkotott, amely az évek során szép lassan iszaposodott el. 2018-ban a keresztgátat átvágva ismét utat engedtek a Duna vízének azon az ágon, és ez egyben egy nagyon szép és hangulatos vízitúra útvonalat is eredményezett. Vác a térség legnagyobb városa, amelynek barokk főtere jó kiindulási pont a legfontosabb látnivalók megtekintésére.

Az **Ipoly** jelenleg még kevésbé ismert és népszerű vízitúra helyszín, így mind a folyó, mind a parti sávja – a duzzasztókat leszámítva – megőrizte viszonylagos érintetlenségét. A Drégelypalánk és Parassapuszta közötti kanyargós, meanderező folyószakasz, a keskeny néhol szinte karnyújtásnyira összeszűkülő folyót övező ligeterdők, a madárritkaságok Magyarországon egyedülálló élményt nyújtanak. A folyó Tésánál lép be újra hazánkba, ahol a 15 méter magas tései löszfal fogja közre az Ipolyt. A Börzsöny-patak torkolatával szemben, homokos helyen egy kikötésre, pihenésre is alkalmas fürdőhely található. A kavicspadok után a Borda (Burda) és a Börzsöny által közrefogott damásdi szurdok következik, majd Ipolydamásd után a folyó síkvidéken, kanyarokkal tűzdelve halad egészen a dunai torkolatig. A torkolat alatt strandolóhely található.

I.3.3.2 Meglévő és potenciális útvonalak

A Dunakanyar az egyik legszebb magyarországi vízitúra útvonala. A **Duna** Börzsöny-Dunakanyar térségébe eső szakasza az Ipoly torkolatánál, az 1708 fkm-nél kezdődik és Vácnál, az 1675 fkm-nél hagyja el azt. Ha a vízállása alacsony, akkor 2-5 km/h-val folyik, ha magas, akár 8-12 km/h-val, szélessége 400-600 méter közötti. A folyó ezen szakaszán **uszályok, kirándulóják és motorcsónakok is közlekednek**. A szél a hegyek között felerősödve a folyón megszokottaknál nagyobb hullámokat kelthet. A Duna hajózhatóságának nehézsége változó, így kezdők számára csak túravezetéssel ajánlott. A szakasz egy nap alatt levezethető, de a part mentén több kemping és nomád táborozóhely is található. Kikötők, kikötési pontok sűrűn állnak rendelkezésre, ezek állapota kiváló, ugyanakkor a nagymarosi rév és környéke nyári időszakban mindig forgalmas. Nagymaros és Vác között, az 1682 – 1680 fkm-nél 3 kőgát nyúlik be majdnem a Duna közepéig, egymástól 150-200 m távolságra. Normál vízállásnál ez olyan áramlást okoz a bal parton, amelyen hegymenetben (felfelé) evezni komoly kihívást, nagyobb vízállásnál pedig veszélyt jelent főleg a kezdő túrázók számára.

Az **Ipoly** a szlovák Vepor hegységben ered, a térséget Drégelypalánknál éri el és Szobnál torkollik a Dunába. Ez az Alsó-Ipoly-völgynek nevezett szakasz 72 km hosszúságú, amelyből Parassapuszta és Tésa közötti 20 km-en a folyó szlovák területen kanyarog. Az Ipoly a kis vízgyűjtő területének és a viszonylag kevés csapadéknak köszönhetően **kis vízhozamú** folyónak számít, ugyanakkor **szélsőséges változásokra is képes**: esőzések idején a vízhozama a többszörösére duzzadhat. Kis vízállás esetén átlagos mélysége csupán 0,5 – 1,5 méter közötti, átlagos sebessége 3-4 km/h. Mélyebb vizek csak a kanyarokban és a duzzasztók előtt található. A folyó szélessége 10-25 m között változik, de a meanderező szakaszokon akár 4 m-re is összeszűkülhet, a duzzasztók előtt pedig 20-25 m széles is lehet.

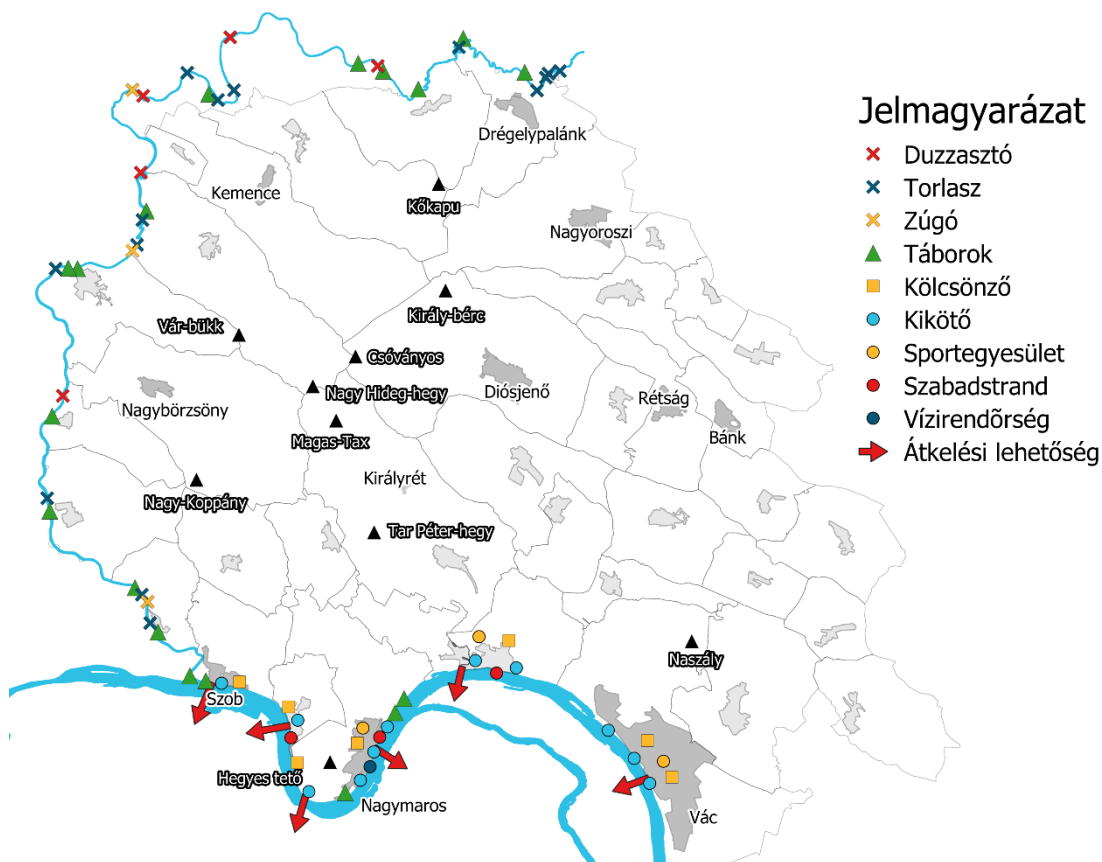
Az Ipolyon több **vízi akadály** is található. A **duzzasztók** leginkább a szlovákiai szakaszon találhatók, többségük a bős-nagymarosi vízierőműhöz kapcsolódóan, egy típusterv alapján 1988 és 1995 között épült ki. A hajókat a duzzasztók előtti lépcsőknél kikötve célszerű a partra emelni és kb. 60 méteren kézben szállítva, a műtárgy után újra a vízre tenni. A **torlaszok** az egész folyót keresztben elzáró, fahulladékból és szemből álló, növényzettel benőtt akadályok 5-10 m, de esetenként akár 25 m hosszúak is lehetnek. Ezek megkerülését sokszor a magas partfal is akadályozza. Az Ipolyon való evezést Szeténél (SK) egy hosszabb **zúgó** is nehezíti.

Az Ipoly vízitúra szempontjából egynapos, könnyen evezhető folyónak számít, ugyanakkor 9-10%-os medertelítettségi szint alatt nehezen evezhető és a vízi akadályok, bedőlt fák miatt tapasztaltabb hajósoknak javasolt; a kezdők számára rutinos túravezetővel ajánlott nekiindulni, azonban az alsó szakaszán a kevésbé ügyes vízitúrázók is jól érezhetik magukat. 2019-ben számtalan stéget helyeztek ki a part menti településeken vagy azok közelében, összességében azonban a szolgáltatások a folyó mentén még nem épültek ki. Partja mentén igen kevés a kemping / táborhely, így hosszabb túra esetén nomád kempingezésre, falusi szálláshely keresésére kell számítani.

A kikötők és megállóhelyek tekintetében a Magyar Kajak-Kenu Szövetség (MKKSZ) az általa fejlesztett vízitúra megállóhelyeken egységes táblázási, jelölési rendszert alkalmaz, amiről a megállóhely felismerhető. (Ebbe a rendszerbe a fejlesztéssel nem érintett megállóhelyek, kikötési lehetőségek még

nem tagozódtak be.) Az MKKSZ által kidolgozott „Lapátos vízi megállóhely”²⁴ védjeggyel ellátott szolgáltatás a Börzsöny-Dunakanyar térségében nem található.

Az Ipoly és a Duna

²⁴ A „Lapátos vízi megállóhely” olyan vízi járművel közvetlenül megközelíthető minősített szárazföldi terület, amely minősítési fokától függően (1-lapátos/2-lapátos/3-lapátos/4-lapátos) rendelkezik a vízi turizmushoz kapcsolódó infrastrukturális adottságokkal, valamint az ezekhez kapcsolódó szolgáltatásokkal.
Részletesebben ld: <http://viziturapont.hu/info/vedjegy>

I.3.3.3 Szolgáltatások

A Duna mentén számos kölcsönző, csónakház és sportegyesület működik, akiknél komplex szolgáltatás (hajóbérlés, szállítás, túravezetés, túraszervezés) is elérhető. A Börzsöny-Dunakanyar térségében Vácon (Váci Kajak-Kenu Baráti Kör Egyesület), Nagymaroson (BTZ), Zebegényben (Depo-Z, Turaprogram.hu) és Szobon (Kenumánia, Ipoly Tours) is lehetőség van hajóbérlésre, valamint ehhez kapcsolódó szolgáltatások igénybevételére. Több szolgáltató más jármódokhoz kapcsolódóan is szervez túrákat, illetve kerékpárkölcsönzésre is mód nyílik. Nagyobb csónakház, víziturisztikai központ Nagymaroson és Verőcén található. Az Ipolyon ezek a szolgáltatások egyelőre nem épültek ki.

Túraajánlatok tekintetében a térséget jellemzően 1 napos vízitúrák keretében ajánlják, az Ipolyon elsősorban Ipolytölgyestől, míg a Dunán Esztergomból indulva. A több napos túrák egy hosszabb dunai vízitúra részeként, illetve az Ipolyon Balassagyarmatról egészen Szobig evezve, leginkább gyakorlott evezősöknek ajánlott.

I.3.3.4 Információ

Mivel ma Magyarországon még nem áll rendelkezésre egységes online információs rendszer a vízitúra útvonalakról, azok nehézségi fokáról, az útvonalak mentén elérhető szolgáltatásokról, ezért információ szempontjából a kölcsönzéssel, túravezetéssel foglalkozó weboldalak, valamint a <http://www.magyar-vizitura.hu/> oldal szolgál.

A Dunakanyar a vízitúrázók, evezősök közkedvelt helyszíne, országosan ismert desztináció, bár a hajóforgalom miatt a Szentendrei-Dunaág nagyobb népszerűségnek örvend a hajósok körében. A vízitúrázás mellett kisebb sporteseményeknek is otthont ad (pl. Verőce Kupa).

Az Ipolyt az utóbbi években kezdték a túrázók újra felfedezni mind Szlovákiában, mind Magyarországon.

I.3.4 Lovas turizmus

A Börzsöny-Dunakanyar térsége jelenleg nem a lovas turizmus kiemelt desztinációja, de vannak olyan potenciáljai, amelyre a jövőben komolyabb fejlesztésekkel lehet alapozni. Jelenleg a lovasturisztikai kínálat hiányos, nem kellően komplex, nem kínálja a lovaglás, sportolás, szállás, vendéglátás, kulturális programok összekapcsolt rendszerét, lovasturisztikai útvonalak kialakítása kezdeti stádiumban van. A lovas turizmus a térségben inkább kiegészítő jellegű.

I.3.4.1 Vonzerők

A túralovaglás jellemzően nem attrakciók felkereséséről szól, s jellemzően nem is erdei utakon, hanem inkább nyílt, hegylábi területeken zajlik. Az élményszerzés szempontjából a magas szintű, lovasbarát szolgáltatások lehetnek a meghatározók (lovardák, lovas szálláshelyek).

I.3.4.2 Meglévő és potenciális útvonalak

A térségben jelenleg nincs kialakított, kijelölt lovas túraútvonal, a belovagolható utak feltárása is csak kis területekre szorítkozik. Az alacsonyabb hegységperemi dombok és a turistaútvonalak is ideálisak a lovas közlekedésre. 2021-ben készül el a *VEKOP-4.1.1-15-2017-00010-Aktív lovasturisztikai hálózat létrehozása Közép-Magyarország régió területén* c. projekt részeként az a kijelölt (GPS adatok rögzítésével megvalósuló) **lovastúra útvonalhálózat**, amely a térség déli részét is érinti: a Szobi rév felől Szokolyán keresztül Ósagárdig közel 50 km-es lovastúra.

A projekt keretében 2021-ban Szobon és Szokolyán felújítással lovak pihenésére is alkalmas lovasturisztikai megállópontra létesül. A túraútvonal a **szobi Malomudvarból** indul, ahol szállás és lóelhelyezés magas színvonalon biztosított. Innen földúton Szob és Zebegény megkerülésével, a Malomvölgyön át a Törökmezői Turistaházhoz visz az út, vágózásra kiválóan alkalmas szakaszokkal. Következő megálló a Szokolyán található a **Viski Lovasudvar**, ahol a lovak és a vendégek is megpihenhetnek. Aztán a javasolt pihenőpont a Szendehely mögötti Gyadai-rét eleje, esetleg a Katalinpusztai Kirándulóközpont. majd innen erős emelkedő visz be Ósagárdra. A Pest megyei út innen folytatódik és csatlakozik az Eurohorse 1-es útvonalra Vanyarcnál. Az útvonalat a szokolyai Viski Lovasudvarig tapasztalt lovastúravezetővel kezdő tereplovások is használhatják. A szakasz csillagtúráként is használható, azaz oda-vissza Szob-Malomudvar - Törökmezői Turistaház, Törökmezői Turistaház – Szob-Malomudvar, illetve Szokolya (Viski Lovasudvar) – Törökmezői Turistaház, Törökmezői Turistaház - Szokolya (Viski Lovasudvar).

Az EuroHorse 1 útvonal a Szobi révtől az Ipoly mentén halad Balassagyarmatig. Az Eurohorse a Magyarország körbe és átlóvalgathatóságát célzó hálózati elem, ahol az egyes megállók egymástól lovagolható távolságban vannak, s szolgáltatási pontokhoz kapcsolódnak. Az útvonalon a turisták szakképzett vezetővel, vagy akár vezető nélkül is lovagolhatnak. Az útvonal Szob-Balassagyarmat közötti szakasza jelenleg még nem épült ki, lovas szolgáltatók sincsenek az útvonalon. A Magyar Lovas Program tervezett útvonalként jelöli a **Palócföldi Barangolást**, mely a Nógrádi-medence keleti területein is áthalad (Vanyarcról Tolmács – Horpács – Ósagárd érintésével Vanyarcra). Királyrétről gyakorlott lovasoknak ajánlják a Királyrét – Szokolya – Magyarokút – Nógrád – Királyrét és a Királyrét – Kóspallag – Törökmező – Szokolya – Királyrét útvonalat.

I.3.4.3 Szolgáltatások

A lovas turizmussal kapcsolatos szolgáltatások²⁵ a térség déli részén nagy számban találhatók, a tereplovaglászhoz is kapcsolódnak, esetleg lovas táborokat rendeznek. A térségben négy patkós minősítésű szolgáltató található, Nőtincsen a 4 patkós Súlyomszem Lovarda, 3 patkós Szokolyán a két lovasudvar (Viski és a Szent György), valamint Verőcén a Barna Party Lovarda, 2 patkós a váci Kisfakó Lovasiskola. Ezek mellett még a Szobi Malomkert Lovarda emelhető ki. Ezek mind hatósági nyilvántartásba vett, **lovas szolgáltató** tevékenységet üzletszerűen folytató szolgáltatók, akik túra- és tereplovaglást is folytatnak. Ezen felül a Szt. Orbán hotelnél ill. Nőtincsen fogatozást is vállalnak. Neves borsönyi szálláshely a Királyházi Mathias Lovasudvar 10 szobás lovaspanzió, ahol túralovaglás, télen lovasszánózás is lehetséges. Nagymaroson a Királykúti Lovasporta szálláshelyen is lehet lovagolni, a Királyréti Lovardában lovastúrák, lovasoktatás és lovas táborok vannak. További lehetőség van lovaglásra, lovas programokra Zebegényben és Vámosmikolán.

I.3.4.4 Információ

A Borsönyi térsége ma még kevésbé ismert lovas helyszín, a térségben kevés a lovas esemény. A térségi lovastúrákról **információhoz nehéz jutni, elsősorban a szolgáltatók oldalain érhető el.** A VEKOP projekt megvalósulását követően online módon applikációval elérhető lesz a Szob-Szokolya-Ósagárd útvonal (az applikációban tájékoztatást kapnak az út közelében lévő egyéb szolgáltatásokról, idegenforgalmi jelentőségű programokról, látnivalókról is). Papír alapú kiadványokban egyáltalán nem jelennek meg a túralovaglási lehetőségek.

²⁵ A lovas szolgáltató tevékenységről szóló 14/2008. (XII.20.) ÖM rendelet értelmében Budapest Főváros Kormányhivatala hatósági nyilvántartást vezet a lovas szolgáltató tevékenységet üzletszerűen folytató szolgáltatókról.

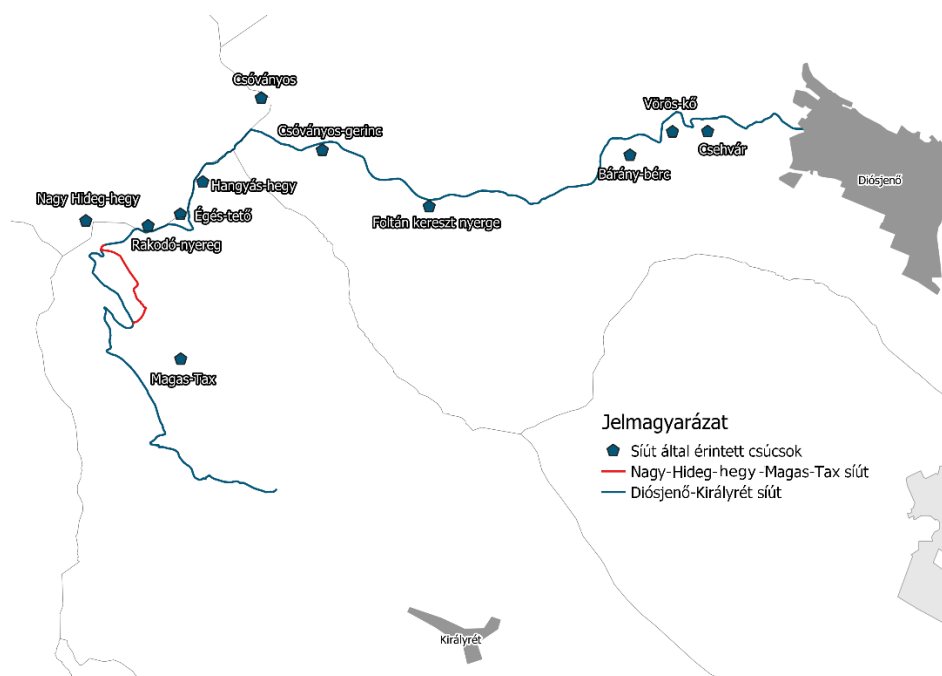
I.3.5 Síturizmus

A Börzsöny síturisztikai lehetőségei a jelentős hagyományok ellenére igen korlátozottak, s a fejlesztési potenciál is szűk. A Nagy-Hideghegy ma az egyetlen működő sítérp, de a pályák csak ritkán üzemelnek. Korábban Királyrétről síbuszok vittek fel a felvonókig, ma már csak gyalogtúrával lehet megközelíteni a pályákat. Az északi oldalon egy fekete (1,3 km) és egy piros (1,6 km) pálya áll rendelkezésre, a menedékház előtti déli oldalon enyhébb lejtők találhatók (1,3 km). A pályák mellett tányéros és húzós liftek működnek (három tányéros sífelvonó). Itt van Magyarország legnagyobb szintkülönbségű (220 m) sífelvonója is. Számos szolgáltatás is elérhető (oktatás, büfé, étterem, 50 fős pályaszállás), de felszerelés kölcsönzésre nincs lehetőség. Megfelelő hó esetén 8 km síúton lehet lesiklani az autóparkolóhoz, majd onnan Királyrétre. A nagy-hideg-hegyi síközpont hosszabb távon is legfeljebb csak 500 síelőt fogadhat. A magas-taxi réten tanuló sípálya és sífelvonó található. Gyakori, hogy a sílifteket több egymást követő évben sem tudják beindítani a hóhiány miatt.

Korábban sípálya működött Kemencénél, ill. Zebegény-Újvölgyben. Kemencénél a pályát mára benőtték a bokrok és cserjék, a lift már nem üzemel. A zebegényi sípálya 2012 óta üzemben kívül van, pedig sítanulásra, sőt esti sízésre is kiválóan alkalmas kivilágított pálya működött itt. 2000 előtt Szokolyán a Kántor dombon is volt egy 350 méter hosszú sípálya, tányéros felvonóval és világítással, de már nem működik (a liftet is lebontották). Megfelelő hóviszonyok esetén a környék kiválóan alkalmas szánkózásra, sífutásra is.

A Börzsönyben található **Magyarország egyetlen, turistajelzéssel is ellátott síútja**, Diósjenőtől a Magas-Tax alatti Cseresznyefa Parkolóig vezet (a piros X jelzésű úthoz a Nagy-Hideg-hegynél egy kék X jelzésű rövid körtúra is kapcsolódik). A kijelölt síút a bedőlt fák miatt gyakran több szakaszon is nem, vagy csak nehezen járható. A síút a nyári időszakban kerékpáros nyomvonalként is használható.

I.3.6. ábra: A Börzsöny-Dunakanyar térségének jelzett síútjai

Szánkózni a Magas Tax, illetve az autóparkoló környékén lehet, itt vannak alkalmas területek.

A Börzsöny Tigrisei Túrási verseny és találkozó már hat alkalommal került megrendezésre a Cseresznyefa Parkolótól a síúton a Nagy-hideg-hegyre (a versenyek közel száz résztvevővel zajlanak).

I.4 Szervezeti rendszer

A Börzsöny-Dunakanyar térségében a turisztikai fejlesztések tekintetében számos intézmény/szervezet tekinthető aktív szereplőnek.

I.4.1 Közigazgatási és állami szereplők

A térségi fejlesztések tekintetében az országgyűlési képviselők kiemelkedő kezdeményező és támogató szerepet töltenek be, e tekintetben különösen kiemelkedő a szerepe Pest megye 4. választókerületi ill. Nógrád megye 2. sz. választókerületi képviselőinek.

Az aktív turizmus fejlesztésében meghatározó állami és önkormányzati szereplők az alábbiak:

- **Megyei önkormányzatok:** Pest és Nógrád megye önkormányzata, melyek a területfejlesztési feladatok területi szintű és hatáskörű szereplői, s a területi alapú fejlesztések a 2021-2027-es időszakban a Terület- és településfejlesztési Operatív Program Pluszból lesznek finanszírozva a megyei önkormányzatok bevonásával készülő megyei integrált területi programokon keresztül²⁶
- **Települési önkormányzatok:** 39 önkormányzat területe tartozik a Börzsöny-Dunakanyar Aktív Turisztikai Térségbe, a 39 település közigazgatási határain belül a fejlesztések egy jelentős részét az önkormányzatok valósítják meg ill. üzemeltetik. A települési önkormányzatok jelentős része 5000 fő lélekszám alatti település. Egységes turisztikai szervezet nem fogja össze a térség önkormányzatait.
- **Duna-Ipoly Nemzeti Park (DINPI) és Bükk Nemzeti Park (BNPI) Igazgatóság:** ellátják az országos védelem alatt álló területek és értékek természetvédelmi kezelési feladatait, szemléletformálást végeznek, s szolgálja a természeti és kultúrártékek megismerésére irányuló turizmust, valamint természetvédelmi őrszolgálatot látnak el. Turizmus szempontjából elsődlegesen a bakancsos turizmust támogatják, amely a leginkább érintetlenül hagyja a természeti értékeket. A DINPI-nek látogató-, oktatási- és kezelőközpontja van Szokolyán (Hiúz Ház - Király Erdei Iskola és Látogatóközpont), három tanösvényt (Apródok útja, Királyréti, Strázsa-hegyi) tart fenn.
- **Ipoly Erdő Zrt.,** az állami erdőterületek vagyonkezelője, amely erdőgazdálkodási, vadgazdálkodási és közjóléti feladatokat lát el a térségben négy erdészeti keretében (Börzsönyi Erdészetei: Kemencei, Diósjenői, Nagymarosi, Királyréti; Cserháti Erdészetei: Nyugat-Cserháti és Váci), valamint kisvasúti vonalhálózatot (Kemencei, Királyréti, Szob-Nagybörzsöny), bringapontot (Nagymaroson és Diósjenőn), kirándulóközpontot (Diósjenői, Királyréti és Katalinpusztai), kilátót (Julianus, Csóványosi, királyréti Várhegyi), szálláshelyet (számos erdei ifjúsági szállás, bakancsszállás, prémiumszállás), tanösvényt (Diósjenői, Gyadai, Ovis, Bernecebaráti, Strázsa-hegyi, Törökmezői), környezeti nevelési központként erdei iskolát működtet (Kemencén, Katalinpusztán és a királyréti Gördülő tanösvényt), játszótérrel tart fenn (Királyréten és Horpácson). Az Ipoly Erdő Zrt. az ÁÖFK kiemelt partnere a kerékpáros fejlesztések terén.
- **Magyar Közút Nonprofit Zrt.,** mely az országos közúthálózat és az országos kerékpárút-törzshálózat, illetve a főutakkal párhuzamos lakott területen kívüli kerékpárutak

²⁶ A TOP+ a <https://www.palyazat.gov.hu/versenykpes-magyarorszag-operativ-program> szerint támogatott fejlesztései között a helyi, térségi jelentőségű, turisztikai vonzerőt képező kulturális, épített, természeti örökség turisztikai hasznosítása, fejlesztése, a kulturális látványosságok, aktív- és ökoturisztikai fejlesztések és a helyi jelentőségű, turisztikai célú kerékpárutak prioritást kapnak

üzemeltetését és karbantartását végzi, a Magyar Falu Program keretében teljes körű útfelújítási projekteket végez

I.4.2 Vállalkozások és civil szervezetek

Fontos kiemelni, hogy az aktív turisztikai térség területén nincs az egész területet átfogó, aktív tevékenységet folytató turisztikai társulás, sem TDM szervezet. Ez komoly akadálya az összehangolt és könnyen tervezhető turisztikai fejlesztéseknek. Mivel a térségben meghatározóak a kisebb létszámú települések, s az önkormányzatoknak jellemzően nem áll rendelkezésére olyan forrás, melyet turisztikai ernyőszervezet fenntartására és működtetésére tudnának/akarnának fordítani, így megítélésük szerint csak állami segítséggel lehetséges egy ilyen rendszer kialakítása és fenntartása. Amennyiben később a turisztikai fejlesztések érzékelhető gazdasági gyarapodást hoznak az önkormányzatok számára, képessé válhatnak egy turisztikai szervezet/TDM fenntartására.

A legfontosabb térségi szereplők a következő társulások:

- **Vác és Környéke TDM Nonprofit Kft.** működési területe Vác, Zebegény, Kóspallag és Nagymaros területére terjed ki, az aktív turizmust csak marginálisan érinti
- **Ister-Granum EGTC:** az esztergomi központú, 2008-ban alapított egyesület Magyarországon az első, az Európai Unióban a második bejegyzett határon átnyúló csoportosulása, mely a térség dunakanyari és nyugat-börzsönyi településeit is magába foglalja. Regionális turisztikai desztinációs szervezetet akartak létrehozni, mely egyelőre nem sikerült, de kerékpáros-, illetve turisztikai stratégiát alkotott
- **Börzsöny Kapuja Fejlesztési Klaszter:** a 2021-22-es turisztikai célú fejlesztések összehangolására és azok megvalósítására jött létre. A Klaszter tagjai: Verőce, Kismaros, Nagymaros, Kóspallag, Szokolya önkormányzata, ezen települések helyi vállalkozói; valamint a Törökmezei- és Kisinóci Turistaház üzemeltetője. A társulás kiemelt célja a „Budapest plussz egy nap” program életre hívása és megvalósítása, továbbá a Duna túlpártjáról érkező turisták számának növelése. Programjukban az aktív, kulturális és sportturizmus elemei is szerepelnek. Kiemelt céljuk, hogy növeljék a térségbe látogatók aktivitással, nyaralással eltöltött idejét. Élményláncok és attrakciók fejlesztésével kívánnak eredményt és gazdasági növekedést és munkahelyteremtést elérni. A társulás tagjai 15%-os önrésszel kívánnak részt venni a fejlesztésekben. Elképzeléseiket illesztik a Magyar Turisztikai Ügynökség Grand-Budapest Dunakanyart érintő programjához.
- **Szobi Kistérség Önkormányzatainak Többcélú Társulása:** 13 települési önkormányzatot ölel fel.
- **Börzsöny-Duna-Ipoly Vidékfejlesztési Egyesület:** a Váci és Szobi járás 17 települése a tagja (Dunakanyar és Ipoly-völgye), célja a Leader program megvalósítása
- **Duna – Ipoly Zöldút:** Budapest – Parassapuszta közötti szakasz zöld-turisztikai csoportosulása.
- **Börzsöny Akciócsoport:** A Börzsöny Akciócsoport 1999-ben alakult természetjárók baráti közösségből. Célja a Börzsöny megóvása, megismertetése és a börzsönyi természetjárás körülményeinek javítása, a természetes állapotok fenntartása és helyreállítása.
- **Börzsöny Természet- és Környezetvédelmi Alapítvány:** A szervezet 2011-ben alakult, tagjai 2000 óta ellátják a Börzsöny és az Ipoly-menti élővilág, természeti értékek és területek őrzés-védelmi feladatait a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság Természetvédelmi Őrszolgálatával, illetve önálló szolgálattal.
- **Börzsöny Természetbarát és Hegymászó Egyesület:** 2006 decemberében alakult, mint önálló, működésében más szervezetektől független, önálló turisztikai- és sporttevékenységgel foglalkozó egyesület, 2007-től több száz km hosszúságban újított fel, illetve létesített új

turistajelzéseket, együttműködve a térség(ek) irányító szerveivel. Több teljesítménytúrát, gyalogos vándortúrát és kerékpáros túrát rendez a Börzsönyben, valamint több jelvénytulajdonos túramozgalmat is újtúra indított

- **Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány:** A Börzsöny és a Dunakanyar térségében az ökoturizmus fejlesztésében aktív, célja a helyi értékek megőrzése, a települések és a helyi társadalom megújulása, s a környezeti nevelés eszközeivel bemutatni egy fenntarthatóbb életmód lehetőségeit a helyi lakosok és az ide látogatók számára.
- **Sugárkankalin Turisztikai Egyesület:** 10 település összefogásával jött létre: Borsosberény, Dejtár, Drégelypalánk, Érsekivádkert, Hont, Horpács, Ipolyvece, Nagyoroszi, Patak, Pusztaberki. Célja az érintett települések természeti, kulturális és történelmi értékeinek megőrzése, bemutatása, a térség népszerűsítése, közös arculat kialakítása. Mindezt kisléptékű fenntartható fejlesztések megvalósításával.
- **Zöldutak Módszertani Egyesület:** az alsópetényi székhelyű egyesület 2008-ban jött létre, célja, hogy segítse a térségi zöldutak munkáját, és minél szélesebb körben elterjessze a zöldutas filozófiát, bővítve ezzel a magyarországi zöldutak körét, hálózatba szervezze a zöldutakat és a zöldutasokat.
- **Tegyünk Együtt NagyBörzsönyért Egyesület:** a 2007-ben alakult egyesület célja a falusi turizmus erősítése, a kulturális hagyományok megőrzése.
- **Magyar Pálosrend:** Az egyetlen magyar alapítású katolikus rend hitéleti tevékenysége mellett nagy szerepet szán a zarándokturizmusnak, a Börzsönyben található emlékhelyei (Kóspallag, Márianosztra) kiemelt kapcsolatban vannak az aktív turizmussal. A Pálos70 zarándoklatot minden évben megrendezik Budapest és Márianosztra között, valamint teljesítménytúráktól és gyermekzarándoklatig számos aktív turisztikai programot szerveznek.
- **Börzsöny Tigrisei**
- **Ferihegyi Benke Rezső Természetjáró Szakosztály:** a Várak a Börzsönyben túramozgalmat szervezője
- **Magyar Kerékpárosklub Dunakanyar térségi szervezet** (2020-ban jött létre)

Ezen felül országos civil és sportszervezetek is említendőek:

- Magyar Kerékpáros Turisztikai Szövetség
- Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség
- Magyar Természetjáró Szövetség
- Magyar Kajak-Kenu Szövetség

I.4.3 Meglévő együttműködések és fejlesztési stratégiák

A Börzsöny-Dunakanyar térségére a korábbi években több olyan fejlesztési stratégia készült, amely az aktív turizmust is prioritásai között említi:

- *Pest megyei területfejlesztési program, 2014*

A dokumentumban a „Pest megye több lábon álló gazdaságának dinamizálása” elnevezésű prioritás keretében a turizmus, mint stratégiai ágazat szerepelt. A beavatkozások között a megyében található **turisztikai attrakciók infrastruktúrájának, tematikus kínálatának, szolgáltatási palettájának** fejlesztését tervezték megvalósítani, **a természeti látnivalók, kulturális és épített örökség** (kiemelten a megyében található paloták, kastélyok, kúriák, várak, templom-, és kolostorromok és világörökség várományos helyszínek), valamint rekreációs-szabadidős kapacitások kiépítésével. A rekreációs turizmus keretében **a lovas túra útvonalak, a bakancsos turizmushoz köthető útvonalak**, valamint az **infrastrukturális háttér fejlesztése**

(lovardák, turista és kulcsos házak) fejlesztését tűzték ki célul. A beavatkozás a kiegészítő jelleggel bíró szálláshely-kapacitásfejlesztést, műszaki háttér fejlesztését, valamint a **szolgáltatások és kapcsolódó tevékenységek minőségét**, egyedi jellegét támogató egyéb fejlesztéseket is támogatta. A megye fontosnak tartotta az **országos tematikus túraútvonalakhoz** (Mária-út, LIMES) **kapcsolódó megyei szakaszok megvalósítását** is.

- *Nógrád megyei területfejlesztési program, 2014*

A fenntartható turizmusfejlesztés tekintetében célként fogalmazzák meg a **fogadó környezet és feltételek javítását**, a turisztikai kínálat bővítését a szálláshelyek, turisztikai-, és egyéb, turizmushoz kapcsolódó **szolgáltatások fejlesztése** által, hozzájárulva a turisztikai potenciál erősítéséhez, a turisták tartózkodási idejének és a turizmusból származó bevételek növekedéséhez, illetve a foglalkoztatás bővítéséhez. Előnyben részesítik a helyi értékekre épülő, sajátos vonzerővel bíró, egyedi, versenyképes **attrakciók, termékek rendszerszerű fejlesztését** és a kapcsolódó **marketing** tevékenységeket. A programban megjelenik az **egyedi turisztikai termékek és vonzerők fejlesztése**, minőségük javítása, a **megközelíthetőségüket és bemutathatóságukat segítő infrastruktúra fejlesztése**, új, versenyképes attrakciók, termékek létrehozása, szabadidős-és sportturizmusnak teret adó fejlesztések, turisztikai programok és rendezvények megvalósítása.

- *Pest- Megyei Duna Stratégia, 2013*

A dokumentum helyzetfeltárása kihangsúlyozza, hogy a Dunakanyar és Budapest egymáshoz való közelségéből adódóan a **Dunakanyar értelmezhető úgy, mint a Budapesten élő lakosok pihenési-rekreációs zónája**. Egy olyan térség, amely a budapesti agglomeráció közel 3 milliós, a nagyvárosi életvitelben el/megfáradt lakójának aktív kikapcsolódást, pihenést, felfrissülést, a munkaerejének, a munkavégző képességének (bővített) újratermelődését biztosítja. A célkitűzések között megjelenik a **Dunakanyar** integrált fejlesztése, valamint az Ipoly-menti térség felzárkóztatása is. Az előbbi esetében fontos célként fogalmazódik meg a kulturális és ökológiai értékek, a nemzeti örökség, valamint a Duna régiós intézményi hálózatokban rejlő lehetőségek nagyobb kihasználása, a **komplex tematikus és térségi megközelítésű turisztikai programcsomagok kialakításának támogatása**, valamint az egyes térségek adottságaira épülő turisztikai vonzerő növelése, a Duna menti térségek budapesti és Duna régiós vérkeringésbe történő intenzívebb bekapcsolása. Az **Ipoly-mente** esetében a helyi adottságokra épített turisztikai vonzerő növelése, a kulturális és ökológiai értékekben rejlő lehetőségek kihasználása, a **turisztikai kereslet egységes és szervezett mobilizálása**, valamint az útvonalak és helyi termékek jobb kihasználása integrált megközelítésben a DRS-hez kapcsolódóan hatékonyabban valósulhat meg. A határ menti elszigetelt térségek esetében jelentős fejlődési potenciállal bír a határmentiségből eredő – funkcionálisan egy egységet alkotó területek közti – hátrányok felszámolása, különös tekintettel a hiányzó közlekedési kapcsolatok megteremtésére és a gazdaságfejlesztési és egyéb együttműködési lehetőségek felélénkítésére. **Mindkét területi egységhez kapcsolódóan jelentős szerep hárulhat a térségben működő intézményi együttműködésekre, különös tekintettel az Ister-Granum Európai Területi Társulásra.**

- *Ister-Granum – Térségi turizmusfejlesztési stratégia, 2018*

A dokumentum felméri és bemutatja az EGTC területén található turisztikai adottságokat és meghatározza a turisztikai desztináció térségi szintű fejlesztési feladatait, szükséges beavatkozásait. Átfogó célként **az Euró régió, mint egységes turisztikai desztináció** turisztikai versenyképességének és vendégmegtartó képességének erősítését, a turizmus

jövedelemtermelő képességének kiaknázását fogalmazza meg. Átfogó stratégiai célként az erős desztinációs brand-et, a területileg kiegyenlített vendégforgalmat és a magasabb helyi költséget definiálja. Stratégiai szinten foglalkozik a **desztinációs termékfejlesztéssel**, amelynek része a vallási és aktív turizmust érintő integrált turisztikai termékek fejlesztése. Az anyag kitér a **desztinációmenedzsment, a turisztikai információszolgáltatás, a márkaépítés, értékesítés és marketingkommunikáció fejlesztésére** is. A fő célcsoportok között megjelennek az aktív, a vallási, a kulturális és az egészségturizmusban résztvevők.

- *Börzsöny-Duna-Ipoly Vidékfejlesztési Egyesület helyi fejlesztési stratégiája, 2014*

A dokumentum kihangsúlyozza, hogy **a határmentiség, azaz Szlovákia közelsége számos lehetőséget rejt magában**, így ennek érdekében további lépéseket szükséges tenni a szomszédos ország irányába. Ez a vezérelv a stratégia célrendszerében is megjelenik. Az aktív turizmussal összefüggő intézkedések tekintetében a **Börzsöny-Duna-Ipoly turisztikai szolgáltató központ kialakítását**, 3 kisvasút, a kerékpárturizmus, illetve az ehhez kapcsolódó **fejlesztések összehangolását, a programkínálat bővítését** határozták meg.

I.5 Következtetések

I.5.1 SWOT-elemzés

	S Erősség	W Gyengeség	O Lehetőség	T Veszély
Elérhetőség, megközelíthetőség	- Budapest közelsége - Több főútvonalon elérhető - Nemzetközi úthálózathoz kapcsolódás - Jó vasúti közlekedés - Vízi (hajó, komp, rév)és szárazföldi közlekedéssel elérhető, több belépési pont - EuroVelo 6 - határmentiség, a szlovák piac közelsége - Visegrád közelsége	- a térség egy jelentős részének nehézkes megközelíthetősége - belépési pontok közlekedési problémái - parkolási problémák - kerékpárszállítás nem minden közösségi közlekedési eszközön megoldott - a helyi lakosság, a turisták és a nyaralótulajdonosok által együttesen generált forgalomnövekedés különösen a Dunakanyar mentén	- Nemzetközi híd megépülése - közösségi közlekedés fejlesztése, menetrendek összehangolása - hajózási útvonalak erősebb kihasználása - ebike-ok terjedése - tömegközlekedési kedvezménycsomagok kialakítása	- a közösségi közlekedés továbbra sem lesz versenyképes alternatíva - gépjármű forgalom további növekedése, amely további környezetterhelést eredményez
Természeti adottságok, vonzerők, attrakciók	- változatos táj (hegység, természetes vizek sokasága) - turisztikailag szinte érintetlen környezet (Ipoly-mente, Központi-Börzsöny) - középhegységbeli éghajlat - Ipoly szelíd folyása - egyedülálló növény- és állatvilág - magas hegycsúcsok - A Dunakanyar és a Börzsöny (aktív) turisztikai ismertsége	- folyópartok változása - bizonyos területek nehézsége a családi túrázók számára - a Dunakanyar növekvő beépítettsége - országos szinten kevésbé ismert aktív turisztikai rendezvények (teljesítménytúrák, sportesemények)	- Ipoly szelíd turizmusának fejlesztése - ökoturisztikai feltérképezés - több jármód könnyű összekapcsolása	- klimaváltozás hatásainak negatívumai felerősödnek - túlturizmus által a természeti értékek sérülnek

	S Erősség	W Gyengeség	O Lehetőség	T Veszély
Szolgáltatások	- Dunaparti területek sűrű ellátottsága - Jellemzően helyi szolgáltatók vannak jelen - Releváns kínálati skála (pl. tanösvények, kirándulóközpontok, erdei iskolák és programok stb.) - DINPI, BNPI és Ipoly Erdő Zrt. szolgáltatásainak markáns jelenléte - erdei vasutak	- Kevés megfelelő szintű szálláshely a Duna mentén - Jármódspecifikus szálláshelyek hiánya - A nagyobb túraszervezők többsége a fővárosban működik - A turisták rövid tartózkodási ideje - Szolgáltatás-rendszerek, hálózatok hiánya - Munkaerőhiány - Nincs egységes minősítési rendszer - Nincs egységes kommunikációs platform	- Az aktív turizmus, egészségtudatosság növekvő népszerűsége - a COVID miatt felerősödő hazai aktív turizmus - Turisztikai szolgáltató rendszer kialakítása (pl. kerékpárkölcsonzás), a jármódok kombinálása - Ipoly térségében gyors és látványos fejlesztési lehetőségek - Képzési programok megvalósítása - Szállásfejlesztések összehangolása	- helyi lakosság érdekei és a turisztikai fejlesztések szempontjainak szembekerülése - COVID okozta leállás tartós szolgáltatói bezárást eredményez - túlturizmus különösen a Dunakanyarban és a Börzsönyben - a munkaerő további elvándorlása
Szervezeti rendszer	- Nincs szervezeti széttagoltság a Börzsöny és a Dunakanyar térsége egy Nemzeti Park Igazgatóság és egy erdészet területe - Ister Granum és erős szlovákiai kapcsolatok - kormányzati elköteleződés a térség fejlesztése iránt - Országos kerékpáros szervezet jelenléte (Magyar Kerékpárosklub, Dunakanyar területi szervezet)	- Megyehatár elválasztó szerepe erős - eltérő területi lefedettségű szervezetek (pl. IG, Börzsöny, Leader, Dunakanyar stb.) - a Naszály térségének alacsony képviselői jelenléte - egységes és hatékony TDM szervezet hiánya - Kevés gazdaságilag erős, turisztikai együttműködés finanszírozására képes település - Nincs erős turisztikai együttműködés a helyi önkormányzati és turisztikai szereplők között - Lovas és téli sportok gyenge szervezeti képviselője	- TDM rendszer kiépítése - A térségi szereplők kezdik felismerni az együttműködés fontosságát - a meglévő attrakciókra, vonzerőkre, szolgáltatókra épülő hálózatosodás - Egységes kommunikációs platform és rendszer kialakítása	- Pest megye széttagoltsága, a térség alulreprezentáltsága nő - Nógrád megyében a megye más része nagyobb turisztikai hangsúlyt kap

	S Erősség	W Gyengeség	O Lehetőség	T Veszély
Bakancsos turizmus	- Jól ismert gyalogos célpontok a Dunakanyar és a Börzsöny térségében - Könnyen kapcsolható tematikus túrák (zarándoklat, vártúrák) - jármódok kombinálhatósága (kisvasút, kerékpár, vízi) - nemzetközileg is ismert túraútvonalak jelenléte (OKT és Mária út) - Változatos nehézségű gyalogtúrák	- az ismert célpontok túlturistásodása - bizonyos túraútvonalak infrastrukturális hiányosságai	- Attrakciók (pl. kilátók, lombkorona tanösvény stb.) fejlesztése - a jelenleg még marginális helyzetű települések, térségek tematikus túraútvonalakra történő felfűzése - kiemelt események és gyalogos turizmus összekapcsolása - a gyalogos turizmus kevésbé évszakfüggősége	- tömegturizmus természetkárosító hatása - turisták nem megfelelő viselkedése a természetben (például szemetelés)
Kerékpáros turizmus	- Eurovelo 6 léte és vonzereje - nemzetközi útkapcsolat - Meglévő térségi kerékpáros útvonalak - Viszonylag sűrű mellékúthálózat, nagyszámú kerékpározáshoz kedvező kisforgalmú út - Duna-mente páratlan kilátása - Épített és természeti látnivalókban bővelkedő térség, változatos terepviszonyok - Erdészeti kerékpáros turizmus iránti elköteleződése	- Kerékpározható kisforgalmú utak rossz minősége - Kevés és nem hálózatos jármódspecifikus szolgáltatás - A kerékpározáshoz kapcsolódó szolgáltatások minőségi hiányosságai - A szolgáltatásoknál nincs kerékpáros minimum - Közösségi közlekedéssel való nehézkes megközelítés a kerékpárosoknak - A fejlesztéseknél a térségi szemlélet és összefogás gyakori hiánya	- Kerékpáros és vízi turizmus összekapcsolása - Többnapos túrák lehetőségének kialakítása - Épített és kulturális attrakciók tudatos összekapcsolása - E-bike rendszer kialakítása - Vonzó belépési pontok kialakítása	- Jármódok keveredéséből fakadó konfliktusok az erdészeti utakon - Különböző kerékpáros célcsoportok keveredése

	S Erősség	W Gyengeség	O Lehetőség	T Veszély
Vízitourizmus	- Duna és az Ipoly - kiválóan hajózható Duna-ág - szolgáltatók jelenléte (elsősorban a Dunakanyarban) - az elmúlt időszakban megvalósult víziturisztikai fejlesztések - szlovák piac közelsége	- nagy dunai hajóforgalom - az Ipoly nehezen evezhető (akadályok, medertelítettség) - túratervező alkalmazás hiánya - az Ipoly-menti szolgáltatások alacsony színvonala - Lapátos vízi megállóhelyek hiánya - víziturisztikai központok hiánya	- lapátos vízi megállóhelyek minősítés - egységes szempontok szerinti táblázási és jelölőrendszer kiépítése - Szlovákiával való együttműködés - vezetett túrák promotálása - padok, tűzrakóhelyek, szálláshelyek fejlesztése az Ipolyon - vízi és kulturális turizmus, kerékpáros turizmus összekapcsolása	- a Szentendrei-Duna-ág növekvő népszerűsége, turistaelszívó hatása - az Ipolyban rejlő lehetőségek ki nem anázása - a szlovák oldalon megvalósuló fejlesztések a vízituristákat a szlovák oldalra vonzzák, a költségek is ott realizálódnak
Lovas turizmus	- Főváros közelsége - Élményt adó terepviszonyok	- Kevés szolgáltató - Nem ismert útvonalak	- Hálózat kialakítása - Speciális szolgáltatások, szálláshelyek fejlesztése - Csomagajánlatokba a lovaglás beemelése	Jármódok keveredéséből fakadó konfliktusok az erdészeti utakon
Síturizmus	- Jelzett túra-síút léte - Nincs zsúfoltság - Elérhető árszínvonal	- Romló klimatikus adottságok, bizonytalan, gyakran elmaradó síszezon - Nincs kellő eszközpark - síutak nincsenek karbantartva	A túrasízés népszerűsítése	Tovább romló klimatikus adottságok, hóhiány

I.5.2 A térség profilja

Az eddigiekből is kirajzolódott, hogy a térség az aktív turizmus területén jó adottságokkal rendelkezik, a Dunakanyar Budapest legfőbb kirándulóövezete (még a külföldi turisták számára is egynapos programként, garantált túraként ajánlható, bár ez a Duna bal partján kevésbé érezhető). Ugyanakkor a térség számos területen kihasználatlan potenciállal rendelkezik. Noha vannak nemzetközi szinten is vonzó rendezvényei, de a Börzsöny elsősorban a magyarok hegye, a belföldi célcsoportok, legfeljebb a szomszédos határmenti térségek számára lehet még vonzóbbá tenni több jármód esetében is. Ugyanakkor bizonyos attrakciói (Eurovelo 6, Országos Kéktúra, kerékpáros attrakciók) nemzetközi szintet is megcélozhat.

	Nem releváns	Helyi	Regionális	Országos	Nemzetközi szinten is releváns
Gyalogos				++	+
Kerékpáros			+	++	(+)
Vízi			+	+	
Sí		++			
Lovas		+	+		

+ a jelenlegi + az elérni kívánt szint

A **gyalogos természetjárás** lehetőségei egyértelműen országos szintű desztinációvá teszik a Börzsönyt, ugyanakkor az országos szintet valójában csak egyes célcsoportok, egyes attrakciók (elsősorban az OKT és a Mária út) és rendezvények garantálják, a Naszály esetében inkább lokális, regionális szintről beszélhetünk, azaz alapvetően kihasználatlan lehetőségekről. Nemzetközi szintű versenyképességet nem egyszerű elérni a környező országok domborzati adottságai és túrakultúrája miatt, de bizonyos szegmensekben az attrakciók fejlesztése révén megcélozható.

A **kerékpáros turizmus** területén a térség ma a hosszú távú kerékpáros utak, a kerékpáros nyaralás, de igazából a nyaralás közbeni kerékpározás szempontjából is inkább fehér foltnak tekinthető, s e tekintetben legfeljebb regionális jelentőségű. Jelenleg elsősorban egynapos kerékpáros desztináció a fővárosiak számára. A kiépülő infrastrukturális és szolgáltatási háttér révén középtávon elérhető az országos vonzerővé válás is.

A **Vízi turizmus** terén az Ipoly inkább regionális (de a szomszédos szlovákiai térségekre is kiterjedő), a Duna országos szintű lehetőségeket kínál, bár ez utóbbi esetében a Szentendrei Duna-ág komoly versenytársat jelent.

A **síturizmus** országos szintű versenyképessége nem reális cél, de a Börzsöny, mint téli desztináció visszaállítása feladat, különösen más jármódokkal való együttfejlesztéssel.

A **lovasturizmus** jelenlegi helyzete alapján legfeljebb lokális jelentőséggel bír, mégha egyes táborok ezen esetleg túl is mutatnak. A térség adottságai alapján egy stabil regionális szint és hálózat elérése lehetséges.

I.5.3 A turizmus jelenlegi és az aktív turisztika jelenlegi és potenciális célcsoportjai

I.5.3.1 Jelenlegi helyzet

A KSH adatai szerint a Börzsöny-Dunakanyar térségébe **érkező turisták** 2019-ben a kereskedelmi szálláshelyeken közel 150 ezer vendégéjszakát, míg az üzleti célú egyéb szálláshelyeken közel 60 ezer vendégéjszakát töltöttek el. Ezek az adatok megkétszereződtek a 2010-es évekhez képest. Az átlagos tartózkodási idő is némileg növekedett, a vendégek 2019-ben jellemzően átlagosan 2,2-2,6 vendégéjszaka realizálódik a térségben.²⁷ A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák tekintetében Nagybörzsöny és Bánk, a magánszálláshelyeknél pedig Zebegény volt a legnépszerűbb desztináció. A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött viszonylag alacsony vendég- és vendégéjszaka-szám több tényezőre vezethető vissza. Egyrészt a térségben a kóspallagi Szent Orbán Erdei Wellnesshotel és az alsópetényi Prónay-kastély kivételével nincsenek jelen 4-5 csillagos szolgáltatók, ugyanakkor a Börzsöny-Dunakanyar térségén túl, viszonylagos közelségben több, magas minőségű szolgáltatást nyújtó szálláshely is található. Ezek közül is kiemelkedik Visegrád, ahol négy darab²⁸ négy csillagos szálláshely is működik, összesen közel 1100 férőhellyel. Az itt megszállt turisták 2019-ben összesen közel 225 ezer vendégéjszakát töltöttek el, amely másfélszerese a 2010-es értéknek. A Visegrádon megszálló vendégek a tervezési területet fél-egy napos kirándulások keretében keresik fel, de a szállásdíjból származó bevételek e térségen kívül realizálódnak.

A Börzsöny-Dunakanyar térség elsősorban a belföldi turisták körében kedvelt úticél, bár az elmúlt 10 évben növekedés volt tapasztalható mind a külföldi vendégek, mind az általuk eltöltött vendégéjszakák tekintetében (A KSH adatai szerint 2019-ben a külföldi vendégek 5500 vendégéjszakát töltöttek el a térségben, amely az összes vendégéjszaka 6%-át tette ki.). A térség vendégkörében az utóbbi években növekedésnek indult a visegrádi országokból érkező látogatók száma. **Összességében a térség a turisták körében fél-egy napos desztinációnak számít.**

A nyár és az ősz számít a **leglátogatottabb időszaknak**, ezen belül is elsősorban a (hosszú) hétvégék alkalmával keresik fel a legtöbben a desztinációt. A **legfontosabb küldőterületnek** Budapest és agglomerációja számít. A **leglátogatottabb attrakciónak** egyértelműen Királyrét tekinthető: mintegy 500 ezren látogatják meg. A DINPI adatai alapján a térséget egy-egy nyári hétvégén átlagosan 12 ezer ember keresi fel, az Ipoly Erdő Zrt. évente negyed millió látogatót fogad 3 kisvasúton és 3 turisztikai központjában, valamint egyéb létesítményeiben (valamint 9 szálláshelyen közel 19.000 vendégéjszakát bonyolít évente, ezáltal messze a térség legnagyobb szállásadója). Az épített attrakciók közül igen népszerű a Nógrádi vár, míg a természeti-táji attrakciók közül legnagyobb számban a kisvasutak környezete, a Dunakanyar, a Katalinpusztai Kirándulóközpont, a Diósjenői Szabadidőpark vonzza a látogatókat. Mindezek mellett a térség települései számos közönségvonzó rendezvénynek is otthont adnak (pl. Bánkító fesztivál: 15-20 ezer fő).

A térségben a teljesítménytúrák egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek, de a futóversenyeken (pl. Bánkon a Fuss a tóhoz! hegyi félmaraton, a teljesítménytúra, a Naszály trail futóverseny stb.) is mind többen vesznek részt. A kerékpáros események közül a 2019 óta megrendezett 90 km-es Börzsöny Ring kerékpáros-teljesítménytúra (2020: 400 nevező) és a Börzsöny Ásza országúti kerékpáros hegyi időfutam verseny említhető.

Motiváció szempontjából a térségben két markánsan elkülöníthető trend rajzolódik ki. A vendégéjszakát generáló wellness- és egészségturizmus a térségben nincs jelen, Visegrádon

²⁷ Ebből a háromcsillagos szállodákban eltöltött vendégéjszakák száma 2019-ben közel 5900 vendégéjszaka volt.

²⁸ Hotel Silvanus, Hotel Visegrád, Thermal Hotel Visegrád, Royal Club Hotel Visegrád

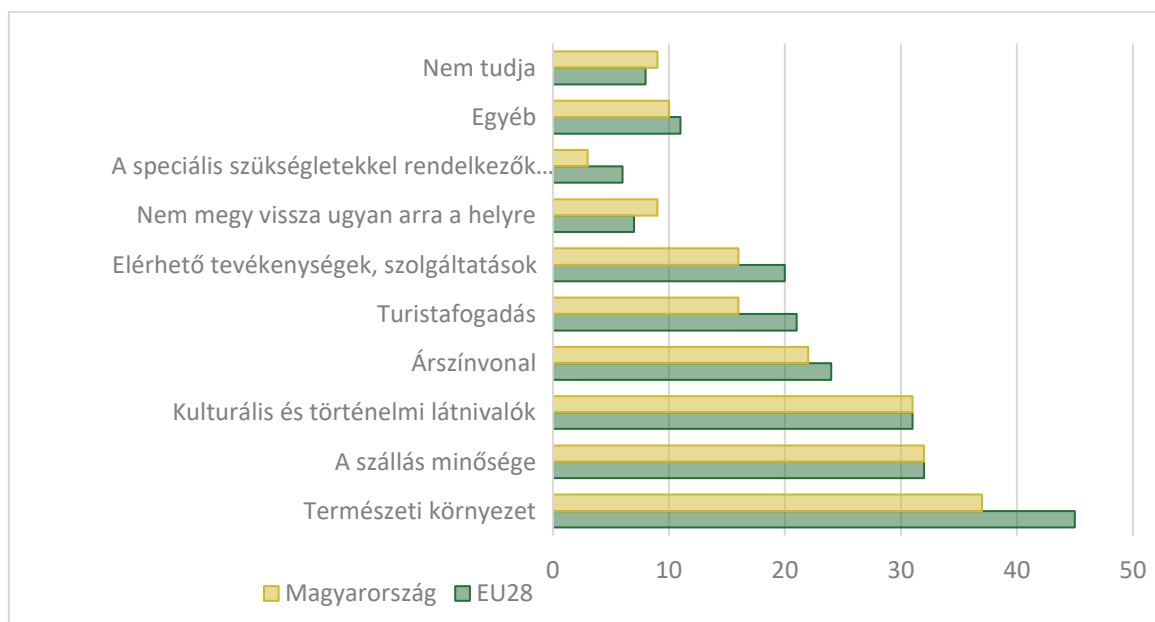
ugyanakkor meghatározó turisztikai szegmensnek számít. Itt a pihenés mellett az aktív turisztikai termékek (pl. gyalogos, kerékpáros túrák) kiegészítő jelleggel jelennek meg. Az aktív élményt keresők (pl. gyalogos túrázók, kerékpározók, teljesítménytúrázók) között egyre nagyobb népszerűségnek örvend a térség, de ehhez ritkábban társul vendégéjszaka.

Célcsoport tekintetében a térség jelenleg szinte minden korosztályt megcéloz. Leginkább a családoso, középkorúak (baráti társaságok, párok) és a fiatal felnőttek (baráti társaságok) keresik fel a desztinációt. A kapcsolódó szolgáltatások, vonzerők és attrakciók, azok élményszerűsége ugyanakkor nem elégséges. A pontszerűen jelen lévő programok, az atomizált szolgáltatások miatt a térség még mindig inkább csak fél-egy napos desztinációnak számít.

Speciális szegmenst jelentenek a nyaralótulajdonosok, akik nagyobb számban a Dunakanyar településein vannak jelen. Ők a települési infrastruktúrákat és szolgáltatásokat veszik igénybe, a költési hajlandóságuk is főleg a vendéglátóhelyekhez, kiskereskedelmi egységekhez kapcsolódva realizálódik.

Az Európai Bizottság 2016-ban publikált,²⁹ a főbb utazási szokásokat vizsgáló felmérése alapján Európában a **nyaralások fő indítékai** a napfény/vízpart (39%), valamint a család- és rokonlátogatások (38%) voltak, megelőzve a **természeti vonzerőket** (31%) és a városnézést (27%). A magyarok esetében hasonló eredmények születtek (a természeti vonzerők esetében 30%), bár a gyógy- és wellnessturizmust, egészségmegőrzést (28%), valamint a városnézést (31%) a hazai turisták az európaiaknál jobban preferálják. **Visszatérő vendégek** tekintetében azonban elsősorban a **természeti környezet jelent vonzerőt**, ami fontosabb, mint a szállás minősége vagy a kulturális és történelmi látnivalók.

1.5.1. ábra: Az alábbiak közül mely tényezők miatt lenne visszatérő vendég egy adott desztinációban³⁰? (%)

Forrás: Flash Eurobarometer 432; Q7T

²⁹ Flash Eurobarometer 432 – January 2016: Preferences of Europeans towards Tourism. Letölthető: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/yearFrom/1974/yearTo/2016/surveyKy/2065>

³⁰ Max. 4 válasz lehetséges

I.5.3.2 Prognózis, jövőbeli trendek

Világszerte számos olyan tendencia van kialakulóban, amelyek jelentősen befolyásolják a társadalmakat, helyi közösségeket. Ezek közül a legjelentősebb ún. megatrendek nagy léptékű és hosszú távú – általában legalább két évtizedig releváns – változásokat generálnak. Az OECD³¹ a turizmus jövőbeli megatrendjeit négy kulcsfontosságú kategória³² mentén vizsgálta. Ezek közül a térség turizmusát az elkövetkezendő években-évtizedekben az alábbi prognózisok befolyásolhatják:

- A várható élettartam növekedése és a termékenységi ráta csökkenése miatt a **népesség elöregedése** várható. Az idősödő, 60 év feletti generáció sokkal inkább **igényli a szabadidő-orientált élményeket, a szabadidős tevékenységeket és utazásokat**, mint a korábbi nemzedékek, és ehhez **az anyagi háttérük is biztosított**. Ha ez a korosztály rendelkezik megfelelő jövedelemmel, viszonylag jó egészségi állapottal, sok szabadidővel és kevesebb otthoni „kötöttséggel”, akkor fontos turisztikai szegmenst képeznek, és minden más korcsoportnál többen költenek az utazásra. Az idősödő népesség turistaként való megjelenése **az infrastruktúrák fejlesztését is magával hozza**: az idegenforgalommal kapcsolatos infrastruktúrát, a közlekedési módokat és az információszolgáltatást gondosan meg kell tervezni és működtetni.
- Gyakori, hogy a családi utazásokat **több generáció együtt** teszi meg, mely a desztinációnak is kihívás, hiszen olyan **élményeket, attrakciókat, szolgáltatásokat kell egy időben és egy helyen** nyújtaniuk, amely a család minden tagja számára élményt nyújt.
- Az **Y és a Z generáció** egyre fontosabb fogyasztói szegmenssé válik a turisztikai piacon és a korábbi nemzedékekhez képest **a fogyasztói kosara is más jellemzőkkel bír**: sokkal nagyobb hangsúlyt helyeznek az utazásra, az élményekre, mint az ingatlan- vagy autóvásárlásra. Mivel a technológiákkal, internettel együtt nőttek fel, így számukra kulcsfontosságú, hogyan férnek hozzá a turisztikai termékekhez és szolgáltatásokhoz, ezekkel szemben különösen nagy elvárásokat támasztanak, ezáltal sokkal önállóbbak, az utazásaikat is önmaguk szervezik meg. Évente több, de rövidebb időtartamú nyaralást terveznek, és a korábbi generációkhoz képest egyedi élményeket keresnek.
- A középosztály növekedésével a munkaidő is átstrukturálódik, amely a munkaórák csökkenését, s a rugalmas munkaidő terjedését eredményezi. Hosszú távon tehát a javuló életszínvonal magasabb jövedelemmel és **több szabadidővel** társul. Ez előnyösen hat a turizmusra, hiszen növeli a keresletet, ugyanakkor a rendelkezésre álló szabadidő miatt **megváltozik az utazások időtartama és gyakorisága**: az utazók egyre inkább a rövidebb utazásokat preferálják, azokat viszont évente többször, akár szezonon kívüli időszakban is.
- Mivel az utazás egyre szélesebb rétegek számára válik elérhetővé, ezért ez a tendencia magával hozta az **overtourism** jelenségét is, amely a környezetet, a helyi közösségeket is negatívan befolyásolja: a zsúfoltság együtt jár az infrastruktúrák túlterheltségével, a magasabb megélhetési költségekkel.
- A gyakoribbá váló **szélsőséges időjárási események** átalakítják a desztinációk mai térképét, s szezonális változásokat is eredményezhetnek. A prognózisok szerint gyakoribbá válnak a hőhullámok, s tovább csökkenhet a havas napok száma. A hirtelen jött viharok, villámárvizek

³¹ OECD (2018), OECD Tourism Trends and Policies 2018, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/tour-2018-en>

³² Az ún. 4P-modell az emberekre (**people**), a bolygóra (**planet**), a termelékenységre (**productivity**) és a politikai-szabályozási viszonyokra (**polity**) fókuszál. Ezek a tényezők nem önmagukban állnak, hanem tovagyrúzó hatásuk miatt a többi tényezőt is kisebb-nagyobb mértékben befolyásolják.

fokozzák az épített és természeti környezet sérülékenységét, s az extrém időjárási jelenségek a kültéri rendezvényeket, fesztiválokat is kihívások elé állítják.

- A turizmus **globalizálódása** uniformizálódó turisztikai termékeket eredményezett. Az utazók tudatában egy-egy attrakció vagy termék a területi identitást nélkülözve, csupán egy felkeresendő, érdekes, trendi területként képződik le. Az utazási döntésekben nem a régió egyedisége, hanem a turisztikai tevékenység válik elsődlegessé, **a kínálat nem tájegységenként, hanem turisztikai termékenként tematizálódik.** (Michalkó-Vizi, 2011³³) Ugyanakkor ezzel **párhuzamosan növekvő igény jelentkezik az egyediség iránt**, amely a tradíciók felértékelődését is jelenti.
- A „rohanós” társasutazásokkal, tömegturizmussal szemben egyre nagyobb népszerűségnek örvend az ún. **slow turizmus**, amely **a kevésbé ismert desztinációk felfutását eredményezheti.**
- A **technológiai fejlődés** megfizethetőbbé, hozzáférhetőbbé és egyszerűbbé tette az utazást. A turisták az utazás teljes spektruma alatt – az információgyűjtéstől és tervezéstől a hazaérkezésig és utólagos értékelésig, a tapasztalatok megosztásáig – **online platformokat** használnak. A vendégek a nyaralásukról hazatérve ugyanazon közösségi hálózaton (Facebook, Twitter, Instagram) és csatornákon (Tripadvisor, Booking, Airbnb) keresztül nyújtanak visszajelzést tapasztalataikról, amelyekkel először információkat gyűjtöttek utazásukról. Mindezeknek jelentős marketingértéke is van az új túrázók bevonásában is.
- A közösségi média terjedésével megjelent a **virtuális térben való állandó jelenlét**, az állandó „kapcsolatban lét”, a „megosztási kényszer”, amely a folyamatos élmények és impulzusok iránti szükségletet is jelenti. Kifejezett igény az utazó részéről az **élmények azonnali online megosztása, a visszacsatolás, a termékek és szolgáltatások online felületen való értékelése.**
- A technológiai trendek hatására megszületett az interneten utazási információkat kereső és turisztikai szolgáltatásokat foglaló **e-turista**, akit az alábbiak jellemeznek:
 - informáltság, önálló szervezés, tudatos ár-összehasonlítás;
 - minőségi, testreszabott információk keresése, autentikus kínálat és programelemek fontossága;
 - jóval informáltabban indul útnak (vagy arra törekszik), mint a korábbi „tömegturista”, amely csökkenti kockázatterzetét is;
 - az interneten megjelenő mérhetetlen információtömeget igyekszik szelektálni (ez alapvető fontosságú);
 - az utazási döntés meghozatalakor a közösségi oldalakat keresi fel utazói élmények, vélemények, vonzó képek megismerése végett;
 - mobil-alkalmazások igénye;
 - sharing economy előnyben részesítése.

³³ Michalkó G. – Vizi I.: A turizmus mint globalizációs jelenség Magyarországon. in: Iskolakultúra 2001/1., p.10-19.